BIBLIOTHÈQUE
STE. GENEVIÈVE

RECUEIL

JO NIDER
DE MORALI LEPRÂ
(GOTH. S. D.)

MANUALE
CONFESSORUM
(GOTH. S. D.)

DIONYSIUS
DE LEEWIS
QUATUOR
NOVISSIMÆ
1489

STELLA
CLERICORUM
(GOTH. S. D.)

XVI
E
745

17

C3

INcipit Manuale confessorum venerabilis magistri Johannis Nider sacre theologie professoris ordinis predicatorum.

QVoniam iuxa beati Gregorii in suo pastorali sententiã. Regimen aiaꝝ ẽ ars artiũ. Idcirco ꝓ cõpendiosa doctrina cõfessoribꝰ quorũ itereſt regere aias plurimũ necessaria hoc manuale totuꝫ nõ meis collegi ex dictis. Sed ex doctoꝝ tam Jure diuino q̃ humano peritissimis coaceruaui sententiis relinquẽs allegationes nõnunq̃ varias ut legendi fastidiũ tollerẽ. Placuitq; illud in ꝑtes tres distinguere. Prima erit de necessariis cõfessionẽ sacramẽtaliꝫ p̃cedentibus. Secunda de necessariis cõfessionẽ cõcomitãtibus. Tercia de necessariis ipsaꝫ ofessionez sequẽtibꝰ. Prima ps otinet sex capitula de ofessionez precedere debẽtibꝰ. Primũ caꝑ de necessaria scientia cõfessori. De casibꝰ eꝑo reseruatis taꝫ a iure q̃ a generali ꝺsuetudine. Quõ peccet qui ĩscius audit cõfessiones dormitans uꝫ obaudiẽs. Similiter quõ peccet ĩ audiẽtia ofessionũ. De differẽtia excõmunicatioꝝ a iure lata ꝛ ab homine. Secũduꝫ caꝑ de casibꝰ excõmunicationis tãgentibꝰ fidẽ p̃cipaliter. Terciũ caꝑ de casibꝰ excõmunicationis romanã curiã ꝛ papã p̃cipaliter concernentibꝰ. Quartũ caꝑ de casibꝰ clerũ et emunitatẽ ecclesiasticã tãgẽtibꝰ. Quĩtũ caꝑ de casibꝰ tãgentibꝰ p̃cipaliter religiosos ꝛ religiosas. Sextũ caꝑ de casibꝰ tangentibꝰ pene õnez statũ ꝛ specialiter seculares. Secũda ps otinet. vii. ca. de ofessionẽ ocõitãtibꝰ. Primũ quõ ofessor seipsuꝫ dispone

BIBLIOTHEQUE SAINTE GENEVIEVE

re dēt ad eū q sibi cōfitebit. Et dant sup. xii. regule. Secūdū cap que confessor generaliter a confitente qrere habz 7 sunt septē et quō ꝑm eadē eū informabit. Tercīū ca. quō confessor querere 7 rimari habeat specialiter sup reperiēdis peccatis luxurie q2 illud specialē difficultatē habet. Quartū ca. quō confessor in fine confessionis an absolutionē confitentē corrigere debz. iformare 7 an attritꝰ sit uel contritꝰ ꝓbare. Quintū ca. quō penitētia sit iniūgēda. 7 qualiter ctra recidiuū remedia sint dāda atq; de celādo confessionē. Sextū ca. qua forma uti dēt i absoluēdo a pctis a miori excōicatōe a maiori 7 ab aliis cēsuris iuris Septimū ca. quō confessor infirmū uerisimiliter morituz monere 7 expedire dēt. 7 quō celari dēt confessio 7 eiꝰ circūstātie Tercia ps ctinet de confes. seqntibꝰ xiiii. ca. Primū de cā quare oportz restituere. Et qꝑ i. v. casibꝰ nō oportz restituere tēpalia. Secūduz ca. quis restituere teneat. Et declarāt uersꝰ de. ix. ad hoc obligatis videlicz. iussio consiliū cōsensꝰ pal. re. pti Tercīū ca. qui teneāt ad restitutionē i speciali ꝑserti quo ad raptores spoliatores i fructibꝰ dānificātes In bello uel guerra dānificātes i beneficiis 7 similibꝰ Quartuz ca. qꝑ stati aliquis restituere teneat. Et qꝑ i. v. casibꝰ pōt differri restitutio faciēda. Quītū ca. Cui sit restituēdū de aleatoribꝰ de symoniace obtētis. Et quod i octo casibꝰ nō oportet rē restituere ei a quo recepta fuit. Sextuz ca. Cuis sit modꝰ 7 q̄ forma restituēdi. Et quō vagata restitutio sit faciēda. Et qui sunt qui nō satisfaciūt in hoc. Septimū ca. Per quē fieri debeat restitutio et qꝑ nō oportz fieri auctoritate. Ēpi aci fine gnāl regu

la dat restituēdi. ¶ Octauū ca. icipit tractare de re/
stitutione fame ⁊ hōris. Q; malū sit detrahere. Diffe/
rētie sex detrabēdi. Et q̄stiones plures de offendenti
b9 primū. quō recōsiliatio sit faciēda. ¶ Nonū ca.
An les9 teneat petere veniā aliq̄ a ledēte. Cur les9 de
bet recōsiliari. An les9 teneat dimittere offensaz. Que
sit ista dimissio. De signis amicitie ostēdēdis ⁊ silib9
Decimū ca. Quā formā seruare debet i restituēdo qui
lesit proximuz. An ad ōnes satisfactiones. An possit
plat9 remittere iuriā illatam subdito suo ⁊c ¶ Unde
cimū ca. Quātuz famā qs teneat restituere. Et ponūt
quīq; modi q̄b9 ledi pōt proxim9 in fama. Et quō i
quolibet oportet fieri restitutionē. ¶ Duodecimū ca.
qn restitutio fame sit faciēda. Et q̄ statī an añ accessū
ad offerēdū. ¶ Decimūtercium ca. quō restitutio fieri
dēt circa lesiones corpis humani. Q; lesio fieri potest
in corpe humano quītupliciter. Et quō de q̄libz fieri
dēt restitutio. ¶ Decimūq̄rtū ca. quō fieri debz restitu
tio circa lesionē virtutū ⁊ bonoz aīe. De reuocātibus
ab itroitu religionis. De scādalizantib9. De seducenti
b9 virgines ⁊ similibus

¶ Cap primum

PRo itellectu igit dicēdoz notat dns Albert9. su
p iiii. di. xvii. q̄ q̄dā sunt de bene eē ꝺditiones
ꝺfessoris potiꝰ q̄ de necesse eē eiusdē. viz dtēte i his
versib9. Sit ꝺfessor dulcis affabilis atq; suauis. Pru
dēs discret9 mitis pi9 atq; benign9. Sz vix unq̄ talis
iueit. q oīa hec i se habeat. Sūt āt drītie tres de eē cō
fessoris sine quibus sine pcto eē nō potest scz medica/
re salubriter iuēta. Discernere audita. Extrabere occul
ta. ⁊ fit p sciaz discernēdi iter leprā ⁊ leprā. Extractio

aũt occultoꝝ fit p discretiuã inquisitionẽ. Et medica
tio inuẽtoꝝ vulnerũ fit p discretã penitẽtie siue satis/
factionis iũctionẽ. Dicẽduꝫ igitꝰ ꝙ sacerdos nõ tene
tur scire discernere nisi in cõmuni. scꝫ q̃ sint capitalia ⁊
q̃ mortalia cõmuĩa ⁊ que venialia ex genere. ⁊ hoc le
ue valde ẽ. Dubitatio enĩ q̃ ꝺtĩgit iter sapiẽtes vtruꝫ
veniale aliquid sit mortale. ꝺtĩgit ex delectatione mo
rosa adueniẽte uel ex ꝺtemptu vl̃ huiusmõi ⁊ nõ ex ge
nere actꝰ. Sciẽs ergo illa que ꝺctã sunt sufficiẽs est. et
reputatꝰ ꝑ tpis huiꝰ necessitate ad ꝺfessiones audien
das. Ꝙꝫ bene puto ꝙ hec nesciẽs peccat mortaliter au
diẽdo. Et eũ istituẽs peccat adhuc plus q̃ ipe. Et per
mittẽs istitutuꝫ ministrare mortaliter peccat. Si sua i
terest tales ꝓhibere hec ℞lb. ℞ddũt ãt alii rationabi
liter ꝙ ꝺfessor tenetꝰ ita discretus eẽ ut difficilia sciat
eẽ difficilia. nec ꝓcedendũ in eis sine superioꝝ ꝺsilio
vl̃ auctoritate canonũ. Ex quibꝰ patꝫ ꝙ ꝺfessor tene
tur multa ĩ pticulari scire aut ꝺubia iuestigare videlicꝫ
casꝰ reseruatos epo ⁊ superioribꝰ. Cẽsuras ecclesiasti
cas pserti excõicatõis maioris. de qbꝰ dicetꝰ statiꝫ in
sequẽti. c. Et pctõꝝ quorũdaꝫ ꝺrnitas. Et ipedimen
ta mrĩmonii q̃ reperies ĩ nostro tractatu de lepra mo
rali. Ꝙꝫ q̃ris Cui ⁊ quot sunt casꝰ epo reseruati? R̃n/
det benedic. xi. in decretali inter cũctas ꝙ. iiii. de iure
cõi ⁊ v. de ꝺsuetudĩe approbata. primꝰ ẽ pctm̃ clerici
ꝓpter qꝺ ĩcurrisset irregularitatẽ. hoc ẽ ab irregulari
tate nõ põt absoluere. Ꝙꝫ si ĩcurrit ĩ pctũꝫ qꝺ ad epi
auctoritatẽ ptinet. tũc nec ab irregularitate nec a pctõ
põt absoluere. Si ãt eẽt irregularitas quã p peccatũ ĩ
curriſſꝫ qꝺ peccatũ nõ ẽ epo reseruatũ tũc laicũ q̃ non

habz curare irregularitatē a pctō pōt absoluere. Vel
cūdz casz ē de icēdiariis itellige ecclesiaz l' locoz reli
giosoz·cimiterii aut spacii puilegiati in circuitu eccie
Tales enī excōicati sunt maiori excōicatione·z p espm
pñt absolui·Bz si denūciati a solo papa pñt absolui
Incēdiarii uero alioz sunt excōicādi nō excōicati·De
hoc habes ifra·c·iiii casu·ii·Tercioz ē pctm ꝓ quo in
dicēda eēt solēnis pnia q ē iponēda ꝓpter peccatuz
enorme z publicū·qđ omouit totā ciuitatē castrū aut
villā ut hōicidiū tñ volūtariū saltē i germaia hodie
cōiter ex osuetudīe ad papā dirigit'. Quartz excōica
tz maiori excōicatiōē·Ideo frēs pñtati nō debēt ab
soluere excōicatos p plebāos ꝓ furtis z pdit'·nisi de
caliū aut supioris licētia speciali Porro de osuetudīe
approbata sunt quīqz·Primz ē de hoīcidio volūtari
o·qđ hodie ad papā de osue·dirigit'·Secūdz de fal
sariis qz falsificātes litteras dñi pape sunt excōicati
p papā absoluēdi ut infra·ca·iii·casu·viii· Et ca·vi·
casu xxvii· De falsificātibz monetā i frātia q sunt ex
cōicati ut ifra·c vi· casu xxv· Alibi vero falsificantes
monetā z publica istrumēta ab epo absoluūt'·Itez de
falsificātibz litteras capti aut alioz quōlibz supioz
citra papā z monetaz·maxīe qñ ē publicū. Tercioz est
de uiolatoribz ecclesiastice libertatis seu emūitatis·vi
olare āt ecclesie emūitatē ē facere otra eioz libertatē z q
i ecclesia aliqd facit viz rapiēdo l' sire·Et tlis ē excōi
catz·Siliter si quis p violētiā multa mala omitteret i
ecclesia diruēdo altare·l' frāgēdo crucez ul' enormiter
tractādo eucharistiā l' silia ē de iure excōicatz ut ifra
c·iiii·casu xi·Quartz ē de violatoribz eccīaz z cimite

a p

riozz·Et ꝺrñt violare eccleſiã et violare eccie emũita/
tẽ·Hã violare eccie emũitatẽ ĩmediate ꝺeſcriptũ ẽ·Bz
violare eccleſiã ẽ ipaz frãgere uel icẽdere ꝛ tkis ẽ excõi
cat9 ut ifra·c·iiii·ĩ caſib9 multis·Quit9 ẽ ꝺe ſortilegis
et ꝺiuinatorib9·maxie cũ ſacramẽtis ul' ſacris· aut p
aliq̃ pacta cũ ꝺemonib9 aut etiã p aliquã artẽ ſuſpec
tã·aut ab eccia ꝓhibitã·puta nigromãtiã l' huiuſmõi
opãtib9·ꝑcipue qñ ẽ manifeſtũ. Et uide' qbuſdã ꝙ
pñtati frẽs ꝛ curati ꝺe aliis ſortilegiis leuib9 ꝛ muli
ercularũ variis ꝛ vanis obſeruãtiis pñt abſoluere·ꝺe
bis vide c·vi·caſuz·xxvii·ꝑter ꝑdictos tñ caſus ad/
huc qlibz epus põt ĩ ſua ꝺioceſi ſue auctoritati reſer
uare caſ9 certos. Vnde ofeſſor oio ſcire ꝺẽt tkes·per
oñs ſtatuta ꝓuĩcialia ſynodalia ꝛ oſuetudiẽs ꝺe tali
b9 Preterea null9 curat9 ãt frater pñtat9 icẽtũ talisbz
in turamẽtis aut votis ꝺiſpẽſare·nec ſup irregularib9
ſikiter nec ab interdicto abſoluere nec vota cõmutare
uel ĩ eiſdẽ ꝺiſpẽſare licz ſm quoſdã·ĩmo ut ex ꝓceden
tib9 videt' patere a trãſgreſſione votorz põt abſolue
re·niſi ſit ca9 reſeruat9 ſpãliter·Querit' hic cẽtũ peccet
q abſoluit aliquẽ a pctõ a quo nõ põt ꝺe iure· Reſ·
Rich·ĩ·iiii·ꝺi·xviii·Bic abſoluẽs aut hoc facit ex ig/
norãtia iuris aut ſciẽs ius hoc facit· viz ſcit ius quo
hoc ſibi facere nõ licz·Bi ſecũdo mõ ꝛ hoc facit ex ꝺe
liberatione mortaliter peccat·qz ſciẽter ꝛ ex ꝺeliberati
one ꝺceſſa ſibi abuti' poteſtate ẽ preiuꝺiciũ aĩe illi9
quẽ ſic abſoluit· Et ꝺat illi intelligere ꝙ abſolut9 eſt
ĩ quo eũ in errorẽ ĩducit vnde ſup abſoluẽtẽ cadit il/
la maledictio·ꝺeutro·xxvii·Maledict9 qui errare fa
cit cecũ ĩ itinere·Bi autez hoc facit ex ignorancia iuris

affectata. adhuc mortaliter peccat. si uero ex ignorã
tia crassa. adhuc mortaliter peccat·qz ad officiũ ofes
soris pertinet tlia scire aut supioz aut osiliũ q̃rere· q̃
si nesciat ofessor meret maledictionẽ filioz bely·de
qb9·i·reg·ii·dicit cp erãt filii Belial nesciẽtes dñm ne
qz officiũ sacerdotũ ad populum·Qz nũquid excusat
absolut9? Respondz idẽ de sic absoluẽte ꝛ etiã sic ab/
soluto·tli absolutioni initenti nisi p ignorãtiaz iuinci
bilẽ seu ꝓbabilẽ excusetur·sicut laici cõiter cẽ videnc
dici põt de illo Mathei xxv· Si cec9 ceco ducatum
prestet ãbo in foueã cadunt. Nec ille p ignorãtiã excu
sat qui magis ẽ sollicit9 q̃rere osiliũ pro emptione u/
nj9 equi uel unj9 bone robe q̃ p anime sue salute. De
peccatoz ergo differẽtiis notãdũ cp q̃tus ad unguẽ
omnes sciri non possunt· Nam delicta quis intelligit·
deus ait ꝓpheta·laboret tamẽ ofessor ut sciat q̃tuz
potest omnia peccatorum genera ꝛ species pro posse
ut medicus peritissimj9 spũalium egritudinum· Item
qualiter homines diuersoz generuz ꝛ statuũ peccare
solent· Preterea sciat quedã que etiã doctores ꝓpter
verecundiam non tradunt scriptotenus propter eui/
tanduz scandaluz alioquĩ quõ poterit interrogare de
vulneribus ꝛ ea medicare· Circa peccata vero carnis
inuestiganda specialiter diligentiã adhibeat·ut de ca
uerna consciencie vermes anime queat educere· Alias
peccator periclitabitur verecundia·aut ignorantia·et
cõfessor cui xp̃us dedit potestatem serpẽtes sine no/
cumento tollere cum seruo nequaz de talento credito
duraz redditurus est rationem· Que igitur peccata
sunt mortalia communia reperies in nostro de lepra

morali tractatu sub ꝺpēdio. ¶ De pc̄ō2 differētiis in
v. tractatib9. ¶ Durū āt valde ē religioso q excōicatum
absoluit ubi nō potest. q2 sentētiā excōicatiois īcur /
rit ut īfra c. v. casu. viii. vnde ꝺe casib9 ubi quis sen
tētiā excōicatōis īcurrit necessariū ē uidere. īmo null9
eēt auctoritatē habēs aliquē absoluēdi secūdū tho. ⁊
Ric. pōt aut ꝺ3 a quocūq3 pc̄ō absoluere nisi absolu
tio ab excōicatiōe p̄cedat. ¶ Incidit āt qs excōicatiōe3
aut a canone. aut ab hoīe latā. q̄ iure ꝺue excōicatio /
nes ꝺrīt s3 simplex ꝺfessor curat9 ℓ p̄sentat9 a neutra
absoluere pōt sine speciali ꝺmissiōe nisi ī articulo mor
tis. ¶ Est aūt sn̄ia ab hoīe lata q̄ a iudice ℓ p̄lato pticu
lariter fert. ¶ Vt dū noīati aliquis a tl'i excōicat' p cō
tumacia ℓ p ꝺebit' ℓ p furto ut is q tl'e factū. furtū ℓ
huiusmōi ꝺmisit sit excōicat9 ¶ Et a tali excōicatiōe s3
hoīs null9 pōt regulariter absoluere nisi q excōicauit
p9 satisfactionē exceptis paucis casib9. ¶ S3 excōicatō
iuris ē q̄ a iure fert' generaliter cū s3 aliqđ statutū est
generale. ut qcūq3 hoc ℓ hoc fecerit. sit ipo facto excōi
cat9. ¶ Et a tl'i p̄nt absoluere ep̄us ordinari9 s3 ℓ supe
rior qui ex priuilegiis aut officio hoc habet nisi esset
casus pape reseruatus. ¶ Sed quid ꝺe confessore qui
absoluit ubi nō potuit secularē aut ex ignorātia aut
ex verecūdia. festinatione uel huiusmōi. ⁊ ꝺfessor expe
rit' postea se errasse. nūquid tenet' hoc seculari ꝺicere
R̄ndet' ꝑm oēs q̄ secularis excusat9 ē ⁊ corā ꝺeo abso
lut9 iterī q̄ nescit. s3 ꝺfessor nō. ¶ Quid ergo faciēt. Cō
tuli ꝺe hoc cū multis notabilib9 ꝺoctoribꝰ theologie
ī ꝺcilio basiliēsi. ¶ Quidā ꝺixerūt q̄ ꝺēt auctoritatē a

sinptori ipetrare. ⁊ si sine magno scãdalo fieri põt. vo
care nõ absolutũ ⁊ sibi dicere. ac eũ absoluere pauditũ
in ofessione ul'si magnũ scandalũ timet'. absentẽ absol
uat si ab vltima ofessione sperat' eẽ in gratia adhuc
Aut ut alius placuit si magnũ ul' notabile timet' scãda
lũ summo sacerdoti deo omittat. penitẽtiã solã odig
nã sacerdos ꝑ negligẽtia agẽs ꝑsertĩ quãdo multitu
do sic ẽ neglecta. l' multi eorꝫ multũ distãt a loco ubi
residet ofessor. Quid etiã sentiẽdũ ẽ de aliquo q ofite
t' ⁊ ofessor eũ nõ itelligit. aut ex dormitione ul' ex im
peritia ligue. aut ex distractione nimia l' ex sili causa
Respõdꝫ Jo. de hartẽberg. antiquꝰ doctor ĩ quodli.
suis. Sacramẽtal' absolutio ꝑexigit ofessionẽ Cõfessi
o uero oĩs ĩportat reuelationẽ que nõ põt eẽ sine rela
tione vnius ⁊ ꝓceptiõe alterius. Cũ ergo alterũ istorꝫ scꝫ
ceptio sacerdotis deficiat in ꝑfato ca. credo de illo
peccato nõ eẽ ofessionẽ. ⁊ ꝑ osequẽs nec ipẽdi absolu
tionẽ. hec ille. Qꝫ istud uidet' debere itelligi ubi ob
audita sunt pcta grauia q de necessitate salutis sunt o
fitẽda nõ de aliis que cadũt sub ofilio ⁊ ubi tĩa mo
dica raro obaudiunt' ab eo q alias nosçit personam
Ad ostendẽdũ igit' ĩ qbꝰ casibꝰ (Secudus ca.
quis sniaꝫ excõicatõis incidat ipo iure. ꝓmo
ponent' casꝰ tãgentes principaliter fidem. Secundo
tangentes principaliter papam ⁊ ecclesiam romanam
Tercio tangẽtes clerũ principaliter ⁊ emũitatẽ eccles
asticã. Quarto tãgentes religiosos principaliter. Qui
to tangentes oẽs et ꝑsertim seculares. De fide ⁊ sacra
scriptura ẽ. Primꝰ de here. otinẽs v. casus pticulares
primꝰ ẽ cũ qs ĩcidit ĩ herĕsiꝫ iã dãnatã ut arriãi ⁊ sil'es ꝓ

cū nouā fingit de here·c·excōicatōez ⁊ c· ad abolēdā·
qđ ītelligēdū ē ſm pe de p a·in·iiii·di xviii·ſi ī aliquo
actu exteriori ſuū delictū mānifeſtauerit· Alias ꝑ ſolo
actu īteriori·quo tn̄ ſolo hō ē pfect⁹ heretic⁹·nō īcur
rit·Secūd⁹ caſ⁹ ē cū qs ē credēs hereticoꝝ·i·q baz fi
dē hereticoꝝ īplicitā nō explicitā r̄ putās eos bonos
⁊ habere bonā fidē· Hi enī dicūt credētes hereticoruz
di·pe·pa· Tertio⁹ q defendit hereticos ſeu defenſator
ē hereticoꝝ· Vbo ſcz aut facto Su art⁹ q ē fautor here
ticoꝝ· Dicūt ām fautores tripliciter· vnomō ſola ob/
miſſiōe ſicut illi q publica poteſtate fungerent·eoipo
fauēt hereticis·qđ nō fauēt īquiſitorib⁹ cſilio ⁊ auxi
lio ctra illos· Priuate uero pſone· q nolūt īdicare ſz
celām· Alia fautoria ē uerbi excuſando·ſic dicēdo· Iſti
homines nō ſunt tales q̄les dicūt ⁊ huiuſmōi· p que
ſimplices īducunt ad amorē ipoꝝ ⁊ odiū īquiſitorū
Tercia fautoria ē facti ·ſi qs alimoniā mittat ul libe
ret ⁊ huiuſmōi· Quīt⁹ ē q ē receptator hereticoꝝ·qui
ſcz l semel recipiūt·p̄miſſi oēs excōicati ſunt p c·ubi ſu
pra· Et qz in multis aliis caſib⁹ quis in hereſim inci
dit preſertī in duob⁹ nouiter determinatis· Idcirco
de eiſdez ſicut de aliis iudicandū eſt· Dn⁹ ponit ī cle·
de ſumma trinita·c·uno· q·porro dicz qui ptinaciter
aſſereret·q aīa rational nō ſit forma corporis hn̄ani
iudicat hereticus· Alius ponit ibidē de vſu·ex grādi
in fine contra eum qui pertinaciter aſſereret uſuras
recipere non eē peccatuz·qui etiā iudicat heretic⁹·im/
mo in ābob⁹ excōmunicatio incurrit et in fautoribus
ac ut in precedentibus· Secundus caſus principalis
eſt de ſepelientibus hereticos vel eorum fautores·de

quib9 de hereticis·c·q̄unq̄·li vi· Includēs etiā quīq̄ particulares articulos· Ḋaz sic ibidē dicit· Quicunq̄ hereticos credētes receptores defensores. uł fautores eoruz scienter p̄sumserint ecclesiastice tradere sepulture usq̄ ad satisfactionē idoneā excōmunicationi se noue rit subiacere·nec absolutionis beneficiū mereant nisi ꝓpriis manib9 publice extumulēt·ꝫ ꝓiiciant huiusmodi corpa dānatoꝝ·ꝫ loc9 ille ppetua careat sepultura· Terci9 p̄ncipalis ponit de hereticis ut īquisitionis li·vi·ꝫ sunt·ix· Prim9 ē dtra vniuersas seculi potestates ꝫ dños tpales ac ꝓuinciaꝝ terraꝝ ciuitatū aliorq̄ locorū rectores·q̄buscūq̄ dignitatib9 ł officiis uł noīb9 cēseāt·ꝫ eorūdē baliuos seu officiales·q̄ diocesanis epis uł īquisitorib9 heretice prauitatis nō paruerīt in hereticoꝝ credētiū·receptoꝝ·fautoruz·ꝫ defensoꝝ eoꝝ iuestigatione captione ac custodia diligēti cū ab eis fuerīt requisiti· Secund9 si p̄fatas psonas pestiferas ī potestatez uł carcerē epoꝝ seu īquisitoris uł ad locū de quo ip̄i mandauerīt ne aliquis ex eisdē infra eorundē dominoꝝ potestatē uel rectoꝝ districtuz non duxerīt uel duci fecerint sine mora postq̄ fuerint requisiti· Terci9 si de heresi a dyo. epo uel inquisitore seu inquisitorib9 cōdemnatos p̄fati domini tpales siue rectores siue officiales eoꝝ sibi relatos statim nō receperīt ꝫ īmediate aīaduersione debita non puniuerīt. Quart9 dtra eosdē dominos ꝫ potestates rectores eorūdēq̄ officiales si de crimine heresis cuz meresit ecclesiasticū cognouerīt uł iudicauerīt Quīt9 si captos pro eodē crimine absq̄ dictorum episcoporꝝ seu inquisitorum aut saltem alteri9 eorundem licentia uel

mãdato a carcere liberauerint· Sext9 si executionez ꝑ
huiusmõi crimine sibi a dyocesano seu ĩquisitorib9 ꝓ
inquisitore iniũctã ꝑmpte prout spectat ad suũ offi
cium nõ adimpleuerĩt· Septim9 si dyocesani aut inq
sitoꝝ iudiciũ snĩaz seu ꝓcessuz directe uꝫ ĩdirecte im/
pedierĩt· Octau9 si ꝓfato fidei negotio dyoceꝭ epo ꝓ
inquisitorib9 icũbenti se opponere ꝑsumserĩt uel ipm
aliq̃ten9 ipedire· Non9 otra illos qui sciẽter dederint
auxiliũ ꝯsiliũ uel fauorẽ· ꝓdicti enĩ õnes ipso iure
sunt excõmunicati· Decim9 est ꝑm summaz summarum
ponit ibidẽ·c·statuta li·vi·viz Quicũq; postibibitio
nẽ sibi factã preter licentiam ĩquisitoris seu ordinarii
patefecerit depositiones testimoniũ ꝓdictoꝝ sup he/
retica prauitate nisi ĩmineret periculuz publicationis
Quart9 prĩcipaꝫ ẽ etiã de ĩquisitorib9 et eoꝝ officio
in cle·de hereticis c·i·otinẽs tres casꝰ ꝛ sunt õnes pa/
pe reseruati ubi sic dicit de ĩquisitionis officio ꝛ ĩqui
sitorib9· Ad si odii gratia·ꝫ amoris·lucri·aut omodi
ꝛpalis obtentu otra iusticiã ꝛ ꝯscientiã suã inquisito
res videlicz uel eoꝝ substituti obmiserint otra quẽq̃
ꝓcedere ubi fuerit ꝓcedendũ sup huiusmodi prauita
te· Ecce vnũ casuz aut obtentu eodẽ·prauitatẽ eadẽ
Ecce secundoz·uel impedimentũ officii sui alicui ipo
nẽdo eũ sup hoc quoquõ ꝑsumserit uexare. Ecce ter/
ciuz· Epus aut superior suspẽsionis ab officio ꝓ trien
niũ·alii vero excõicationis snĩaz eoipo incurrãt·dicit
tñ Jo·an·sup verbo Obtẽtu Vbi ergo nõ ꝓ alterum
ꝓdictoꝝ sz forte timore uꝫ ꝓpter vitãduz scãdalum
hoc obmitteret nõ ẽ loc9 pene· Quint9 prĩcipalis po/
nit ibidẽ·c·2·ꝛ ẽ duplex. prim9 otra inquisitores qui

ptextu officii iquisitionis qbusuis modis illicicis ab aliqb9 pecuniã extorquẽt. Secũd9 otra eosdẽ qui sciẽ ter attẽptãt ecclesiaz bona ob clericoz delictũ pdicti occasiõe officii fisco etiã ecclesie applicare. Sext9 pnci paľ ẽ otra scismaticos. ꝛ opheḃit. iii. pm9 q facit scis ma otra ecclesiã rõnaz. Secũd9 otra adherẽtes eisdez Sũt enĩ oẽs excõicati. vii. q. i. nouacian9 extra. e. ti. ad suscitãdos. Tercio otra illos q vtũť sciẽter ordinatio nib9 ꝛ alienationib9 a scismaticis factis. cũ p hoc eis adherer̃ ꝛ fauere videãť ut sic intelligať illud extra de scis. c. i. qcũqz r̃tinuerit res eccl. p scismaticos seu p layz cos alienatos nec eas eccie restituerit absqz oner̃ extra de scis. c. i. Septi9. pn. ẽ otra sar. triplex. p9 qui otra cristũ ul' ppl'm xpianũ saracenis. arma. ferrũ l' ligumi na deferũt galeaz̃ seu qdcũqz subsidiũ osiliũ seu auxi liũ eis pbẽs seu cũ eis mercimonia faciẽs tpe guerre ĩ ter ipos ꝛ nos xpianos. Secũd9 q galeas eis vẽdunt ꝛ naues. Tercio q ĩ piratis saracenoruz nauib9 contra cristianos gubernationis exercẽt officiũ ul' machinis aut qbuscũqz aliis aliqd eis ipenderit auxiliũ ul' osili ũ in dispendiũ terre sctẽ ul' cristianoz. extra de iude is Ita quorũdã. ii. c. ad liberãdũ. Jtẽ in cõstitutiõib9 seu extrauagãti Johã. 22. copiosi9 in mia dñs dño sic dicit. Ad si qs arma equos ferrũ ligumina victualia ꝛ alia q̃cũqz pbibita ĩ alexandriã ul' ad terrã egypti seu ad terrã granate ꝛ ad sarecenos ibi existentes de ferre. Aut eis auxiliũ osilium uel fauorẽ directe. glosa vt a tali ipugnatione desisteret. vl' idirecte secrete. ul' publice prestare presumserit excõmunicatus est ipso facto.

Ca. tercium.

Casus vero ecclesiaꝫ romanã curiã eiꝰ seu papam tãgẽtes sunt isti. Primꝰ si quis dicat rõanã eccle siã nõ eẽ caput ꝛ ei tãq̃ capiti noluerit obedire. Et si dicat eã nõ posse odere canones. talis ẽ tãq̃ hereticꝰ ipo iure excomunicatꝰ. xix. di. Nulli fas. Secũdꝰ pn/ cipal' habẽs tres. Primꝰ ẽ si quis ĩ papã electꝰ a pau cioribꝰ q̃ a duabꝰ partibꝰ cardinaliũ p̃sumpserit cõ/ sentire ꝛ gerere se ꝑ papa. Secũdꝰ si quis de tercie p tis noiatione cõfisꝰ. nomẽ sibi pape p̃sumpserit usur/ pare. Tercioꝰ qui talẽ ĩ papã receperit extra. de elec. c. li cꝫ. xxiii. di c. ĩ noie. De quo pleniꝰ de elec. c. licet. ꝯ. Si qs ãt. ꝛ ꝯ. Qualiter. Tertiꝰ p̃cipal'. Qui papatu vacã te alicui de cardinalibꝰ ꝑ faciẽda pape electione ĩdu sis vt iuris est scriptur̃ uel nũciũ miserĩt aut cũ ipo se creto locuti fuerĩt ul' cũ tali cardinali sic ĩcluso ꝑ elec tione loquẽs. nisi uocaret' de ꝯsensu õniũ cardinaliũ in ibi p̃sentiũ extra de elec. ubi piculũ. ꝯ nulli. li. vi. Qui ãt in isto casu recipit ex eis litterã. videt' pticipare in crimine criminoso. et sic excõmunicatꝰ pdit vocẽ quo usq̃ a sũmo pñario ul' toto collegio absoluat' dicit pe. pa. Quartꝰ p̃cipalis ꝯtra dños rectores officia/ les ciuitatis illiꝰ ĩ q̃ electio rõani põtificis ĩminet fa ciẽda ꝛ celebrãda si ea q̃ de ĩclusione ꝛ artatione cardi naliũ sunt ꝑ dominũ papã Gregoriũ decimũ statuta plene ac ĩuiolabiliter sine dolo ꝛ fraude nõ fecerĩt ob seruari. uel si cardinales ultra q̃ statutũ est presumpse rĩt artare. uel si fraudẽ in premissis uel circa predicta cõmiserĩt extra de elec. c. ubi. ꝯ. ꝑterea. li. vi. Tales enim oẽs in isto casu ꝯtenti sunt excõicati similiter qui ĩ se/ quẽti casu cõtinẽt' ꝛ ciuitas ipsa subiacet ecclesiastico

interdicto·Quint9 casꝰ pricipalis ibidē·Si sup taliter obseruādis stati audito summi pōtificis obitu cora; clero ꝛ ppło ciuitatis illi9 ad hoc specialiter ꝺuocan/ ꝺū corpale nō pstiterit iuramētū·Sext9 pricipalis ē ꝺe bono regimine ꝺrbis ad tuitionem libertatis. Ro mane eccleſie quadruplex et omnes ſunt pape reſerua ti·prim9 eſt ꝺtra illos qui in ſenatorem capitaneum patricium aut rectorem ſeu Romane ꝺrbis regimem ꝺel officium aliquē nominant eligunt uel aſſumūt po tentem nobilis eminentie ꝺe Roma uel ꝺiſtrictu non exiſtentem·Secundus qui contra huiuſmōi nomina/ tos electos uel aſſumptos ſi tali noīnationi electioni uel aſſumptioni aſſenſerit aut ſe ꝺe ipſis quōlib; ītro miſerīt·Tercio ꝺtra obediētes ꝛ ītēdētes eiuſdē·Quar tus ꝺtra ꝺantes ipis noīatorib9 electorib9 aſſump/ torib9 aut nominatis electis uł aſſumptis auxiliū cō ſilium uel fauorem publice uł occulte·Et ſunt omnes quatuor casꝰ pape reſeruati·Septim9 principalis eſt contra illos clericos qui ſpōte ꝛ ſciēter pticipant cu; excōmunicatis a papa·recipiendo in ꝺiuinis officiis Et in eodem crimine addit ſumma ſummarum extra ꝺe ſen·ex·Significauit·Sed intelligit ꝺicit pe·pa·ꝺe excōicatis noīatim ꝛ clericis qui eos recipiunt in ſuis officiis·Sec9 forte ꝺe laicis qui alias audirēt miſſa; cum eis tñ ꝺe hoc uide ſequenti·c·caſu ·vii·ꝛ infra·c· vi·caſu xviii·Octau9 principalis eſt ꝺe falſariis ꝺti/ nens ꝺuos·Prim9 cū quis per ſe uel per alium fallat litteras ꝺominꝰ pape cu; fautorib9 ꝛ ꝺefenſorib9 ſu is·Secund9 cū quis ſcienter ꝺrīe litteris apoſtolicis etiā ab alio falſificatis extra ꝺe crimīe falſi·c falſario

rum·7 c·dura. Jtē quādo casu littere false ad eaz peruenient nisi īfra. xx·dies destruat uel resignet nō tradendo tradenti·sed iusticie·cutius est tñ sibi destruere Qui autē utiq; ignorāter falsis nisi prius·apertis illis videri fecerit·pro sciente habetur·ut ibidē ī glosa dicit. Dicit aūt hosti·sic hodie preceptū est ꝙ in litteris domini pape quis nec in magno nec in modico audeat manū apponere·etiaz litterā aliquā uel punctuz aliquē corrigendo·exceptis officialibꝫ quibus hoc ē cōmissuz. Nioquī manuz apponens ex canone lato ī curia ipso facto sententiā excōicationis incurrit q̄ non potest citra sedē apostolicā relaxari. Secꝫ ātē de lr̄is aliis quibuscūqꝫ etiam legati aut summi pñiarii ·Et multo magis de litteris p̄latoz·nisi ꝙ quidā ī synodis excōicant falsificātes litteras suas 7 sic incurrunt falsi. infra dyoce·Nonꝫ principalis ē de cardinalibꝫ Ro·urbis ordinēs iii·c·Jn primis duobꝫ ē papalis reseruatio. primꝫ ē ordra illum qui sancte romane ecclesie cardinalē hostiliter fuerit insecutꝫ uel percusserit aut ceperit aut mādauerit aut socꝫ fuerit facientis. Secundꝫ ordra illū q̄ tale factuz ratum habuerit aut ofiliuz dederit uł fauorē aut postea receptauerit uł defensauerit sciēter huiusmōi malefactorē· Tercꝫ si princeps ofsul senator ł alꝫ dñs siue rector secularis q̄ nō facit penas legales seu ipsaz ostitutionē obseruari ordra tales īfra mēsez postq̄ huiusmōi delictū puenerit ad eorum noticiam extra de penis·c·felicis.

Cap·quartum.

Angētes ātē clerū p̄cipaliter 7 emūitatē ecclasticā sunt isti·Primꝫ ē de violentantibꝫ clericos uł

religiosos. Et est multiplex. Primo Si qs ī clericū uł
psonā rligiosaz manu iiecerit violētas ꝑ temerarias.
vii.q.iiii. Si quis suadēte. De sen.excō. parochianos
ꝛc. Cōtingit ꝛ est pape reseruatꝰ. Si lesio sit enormis
iniuria. Est aūt enormis qñ ad mutilationē mēbri seu
ad effusionē sanguinis. sc; per vulnꝰ illatū processuz
fuerit. Aut si in epm aut abbatē ꝓpriuz manu violēta
iniecta sit extra de sen.excō. cū istoz. Dicit enim spe/
cula.de offi.lega.uer.lx viii. papa solꝰ absoluit occiso
res clericorū. Vel si alias lesio sit enormis. In leui aūt
epus. Et graui legatꝰ.ac in maiori ꝑm suū priuilegiuz
habz tñ ille casus multas exceptioēs. Secūdo cū quis
potest defendere clericū a violēta manuū iniectione
et nō defendit. quod qualiter intel ligi debeat.legatur
istud qđ notat eodē ti. Quāte. Unde casꝰ ille intelli/
git de illo qui ex officio tenet a violentiis defendere
et nō facit cū possit. Vel de illo qui nō ꝓhibz quādo
propter se illud fit uel eiꝰ nomine. vel qui solo verbo
posset īpedire ꝛ non vult. cōplacens sibi in illo malo
Tertiꝰ qui nec manuz inicit nec in hoc ɔsentit. ipsum
tñ clericū captum uł iuitum detinet ponēdo ei custo/
des. Vel intra domuz aliquā recludendo e. ti. nuper
Quartꝰ de illo qui ꝑ se nō ꝓcurit ꝑ detinet sz mandat
hoc fieri ꝛ per aliuz fieri facit eodē. ti. mulieres Quin
tꝰ de illo q ut clericꝰ verberet ꝑ detineat causaz ꝓstat
cōsiliū ꝑ iuuamē. ut ꝓbat de homicidio sicut dignū ꝛ
notat eodē ti. mulieres. Sextꝰ de illo. ꝛ si non mādat
uł facit iniectionē. tñ suo nomine factaz ꝛ post rataz
habet ut eo. ti. Cum quis. Secūdus pricipalis ꝑm sen
tenciā sentēciaz est duplex Primo abstrabēs aliquem

violenter de ecclesia ad eã fugientẽ. xvii. q. iiii. diffinitum ⁊ c. frater. Secundus grecus rebaptisans scienter baptisatum a latino uel lauans altare tanq̃ maculatum in quo latinus celebrauit. Extra de bap. c. vlti/mo. Tercius principalis secundũ eandẽ sñiam. auferẽtes oblationes de altari. Quidã tñ dicunt q̃ sunt excõicãdi. xx. q. i. Sãctor̃ ⁊ c. sequẽti ⁊ c. quia sacerdos Quartus principalis habet quatuor casus. primus contra etiam exemptos quicũq̃ scienter in casibus nõ ꝓmissis defũctos sepeliũt ĩ cimiterio tpe ĩterdicti. Ecce primũ l̃ q̃ sciẽter sepeliũt excõicatos publice. Ecce secundũ. l̃ qui sepeliũt nominatĩ interdictos. Ecce tercium. ul̃ manifeste vsurarios. Ecce quartũ. ipo facto excõicationẽ incurrũt ꝛ qua nõ absoluẽd̃ nisi prio ad arbitriũ dioc. epi satisfactionẽ ꝺpetentẽ exhibuerĩt eis q̃bus ꝓ premissa fuit iniuria irrogata. Nõ obstãte priuilegio exemptionis quocũq̃. In clemẽ. de sepultura Eos. Quintus principalis. Si super beneficio contra ipsum possessorẽ qui triennio nõ possedit. ĩ petitorio vel possessorio vna diffinitiua ferẽd̃ in curia etiam si nulla fore dicatur. ipsio beneficii sequestratio per loci ordinarium fieri debet. quã ipediens ul̃ sequestratos fructꝰ occupãs excõicatꝰ est. In cle. de sequestra pos. et fruct. Sextus principalis tangit tam religiosos q̃ clericos. primo ẽ contra religiosas personas exeuntes ad audiendũ leges ul̃ phisicã nisi ad claustrum redierint infra duorum mensium spacium. Secũdus contra archidiaconos. decanos. plebanos. prepositos et alios clericos psonatꝰ habẽtes. necnõ presbiteros nõ alegibꝰ l̃ phisica audiẽdis ĩfra spaciũ destiterĩt supra

dictuz· Iſti duo caſꝰ implicãt multas perſonas quia oẽs religioſos profeſſos· Secundo oẽs clericos ĩ dignitate eccleſiaſtica ꝺſtitutos·etiã ſi nõ ſint ſacerdotes nec curã animarum habeant· Tercio õnes ſacerdotes cuiuſcũqꝫ ſtatus· Quarto plebanos qui habent curaz aiaꝝ· Quare collegiũ etiam ſi non ſint ſacerdotes qui exeunt ad audiẽduz leges uel phiſicã niſi infra duos menſes reſipiſcãt non aũt ſimplices curatos nõ ſacer/ dotes includit· Si aũt in camera ſecrete audirent. qui a cõtra mentem faciunt inciderẽt· Vnde qui ſic audire volũt·a papa hoc impetrãt· Et idẽ ẽ ſi ꝑ ſe ibi prin/ cipaliter ſtuderẽt· Septimꝰ ꝓncipalis ꝺtinet plures caſus· Primꝰ Clericꝰ carnaliter cognoſcẽs cõcubinam ſuã publicã excõicat' pro eo qꝫ ipſa non recedebat ab illo clerico cõcubinario ſuo extra de ſenten·excõ·c·Si cõcubine· Secũdꝰ ꝺtinẽs multos ẽ generalis·qꝫ qñ qs ꝑticipat in crimine criminoſo propter ſuũ crimẽ excõi/ cato de ſen·ex·nuper et ſi ꝺcubine· Sed hic diuerſa di uerſoꝝ ẽ opinio· In hoc qꝫ quidã dicũt ĩtelligi de ſen tencia hominis nõ canonis Alii vero dicunt qꝫ intelli gitur de ſentẽcia iuris ꝙ non hominis· Exigitur autez vt cooperet' illi crimini ꝓpter quod ẽ ſnĩa lata· Tercius cõicãs ſcienter cũ excõicato qui cũ perticipibus eſt excõicatus extra de ſen·ex·c·qꝫ in dubiis·ꝯ ul· Sed hodie participantes nominatĩ monendi anteqꝫ incurrãt excõicationẽ maiorez extra·e·ti·cõſtitutionũ li·vi· De bis etiã duobus caſibꝰ uide infra viz·c·vi·caſu·xviii et precedẽti c·caſu· vii· Octauꝰ principalis·grecus ab epo latino ꝺputatus tãqꝫ vicarius ꝓ populo greco et eidẽ epo legittimo inobediẽs· Extra de officio or·

c·Cm̄ in plerisq; Nonus principalis·Epūs ordinās
clericū alterius dyocesani absq; ei9 dyoceſ licētia taz
ordinās q̄; ordinatus ē excōicatus· lxxi·di· Si quis
fuerit ꝛ·c·Clericus Decimus principalis cōtra eos
qui procurāt ꝙ ꝺſeruator priuilegiorz ſuorz ſcienter ī
tromittit ſe de aliis q̄; de manifeſtis iniuriis ꝛ violen
tiis ſeu ad alia que iudicialem indaginez exigūt ſuam
extenderit poteſtatem· extra de lega·c·hac ꝺſtitutio/
ne·ꝯ·ps uero·li·vi·Hāc cōſtitutionem dicit pe·pa·ba
bēt timere uel cauere ſcolares pariſi9 qui ſepe priuile
gus abutunt·hoc aūt nō habet locum in illo qui tm̄
ē ꝺſeruator·ſz iudex ī non manifeſtis· Undecimus
prīcipal ꝛ ē de ſacrilegiis duplex·Prim9 ꝺtra incen/
diarios eccleſiarz·Secund9 ꝺtra effractores eccīarū·
Et in utroq; caſu incidit qs in excōicationez ·ſz ſi fu
erīt denūciati ſeu publicati p ſoluz papā abſoluūt ex
tra de ſen·ex·tua ꝛ·c·Cōqueſti·dum aūt dicit pe·pa·
incendiari9 q dolo malo hoc facit nō qui per culpaz
candela cadente iacēs in eccleſia ipſaz incendit·nō au
tem alius incendiari9 niſi loci ſacri incidit·Cui aūt in
guerris monaſteria et eccleſias ſuccendūt nō euadunt
niſi incaſtellate ēēnt ꝛ inde aduerſarii iniuſtam guerrā
faciebāt q̄uis hoc ſit dubium·quia delictuz perſone
nō redūdat in dānum eccleſie·Cui aūt eccleſias ꝛ mo/
naſteria demoliti ſunt timore hoſtium ne per illā ſibi
nocerēt nō excuſant·Similiter effractor ſi frāgat ali/
quid quod ſit eccleſie·ut altare crucem ꝛ huiuſmōi·nā
etſi archā plenā depoſitis ibi frāgat·ꝛ ſi aſportet·nō
īcidit ī iſtaz ſentēciam·qz nō frāgit nec īcēdit eccleſiaz
ſed ī eccleſia·Dec9 ſi oblationes de altari reci· De quo

supra habes in·iii·casu· Duodecim9 principalis ē cō
tra scolares ꝑ magistros bononien̄· Quoꝝ quiꝺucit
domum ante tempus finite locationis quā inhabitat
vel hospitem alloquēs·inqlino irrequisito. ꝺicit glo·
qui non extēꝺend9 ad scolares aliaruꝫ ciuitatum· De
locato ꝛ ꝺucto·c·i· ꝺecre· Decimustercius principaꝑ
doctor siue magister qui scienter legit leges uel phisi/
cam alicui religioso habitu suo ꝺimisso· aut in scolis
suis presumserit retinere· Extra ꝺe cleri·uel mona·ca/
piculo ut periculosa li·vi· Decimusquartus principa
lis· Persona ecclesiastica īferior ep̄o locās ꝺomū ali
cui alienigene ut ibidē publice usuras exerceat aut qui
huiusmoꝺi vsurarium habitare permittat in terris
suis· Extra ꝺe usuris capitulo vsuraruꝫ li·vi· Conti/
net ergo tres casus secundū pe·pa· Prim9 ē ꝺtra per
sonas ecclesiasticas ep̄is inferiores que alienigenas et
alios nō oriūꝺos ꝺe terris eoꝝ publice pecuniā fene
brem exercētes uel exercere volentes ad hoc ꝺomos ī
terris suis ꝺucere uel ꝺuctas habere aut alias ha/
bitare permittāt· Secund9 est cōtra illos qui ad fen9
exercenꝺū vsurarios manifestos ꝺe terris suis nō ex/
pellūt· Terci9 est cōtra illos qui ad fen9 exercēꝺū ꝺo/
mos illis locāt uel sub alio titulo quocūqꝫ concedūt·
Persone enim singulares excōmunicationis· et vniuer
sitas interꝺicti sententiā īcurrūt quā si per mensem aīo
sustinuerīt induratoꝛc· Hoc tm̄ intelligendum subꝺit
pe·pa·q9 soli clerici ep̄is inferiores incidūt· Laici ve/
ro sunt excōmunicāꝺi· Itē requiritur q9 ille sit alienige
na et publicus vsurarius· Decimus quint9 principaꝑ
qui ī ciuitate uꝑ ꝺyocesi alteri9 vicarie siue presulatus

b 8

officium exequendo se ingerit cõtrá formã decreti de offic·ord·Quoniã·i plerisq; Raro hic casus accidit Vnde si quis epõz epalia uellet exercere uel crucẽ ferre extra prouĩciam·videret ĩcidere· Decim9 sext9 pri/cipalis ẽ otra illos qui ad dirigẽdas moniales ĩ suis electionib9 euocant·nisi ab his abstineant ipi sic uo/cati·p que inter eas sup faciẽdis ipsis electõib9 oriri possit discordia extra de elect·c.in Dei mitatib9 li·vi· Et dicit pe·pa·Nota q; in hunc casum ĩcidit aduocatus qui amore lucri suadz appellare otra canõice electã·sec9 si bono zelo osulit·Decim9 septim9 prĩcipalis otinet tres cas9 Prim9 est otra illos qui ostitutionez Nicolai·iiii·de verborz significatiõe exiit li·vi·factã de intellectu et expositione regule beati Francisci fratrumq; minorũ approbatione aliter q; gramaticaliter exponẽdo glosare psumserit· Jo·an· dicit puto q; nec esse sit impedimentũ precedere ꝛ monitionem sequi· Secũdus otra doctores seu electores qui docuerint in publico ex certa sciẽtia et deliberate intellectuz ꝺe prauãtes ostitutionis ipsi9· Terci9 otra faciẽtes cõitatum scripturas siue libellos·ex certa sciẽtia et delibe ratione determinãtes in scolis·seu predicãtes otra ea q; in ostitutione cõtinẽt predicta· Notãduz tñ q; Jo xxii·i ostitutione·Quia nõnunq; sñias ꝛ penas latas cõtra glosatores Nico·iiii·exiit qui seminat suspẽdit usq; ad apostolice sedis bñplacitũ per huiusmõi tñ suspensionẽ nõ intẽdit dare licẽtiã docendi scribendi determinãdi predicandi aut praue loquẽdi cõtra regulã ipsoz fratz minoz publice uel occulte· Decim9 octau9 prĩcipalis ẽ ĩ ostitutiõe Jo·22·Suscepti regis

talis. Si quis de fructib9 beneficii de quo debēt pri/
mi āni uł alteri9 fruct9 fabrice uel eccleſie alicui aut p/
ſone ultra portionē p dn̄m Johannē papā taxatam
pceperit ac illi ad quē ptinet nō reſtituerit infra men/
ſem cū effectu. Si ſit epus uel ſuperior ab ingreſſu ec/
cleſie. ꝛ pontificalib9 eſt ſuſpēſus. Si āt capitulum uel
vniuerſitas uel collegiū. ſunt donec predicta integra/
liter reſtituerīt interdicta. Si uero ſingularis ꝑſona ec
cleſiaſtica uel mūdana hoc fecerit excōicationis ſn̄iam
incurrit ipſo facto. a qua niſi reſtitutione premiſſa p
terq̄ ī mortis articulo minime abſoluatur. Decimus
non9 pr̄icipalis duos hab3. Prim9 ſi quis eporū ut
ſupra ad curiā romanā palā ł occulte venerit et abſq̄
licentia domini pape de curia receſſerit excōicat9 ē ip
ſo facto. Secūdus ſi quis epiſcopum ut ſupra apud
ſed3 apoſtolicāp lacitantē ſcienter receptauerit. uł et
dem receptionē uel aduentū illoꝝ ofeſti3 domino pa
pe uel alicui per quem hoc ipſu3 crediderit deduci no
ticiā. manifeſtare nō curauerit excōicat9 ē ipſo facto
Iſti duo caſus habent ī ſtitutionibus Io. xxii. Eſt
prelatoꝝ. ii. c. Etſi doceat. Diceſim9 caſ9 habet ex cō
ſilio ſtantie confirmat9 p Martinū ibidem in bulla
Multo cōtra in hec verba. Ordīati ſymoniace ab ex/
cōmunicatione ſuoꝝ ordinū ſunt eo ipſo ſuſpēſi. Ele
ctiones autem poſtulationes cōfirmationes ꝛ q̄uis
ꝓuiſiones ſymoniace eccleſiaꝝ monaſterioꝝ dignita
tum perſonatuū officioꝝ ꝛ beneficioꝝ eccleſiaſticoꝝ
quorūcūq̄. facte nulle ſunt ipſo iure. nullūq̄ per illas
ius cuiq̄ acqrit. nec ꝓmoti cōfirmati aut ꝓuiſi faci/
ūt fruct9 ſuos. Si ad illoꝝ reſtitutionē tāq̄ ī q̄ obla

toruz pcipientes tenent. Et dantes ⁊ recipientes. ipso facto sentenciã excõicationis incurrũt. etiã si põtifici/ali aut cardinalatus prefulgeant dignitate. Vicesimo primo habet. ex consilio basiliẽsi sessione duodecima Sicut instruenda sic Symoniace electi. s. in pontifices ℓ in abbates. Et qui huiusmõi symoniace electionis participes fuerit taliterq eligentes ⁊ cõformati i horrorẽ tãti criminis. penã ipso facto excõicationis icurrũt. nec a tali reatu ⁊ excõicatiõe electi et confirmati absolui pñt. nisi ecclesiis ⁊ dignitatibꝫ ad quas turpiter assumpti sunt libere resignauerit ⁊ ad eas obtinẽdas quas nefario igressu adepti sunt perpetuo reddãtur inhabiles.

Capitulum quintum

Nunc numerãdi sunt casus q tãgũt religiosos pri cipaliter qui sunt isti. Primꝫ principalis ẽ contra religiosos ordinum mendicantium adinuentorum post cilium generale. Innocentii quoq etiã religiones fuerũt per sedem apostolicã confirmate. qui post cliuz lugdunẽse dñi. Gregorii decimi aliquẽ ad eorũ professionez admiserunt. Aut de nouo dotationẽ aut aliquem locum acquisiuerunt. uel domos seu loca que habent alienauerunt absq sedis apostolice licentia speciali. Extra de religiosis domibus. ca. Religionum li. vi. Secundus principalis duos continens extra ne clerici. uel monachi. vt periculoso. li. vi. Primꝫ religiosus qui in scolis seu alibi temere sue habitum religionis dimittit. Ex hoc patet apostatantes a religione eẽ excõmunicatos. Immo dicit. pe. pa. Si religiosꝫ habitum dimittit ex turpi causa vt de nocte ad

eundū ad lupanar incidit. Secus autē si habitum nō
dimittit sed intus abscondit ⁊ alio tegit. ne agnoscat
Maxime si propter bonaz causam hoc faciat utputa
quia equitat et non vult agnosci cuius religionis sit
dū tū sit habitꝰ religiosꝰ. Qui aūt metu latronū dimit
tit nō temere dimitteret. Nec excusantur qui habitum
mutāt in scolis. ut religiosi non appareāt. Qui aūt io/
cosa leuitate dimittit ad horā ut currat uel lapidē ꝓ
iiciat nō incurrit. qz nō est veri simile hoc ī cendisse cō
ditorē canonis in quibuscūq; miuciis quē incidere in
tales laqueos. Secūdꝰ dicta reli. q accedunt ad q̄is
studia lrāz nisi a suo prelato cū cōsilio sui cōuentꝰ uł
maioris partis eiusdē cōsilii eūdi ad studiū licētia pri
mitus sit cōcessa. quod intelligendū est quādo vadit
ad scolas extra patriā non autez de scolis eiusdē vil
le oportet cōuentū conocari sed abbatis licentia suffi/
cit. Itē intelligitur de illis qui actu residēt in cōuen/
tu Nā pores q sunt extra de licētia solis abbatis pñt
ire ad scolas. Tercius pricipalis dicitur. iiii. casus ⁊ in
eisdē religiosi grauātes uł fraudātes decimas eccīaz
circa eas debitas. si requisiti per illos quoruz interest
non desistūt ifra mensem uel de usurpatis uel retentis
infra duos menses non fecerīt emendam suspensi sunt
ab officiis administrationibꝰ ⁊ beneficiis ⁊ talia non
habētes sunt excōicati. Dū primꝰ casꝰ ē q religiosi q
noualium aut alias decimas ecclesiis debitas ad eos
ex aliqua causa legittima nō spectantes appropriare
sibi presumserīt. aut exquisitis fraudibꝰ siue coloribꝰ
usurpare. Secundus seu qui animalibꝰ familiariū et

pastorū suoꝝ uel aliorū etiā aialia ipa eoꝝ gregibus
inmiscentiū. Tercio seu qui de aialibo que in fraudem
i pluribus locis emūt. emptasq; tradūt vēditoribo ul
alus ab ipsis tenēda. Quarto seu q de terris quas tra
dūt aliis excolendas decimam solui ecclesiis non per/
miserit aut ꝓhibuerīt. nisi post requisitionez ut supra
dictum est. de decimis capitulo primo in clementinis.
Quarto principalis de statu clericoꝝ c. i. ꝯ quia vero
duo ponūt. Primo ne monachi aut regulares canoni
ci ad ministrationē aliquā nō habētes ad curias pri
cipū absq; speciali prelatorū suoruꝫ licentia se confer
re ꝓsumāt. Quod si ut suis prelatis i monasteriis dā/
nū aliquod īferāt ad dictas curias se ꝺferre ꝓsumpse
rīt excōicationis sententiā eos incurrere volumo ipo
facto. Dicit textus videnᵗ ergo ad hāc excōicationez
incurrendā duo necessaria. scz ut curiā intrauerit. et ꝙ
cā dānificādi monasteriū ul' ꝓlatuz. Ex solo igitur ex
itu claustri ob hanc causam non ligatus ē. Secundus
casus est de monachis infra septa monasterii sine licē
tia abbatum suorū arma tenentibus dicit texto. Dicit
tamen Jo. an. super verbo tenētes. Veniens de fo/
ris cū armis ad claustrū. non animo tenendi nec tenet
ex delatione ligari nō videᵗ ꝛ vnū cuz effectu. ꝛc.
Quintus principalis contra impediētes visitatores
monialiuz in suis visitationibus ꝓ modos contētos
in cle. de sta. cleri. c. ii. in fine nisi moniti resipiscant.
Glosa Jo. an. puto ꝙ necesse sit impedimentum pre/
cedere monitionem sequi. Sextus principalis ē
religiosis domibo. c. i. in clemen. cōtinēs duos casus

primꝰ damnat statū beginaꝝ·ac excōicat illū sectātes vel de nouo assumentes·Secundus excōicat religio/ sos dantes circa illud consilium auxilium uel fauorē Nota tamen q̄ post istam clementinā parisius multe begine erāt sic nūcupate simpliciter· nō disputātes de summa trinitate·nec suspecte de heresi· Quarū quedā cōmunes domos habētes simul habitabāt ī beginagi is·declarauit Job·xxii·extrauagā·ad eṕm parisiēseꝝ cuiꝰ iiciū cum de mulieribꝰ q̄ tales nō sunt excōica/ te nec molestande. tum qꝛ inocentes cū nocētibus non sunt dāmnificande·tum qꝛ scandaluꝫ sequebat̄ de vex atione taliū que fuerūt bone vite· tū quia caste sic vi uebāt·Idē determinat idē Job·xxii·in alia extrana/ gan·generali ad ōnes cuiꝰ principiū Ratio recta nō patet·Septimꝰ prīcipalis Job·xxii·ī sua extrauagā/ ti Sancta romana duplex est· Primus sic sonat·Sta tus ōniū illoꝝ virorum q in aliquibꝰ locis fratricel/ li aut begini·siue fratres de paupe vita·seu bizochtii aut aliis nominibꝰ nūcupant̄·ꝛ habitū noue ſligiōis assumere cōgregationes ꝛ cōuēticula facere·supiores eligere·quos ministros seu custodes ꝛ gardianos aut nominibus aliis appellant·Plurimos ad eoruꝫ sectā recipere loca etiā de nouo cōstruere aut cōstructa reci pere in quibꝰ habitāt in cōi·mendicare quasi eorum secta foret vna de religionibꝰ per sedem apostolicā approbatis temere presumunt fingentes se regulā fra/ trum minorum ordinis·quā sanctus Frāciscꝰ institu/ it profiteri·ꝛ ad litterā confingunt obseruare q̄ꝫ q̄ꝫ sub obediētia generalis vel prouincialium ministrorum ipsius ordinis non morent̄·Quoꝝ etiā quidā se eē de

tercio ordine beati Frãciſci · penitentiũ vocati afferen
tes in quo cñ talis ritꝰ nullatenꝰ eſt ꝺceſſus predictũ
ſtatũ eoꝝ ſub velamine talis nominis ſatagunt palli
are · reuocat penitꝰ ꝛ probibet non obſtantibꝰ etiam
qbuſcũqꝫ · Et ipi nibilominꝰ ſunt excõicati ipſo fctõ
Secundꝰ õnes epi ꝛ alii prelati q alicui ritũ viuendi
ꝛ bituꝫ ſupradctõs pter ſpãle mãdatũ ſedis apoſtoli
ce ꝺceſſerint ſunt excõicati ipſo facto · Octauꝰ princi
palis ꝺe priuilegiis · c · in cle · ꝺtinet vi · õnes pape reſer
uatos · Primꝰ · religioſi q clericis aut laicis ſacramctũ
vnctionis extreme · Ecce primũ · p̃ eucbariſtie miniſtra
re · Ecce ſecundũ matrimonia ue ſolẽniſare · Ecce terci
um · nõ babita ſup bis parrocbialis preſbiteri licẽtia
ſpãli aut qui excõicatos a canone preterꝫ a caſibus a
iure expreſſis p̃ p priuilegia ſedis apoſtolice conceſſis
eiſdeꝫ · Ecce quartũ · uꝫ a ſentenciis p ſtatuta ꝓuĩcialia
aut ſynodalia promulgatis · Ecce quĩtum · ſeu a pena
ꝛ a culpa abſoluere quẽqꝫ preſumpſerint · Ecce ſextum
ꝛ notat Jo · an · ſup quinti caſꝰ verbo a ſentenciis · pu/
to inquit ꝙ õnem ſententiam includat excõicationis
ſuſpẽſionis uel interdicti · cuiꝰ neceſſaria ſit abſolutio
Jtem ſuper precedenti verbo · Excõmunicatos a ca/
none ꝺicit idẽ · Quocũqꝫ etiã a quo epus uel ſacerdos
poſſet abſoluere · Non tameꝫ ĩtelligitur ꝺe excõicato
ab boĩe · qꝛ nõ exprimit · Ex quibꝰ etiã patet ſeptimꝰ
videlicet ꝙ excõicati ſunt omnes quos rite excõicat
eoꝝ ſuperior aut iudex per ſua ſtatuta · ſicut etiã excõi
cati ſunt õnes quos eoꝝ prelati aut iuꝺices rite excõ
municãt · Nonꝰ principalis ĩ cle · ꝺe penis · c · ii · Cupi/
entes triplex · Primus ꝺe religioſis mendicantibus

De deinceps in aliqua ciuitate castro villa seu loco quocūq; ad habitādū domos l' loca q̄cunq; de nouo recipere. Seu hactenꝰ recepta īmutare l' ea vēditionis pmutationis donationis aut cuiusuis alienationis ti tulo in alios trāsferre presumāt absq; licētia sedis a/ postolice spāli. Secūdꝰ est otra oēs religiosos qui in sermonibꝰ ul' alibi ꝓferūt aliq̄ ut retrabāt a solutio/ ne decimaꝝ. Tercius casꝰ ē ꝯ. q uero talis sc̄z. qui vero religiosi postposuerīt ofitentibꝰ ꝺscientiam facere de soluēdis huiusmōi decimis ab officio predicationis tādiu maneāt ipo facto suspēsi. donec ofitētibꝰ ipsis si hoc ipsum dicendi cōmode facultatem habuerint cōscientiaz fecerint exinde excōicationis incursuri sen tentiaz ipso facto si predicare presumserint. predicta negligentia ut premittit nō purgata ad religiosos tm̄ monasteriorꝝ l' ecclesiarꝝ decimas pcipientium hoc nō extenditur. Decimus principalis ē ibidem. continens etiā. iiii particulares qui omnes pape reseruant cōtra temerarios violatores cōstitutionis illiꝰ qui religi. et cleri. secularibꝰ ꝓhibet ne aliquos ad vouendū. Ec ce. i. Jurandum ecce. ii. uel fide interposita. Ecce. iii. Seu alias permittendū. Ecce. iiii. inducāt ut sepultu/ ram apud eorꝝ ecclesias eligāt l' iā electā ulteriꝰ non īmutent. Undecimꝰ principalis otinet etiā. iiii. de sen ex. c. i. ī cle. quia religiosi etiaz exempti violantes iter dictū p sedē apostolicā. Ecce primū. uel per ordina/ riū loci. Ecce secūduz. uel generalē cessationē diuinoꝝ factā per ꝓuinciale ꝺsilium Ecce tercium. uel eū q hoc possit seruata per catredralē uel matricē ecclesiaz loci Ecce q̄rtū excōicat ipo fctō p soluz papā absoluēdi

Duodecim9 pricipalis poit eodē ti. Cū ex eo. 7 est etiaz papalis. Quod fratres minores si tpe interdicti recipiunt in suis ecclesiis ad diuina fratres uł sorores tertii ordinis excōmunicati sunt. Glosa. super verbo suis ecclē. dicit. Si ī aliis ecclesiis hoc facerent cessat hec pena posset tm̄ locum habere alia pena cōmunis. Tredecim9 pricipalis duplex ē. Prim9. Si cuiuscūq ordinis religios9 ad partes trāsmarinas ad p̄dicādum se trāsferat ifidelib9 absq sui supioris licētia. sibi p ipi9 patētes litteras cōcessas. excōicat9 ē ipo facto. 7 ābo cas9 pape reseruāt p cōstitutionē. Joh. xxii. ad nostrū nup. Decimusquart9 pricipalis ē duplex scz tā dantib9 q̄z recipiētib9 aliquid p religionis ingressu cōtra extra. vrbani. v. ne in vinea dn̄i otra religiosas q̄s cūq psonas. ne past9 prādia seu pecuias Jocalia aut res alias etiā ad ecclesiasticū seu quēuis piū vsuz aliū deputata seu deputāda directe. uel indirecte. petere seu exigere ququomō p̄sumāt aut psonis volentib9 intrare eaz religiones ī earūdē psonaz receptione añ uel post istā. Gz eas poti9 cū ōnimoda puritate recipiāt ī victu 7 vestitu sicut alias psoās suoz monasteriorz ī sincera caritate ptractēt. Illa dūtaxat que psone ingrediētes ipse pure ac spōte 7 plena liberalitate ōni pactōne cessante dare ul offerre monasteriis ecclesiis 7 locis huiusmōi voluerit cū graciaz actione licite recepturi. Qui enī sec9 egerit si sint singulares psone excōicationē pape incurrūt. Si collegia suspēdūt. ita sonat extrauagās p̄dicta. ¶ Cap̄ vi.

Postremo de casib9 qui tāgunt omnē pene statū specializ tm̄ secularē tractādū est qui sunt isti viz

¶Primꝰ pricipal ē otra illos q cristiaōs ꝑ negociatiōe
ul aliis honestis causis nauigātes capere. aut rebꝰ su
is extra de. rapto. Excoicamꝰ. duos otinēs. ¶Primus
otra spoliare ꝓsumētes Secūdꝰ otra illos q xp̄ianos
naufragiū patiētes spoliāt rebꝰ suis. Et notat pe. pa.
q in primo casu dicit hic honestis causis ꝓpter pira
tas ꝛ illos q saracenis aliqua ꝓhibita portāt ꝛ q ali
as in mari iusta bella ducūt. Alii vo ꝓdones nō sunt
excōicati. Igit ꝓncipes q accipiūt bona naufragoꝝ
excusari nō pñt. cū sit otra ōnez equitatē ēt naturalez
Addit ām ī lrā ubi supra ad casꝰ. nisi ablata reddide
rit pꝰ āmonitionē. l postq̄ fuerīt ī mora cū possint re
stituere ꝛ nō rstituūt. Secūdꝰ pricipal hz duos casus
¶Primꝰ itroductꝰ ē otra potestates. osules. rectores ꝛ
alios officiales laicos ciuitatū. ꝛ alioꝝ locoꝝ. āgari
as ꝛ exactiones idebitas eclīis. sacerdotibꝰ ꝛ eoꝝ po
sessiōibꝰ ꝛ alia sua uniuersa onera ip̄onētes. siue fos
sata siue expeditōes seu alia quelibet q̄ agēda arbitrā
tur de bonis ecclesiaꝝ clericoꝝ et pauperū ip̄is depu
tatis opleri fere cūcta volētes. Secūdus otra illos q
supradictis proximo successerīt nisi ifra mēseꝫ errorē
siue excessiuꝫ ꝓdecessoꝝ purgauerīt. de imūita. eccles.
c. Aduersꝰ. q. fi. ꝛ. c. nō minꝰ. Tercius pricipal habz. viii
casꝰ. ¶Primꝰ ē otra illos q de cetero statuta edita otra
ecclesie libertatē. nisi ea de capitularibꝰ. siue ea de su
is carthulariis l aliis libris suis ifra duos mēses nō
deleuerīt. Secūdꝰ si ipa ꝑuari fecerīt q̄uis deleuerint.
Tercius otra illos q osuetudines otra libertates eccle
sie itroductas fecerīt obꝑuari. Quartꝰ otra illos q ta
lia statuta de cetero fecerīt. Quītꝰ otra illos qui talia

c

statuta scripserit. Sextus cōtra potestates rectores et
consiliarios locoꝝ p quos statuta ꝛ consuetudines de cē/
tero edite fuerit p̄ suate. Sui cū scirēt talia fieri ꝛ pos/
sent ꝓhibere et nō ꝓhibuerit q̄uis etiā nō statuerit
uel fecerit obseruari. Septimꝰ ocra illos q̄ sm ea pre/
sumpserit iudicare. Octauꝰ ocra illos q̄ i publica for
ma scribere p̄sumserit iudicata. Extra de sen. ex. c. no
uerit fraternitas tua. Dia ista colligunt dicit. pe. pa.
vbi uidet eē contra ecclesiasticā libertatem. quia rusti
ci statuerūt q̄ nullus offerat nisi in magnis festis aut
nisi tantuꝫ. aut q̄ sup mortuū nō sit talis pānus p̄ tot
cerei. vel contra curatū ōnes ocribuāt ad adiuuāduꝫ
ocra ipsuꝫ ī casu turpi ꝛ huiusmōi. Ex libertas ecclesie
est habere oblationes liberas. ꝛ liberas sepulturas. si
autem illi de aliquo vno genere ordināt q̄ sepeliant
alicubi et cū hoc non sit statutum ligās. etsi est contra
vnā ecclesiā ē pro alia nō videt incidere. Sed de pan
nis preciosis et multitudine candelaruꝫ quando ciues
ꝓhibent talia ne pōpis sui grauent se dicunt alii q̄
licitum est. dūmodo fiat pro bono cōi. nō ocra liber/
tatē ecclesiasticā. volendo p hoc grauare. Quartꝰ prī
cipal' duos oprebēdit. Primꝰ ocra illos qui lrāꝫ a/
postolicaꝫ ipetrationes aut alias ad forū eccīe recur
rentes super casꝰ q̄ ad idē forū de iure uel de antiqua
consuetudine pertinēt. vel p se uel per aliū ad desistē/
dū p̄ in foro seculari de q̄stionibꝰ huiusmōi litigan/
dū p iudiciū ecclesiasticoꝫ p̄ ipoꝫ iperātiū seu litigā/
tiū aut volentiū litigare. aut ꝓpiquoꝫ illoꝫ seu rōꝫ
illoꝫ. quoꝫ etiā raptionū modū uel aliis quibuscūq̄
cōpulerint uel opelli fecerint seu procurauerīt. seu p se

vel per alios impedierīt· quo minus coram iudicib9 eccleſiaſticis ſeu delegatis ſeu ordinariis· querulantes de cauſis predictis poſſint libere iuſticiā obtinere· Se cund9 eſt cōtra illos qui ad predicta faciēda dederīt conſilium auxiliuz uel Fauorem·ut de emunitate eccle ſiaſtica quoniam ut ītellexim9·li·vi· Vbi tñ notat pe· pa· Si quis dſulit amico ſuo poti9 cōuenire laicum corā ꝓpoſito·poteſtate· ſeu magiſtro cuiiū vbi ſtatiz p preſſionē pſone uel ſayſiā bonoꝝ habebit ius ſuū q̄ coram officiali·ubi tarde cōſequet' ius ſuū non in/ cidit licet ille prius vellet coram eccleſia litigare· Sed cuius cōſilio aliquis inuitus cogitur deſiſtere in eccle ſia litigare ille incidit· Huītus principal' eſt de emu· eccle·c·eos q li·vi·contra illos quicunq̄ obtinentes tē poralia diuinū ſubditis ſuis interdicunt ne prelatis aut clericis ſeu perſonis eccleſiaſticis quicq̄ vendant aut emant aliquid ab eiſdez· vel ne ipis bladum mo/ lant·panem coquāt aut alia obſequia eis exhibeant· non tamē ligat niſi dominos ꝛ poteſtates dicit pe·pa Sextus principalis ē cōtra illos qui ab eccleſiis et a perſonis eccleſiaſticis ꝑ rebus ſuis ꝓpriis quas non cauſa negociādi deferunt uel deferri faciunt·pedagia vel talia huiuſmodi exigunt uel extorquent per ſe ul' per aliū ſuo nomine l' alieno·aut eos ad hmōi perſol uenda dpellūt·contraria conſuetudine non obſtante· Et debet ep̄us loci publicare ip̄m excōicatuz· l' a ſuis ſubditis facere publicari donec ſic exacta reſtituerit· Et de trāſgreſſione hmōi ſatiſfecerit dpetenter· extra de cēſib9·c. q̄q̄·li·vi·q·q uero· Hec excuſant' dicit pe· pa·qui a tempore a quo non extat memoria clericos

pedagiant·quia de antiquis pedagiis papa intelligit non de nouis·Septimꝰ casus principalis continꝫ duos·Primꝰ q laici q quondã p vim vl̃ p metũ opellebant prelatos l̃ capitulu ecclesiaꝝ·seu alias psonas ecclesiasticas sibi submittere bona immobilia·vl̃ iura ecclesiarum absq; consensu capituli·ꝛ licẽtia pape· nisi post competẽtẽ ammonitionẽ huiusmodi submissi/onem relaxẽt·Et qui de cetero prelatos vel alias p/sonas ecclesiasticas ad talia faciẽda compulerint· Secundus quicunq; post submissionẽ rite hactenus fac/tam aliquid vsurpat ultra id quod ex contracto licito pmittit·nisi legittime monitus ab huiusmõi usurpatione desiterit·restituẽdo ẽt q taliter usurpauit·extra de rebus ecclesie non ali·nc̃·c·Hec cõsultissimo·q· laici·li·vi·Octauꝰ principalis habet duos· Primus est cõtra illos q regalia custodiam uel guardiã aduocationis sue seu defensiõis titulũ ĩ ecclesiis monasteriis seu aliis piis locis de nouo usurpare conantes bona earũdem ecclesiaꝝ monasterioꝝ·seu pioꝝ locoruꝫ vacantiũ usurpare psumũt· Sextus est cõtra clericos eccliaꝝ monachos monasterioꝝ ꝛ psonas ceteras eorũdẽ locoꝝ q fieri hoc procurãt·extra de elec·c·generali·li·vi·Nonus prĩcipal̃ ẽtra illos qui clericos uel quaslibet alias personas ecclesiasticas ad quas in aliquibꝰ ecclesiis monasteriis seu aliis piis locis spectat electio·vl̃ ẽsanguineos eorundẽ aut ipsoꝝ ecclesias monasteria siue loca bonis suis p se l̃ p alios spoliando seu alias iniuste psequendo grauare psumpserit,p eo q illo rogati seu alias inducti euꝫ quo rogabant seu inducebantur eligere noluerunt ·Extra de electi·

sciant cuncti·li·vi·Decimus principalis continet tres casus·Primꝰ est contra illos qui quẽpiã xpianoꝝ p assismos interfici fecerint· Secundus cõtra illos qui hoc fieri mandauerint etiã si mors non sequatur inde· Tercioꝰ contra illos qui assismos receptãt· defendunt vel occultant·extra de homici·c·pro humani· li· vi· Undecimus principalis habet duos· Primus cõtra illos qui represallias seu pignorationes ubi aliꝰ ꝑ alio pregrauat contra psonas ecclesiasticas concesse/ rit seu bona illorum· Secundus contra illos q repres sallias a consuetudine quin potius ab vsu concessas ad illas·i·ecclesiasticas prorogauerit·nisi ꝑsumptio/ nem hmõi reuocauerit infra mẽsem a concessionis seu extẽsionis tpe ꝺputandũ·extra de iniurijs·c·Etsi pig norationes· Duodecimꝰ prĩcipalis continz duos Primus est ꝺtra illos q pro eo ꝙ ĩ reges prĩcipes ꝯ baro nes nobiles balliuos uel ministros alioſꝫ quoscunꝫ excõicationis suspẽsionis seu interdicti sentẽcias·sciũt ꝓmulgatas licentiã alicui ꝺederit occidẽdi capiẽdi ꝓ alias ĩ psonis seu bonis suis ꝓ suoꝝ grauãdi eos q tales snĩas ꝓtulerit·siue quoꝝ occasione sunt prola/ te·seu easdẽ snĩas obseruãtes siue taliter excõicatis ꝺ mũicare uolẽtes ·nisi licentiã ipaz integre reuocauerit vel si ad bonoꝝ captionem occasione ipsiꝰ licentie sit processum nisi infra octo ꝺies restituerit·vel satisfac tionem ĩpenderint pro eisdẽ·Secũdus ꝺtra illos qui ausi fuerint licentia ꝺata vti uꝰ aliquid premissorum cõmittere suo motu·extra de sententia excõicationis· c·quicunꝫ·li·vi·Et sunt reseruati pape isti duo casus Si quis steterit in excommunicatione ista per duos

menses · ¶ Tredecimus principalis continet duos·et ambo pape reseruantur . ¶ Primus si quis quemuis pontificem iniurtose uel temere percusserit aut ceperit vel damnificauerit·uel hoc mandauerit Fieri aut fac/ ta ab aliis rata habuerit vel socius ĩ his fuerit Facien tis·aut consilium in his dederit uel fauorem seu scien ter defensauit eundem·in illis casibus de predictis in quibus excommunicationis sententiam per iam edi/ tos canones non subiret· ¶ Glosa·super verbo de pre/ dictis ut in bannente uel id mandãte uel illud ratum habente· ¶ Sequitur secundus·¶ Potestas vero·consili/ arii·balliui·scabini·aduocati·rectores·consules·et of ficiales ipsius quocunq; nomine censeantur in premis sis culpabiles existentes· omnes excommunicationem incurrunt per papam solum absoluendi. ¶ In clemen· de penis· c·i · ¶ Decimusquartus principalis etiam pape reseruatus eodez titulo·c·grauis est· ¶ Quod do mini temporales qui cogũt aliquos in loco iterdicto celebrare diuina· ¶ Vel qui per precones faciunt tunc ad illa audienda populum euocari· ¶ Vel prohibẽt ne publice excõmunicati vel interdicti super hoc qui p illos qui missas celebrant moniti ecclesias exeant uel ipsi nominatim moniti non exeũt·excõmunicati sunt ¶ In clemẽ·de sentencia excõ·grauis· ¶ Decimusquintus principalis est in cle·de vsuris·continens sex casus · ¶ Nam cõmunicantes et officiales Faciẽtes·¶ Ecce primũ dictantes·¶ Ecce secundum uel scribentes statuta super vsuris soluendis non repetendis uel restituendis·¶ Ec/ ce tercuz p̃ iudicãtes ꝑm illa·¶ Ecce quartũ p̃ nõ delẽtes si pñt infra tres mẽses de libris cõicatuz·¶ Ecce quĩtũ p̃

illa seruantes. Ecce sextum excommunicati sunt. Is/
tam enim sententiaz incurrũt quicunqz cõmunitatũ ip
sarum potestates.capitanei.rectores.cõsules.iudices
consiliarii aut alii quiuis officiales premissa attemp
tantes. Decimussextus principal' otinet vi.in cle. de
consanguinitate 7 affinitate.c.vnico scilicet otrahens
matrimonium in gradu consanguinitatis. Ecce pri/
mum et affinitate prohibente. Ecce secundum uel cum
moniali. Ecce terciũ ẽ excõicatq. Idẽ ẽ de religiosis sic
facientibus 7 de monialibus ac de clericis in sacris or
dinibus constitutis. Ecce itezz tres alii casus. Et dicit
glosa q hec constitutio in expressis premissis casibus
tm̃ locum habz et eius pena. Vnde si quis otrahit cũ
habente maritum.uel cum iudea uel pagana uel cog/
nata spiritualiter uel legaliter.uel contra impedimen
tum publice honestatis.nõ est locus huic pene. Deci/
mussseptimus principalis est contra illos iudices qui
fraudulenter facerent ad causam inueniendam nomi/
nari mulierem in testem ut eam possit iudex persona
liter facilius visitare seu accedere uel ipa ad eum ve/
nire. Casus hic.ut dicit.pe.pa.raro cõmittitur.posset
tamen committi si quis iudex hoc fingeret vt ad mu/
lieres sub clausura morantes intraret.extra de iudi.
c.mulieres. li.vi. Decimusoctauq principalis est. Qui
cunqz cuiuscunqz status uel gradus etiam si pontifica
li dignitate fungeret' executor seu quiuis alius fecerit
corpus defuncti humanum exenterari seu membratiz
diuidi ad transferendum ossa decoctione propter se
pulturam ut in extra. Bonifacii. viii.c.detestante. De
cimusnonus principalis casus. Cum quis incideret

in factum damnatū·per statutum hominis Factū sub illa forma· vt qui contra fecerit sit excommunicatus de sen·ex·a nobis· Vbi sciendum dicit pe·pa· ꝙ hec dicitur sentencia iuris non papalis sed episcopalis aut synodalis aut concilii· Vnde ille q subest statuē ti ratione sui delicti incidit non alius. et in loco vbi statuens potuit statuere vel excommunicare·cum sta/ tutum concilii liget bene in dyocesi suffraganeorum· De hoc etiam casu vide supra·capi·tercio·casu i·ii c· caū illo ¶ Vicesimꝰ ꝑncipal' dicta illos' qui absolutōez ab excommunicationis sentencia vel quācunqꝫ reuo/ cationem ipsius·aut suspensionis·aut interdicti·vi vel metu·procurauerint de his que vi metus de cau/ sa fi·absolutionibus·ii· vi· Hic casus dicit pe·pa·ītel ligendus est de metu cadente in constantem virum· stupri siue status uerberuꝫ·atqꝫ necis. siue hoc sit pro se uel pro alio·quia nō distinguitur· ¶ Vicesimusspri mus continet duos de sentencia excommunicationis eos qui li· vi· Et in clementinis de penis·c Si quis·ſ· fi· Et ambo aliquando reseruantur pape·Primꝰ cō/ tra illos a canone vel homine excommunicatos· qui propter mortis periculuꝫ aut impedimentū legittimū ab alio q̄ ab eo a quo absoluendi fuerant de iure ab soluuntur a sentencia canonis·Si quis suadēte ab or/ dinario uel alio·qui de iure non potest· Si cessante postea periculo vel impedimento huiusmodi se illis a quibus cessantibus his absolui debeant de iure q̄ cito commode poterint se presentare non presentaue/ rint mandatis ipsis super illis ꝑ quibꝰ excōmunicati fuerunt recepturi ⁊ satisfacturi prout iusticia suade/

bat·Et hic est casus papalis si sentencia pape reserua batur·episcopalis uero si episcopo reseruabat'· Vice/ simussecundus est contra illos quibus cum ad sedem apostolicam vel legatos ipsius absolutionis ipsius beneficiū a quibuscūq; sentenciis consequūtur iniun gitur ut ordinarium suorum vel aliorū quorūlibet sus cepturi penitenciam ab eisdem·se conspectui represen tent·ꝛ passis iniuriam seu his qui propter hoc obli/ gati existunt satiffactionem exhibeant ꝺpetentez·Si hoc cum primo commode poterint non curauerit ad implere·tā illi q̄ isti in pristinam excōmunicationis sententiam ipo facto relabūtur· Ut est sensus q̄ illi q a sede apostolica vel a legato absoluti fuerunt ꝛ eis mandatum est q̄ satiffaciant uel alicui iudici se repre sentent·Si id non faciunt in hoc casu absoluit ille qui potest priori et non alius· Vicisimussecundus princi palis ponit' p·Guil·in specu·de officio legati capitu lo nunc ostendendum est ver·xxvi· Si sen·legati sui vel delegati cuius iurisdictio exspirauit ꝛ cui nullus succedit in officio sibi iniuncto solus papa absoluit Extra de officio delegati prudentiam·ꝯ·sexto·Idem intelligendum est dicit ibi Guil·de constitutionibus legatorum suorum. Ex quo legatio est finita· nec ali/ quis legato succedit·cum in talibus nullus sit superi or nisi papa· Vicesimustercius principalis·Quz papa ante coronacionem possit exercere officium suū·Jō q hac occasione īpugnaret lr̄as·excōicatꝰ ē ut extra·Be/ nedicti·xi·q̄ icipit·qz nōnulli· Vicesimusquartꝰ ꝑnci pal'est in ꝺstitutione Jo·xxii·Si frm̄ ꝛ coeꝑoruz·ubi bē' q̄ si qs uacāte īperio·uirtute cuiuscūq; ꝺmissiōis

ab imperatore mortuo sibi fcē uel quocunq; alio co/
lore sine bona auctoritate imperii usurpauerit·uel iu/
risdictionem exercuerit· aut vicariatus seu alterius cu
iuscunq; nominis officii sibi assumpserit nisi de licen/
tia pape speciali· Et omnes eis ac commissariis eorū
in talibus obedientes·aut prestantes sibi in hoc auxi
lium consilium vel fauorem sunt ipso facto excom/
municati et terre ipsorum· Glosa· Intellige hic terras
vel loca ipsorum reputari ·non ratione proprietatis
tantum·sed superioritatis iurisdictionalis· ac loca et
quelibet communitates et vniuersitates ecclesiastico
supposite interdicto· Vicesimusquitus Jo·xxii·In cō
stitutione ·vierum crescente malitia principalis sic so/
nat· Si quis in prouincia Marchie· Anthonitane ro
mane ecclesie subiecta rectorem uł alium ministrū siue
officialem a sede apostolica deputatū ac alicuius ip/
sorum vicarium vel iudicem occiderit inuaserit offen
derit ł alias male tractauerit seu ad hoc dederit aux
iliuz consilium uel fauorē directe uel ĩdirecte publice
vel occulte inabilis ad beneficia uel officia sit qcunq;
etiā· ꝛ est excōmunicatꝰ ipso facto·ꝛ soli pape reser/
uat' absolutio· Alie pene graues ĩsuper ibidē sunt ful
minate· Vicesimussextꝰ prīcipał·oēs illi qui falsificāt
monetā r̄gis frācie ł tales subportāt excōicati sunt ipo
facto·ꝛ reꝑuat' pape illiꝰ absolutio ꝑ ostitutionē Jo
xxii·ꝑdiēs q̄si· Vicesimusseptimꝰ prīcipał· Si quis
demones ĩuocanerit uel eoz auxiliū postulauerit· seu
fedus aut pacta cum demonibus fecerit· vel eis

immolauerit·aut eos adorauerit·seu ī eoꝝ noīe ima/
gines anulos speculum fibulam uł rē aliā magice ad
ipos demones alligādos cōstituerit aut responsa ab
eis uel ab illis qui ab ipsis demonibus audierunt pe
tierit excōmunicatꝯ ē ipso facto per ostitutionē· Jo·
xxii·sup illiꝯ specula. Decimusoctauus principał Si
quis lr̄am aut sigillum alicuius cardinalis falsauerit
uel ab alio falsante usus scienter fuerit eo ipso ana/
themate est inodatus p ostitutionē·Jo·xxii·impellit
nos· Decimusnonꝯ principalis·Quicūqꝫ legatos aut
etiam nuncios sedis apostolice īpedire p̄sumpserit·ex
cōicati sunt ipso facto·Aut regna terre ⁊ loca quelibꝫ
subiecta eisdē·tam diu sint ecclesiastico suppositа iter/
dicto·qꝺiu i hmōi cōtumacia duxerint p̄sistendū Jn
constitutione Jo·xxii·Super gentes et regna·

¶ Sequitur secunda pars·

SEcūda aūt pars īcipit de necessariis ofessionez
cōcomitātibꝯ i qua ut ofessorꝙ officiū gerit me/
dici·morbos animaꝝ facilius sanare valeat in appli/
cādo sacramēta pnīe septē capitalia sequētia īcorpo
ret Primū quō ad ofitentē bn̄ disponēdū se p̄parare
debeat·Secūdo q̄ ab ipso ofitente generaliter q̄rere
habeat·Tercio qualiter vicia luxurie de quibus mag
na vis ē rimari valeat a verecundis spāliter·Quarto
quomodo circa finez cofessionuz reū corrigere debeat
et iformare atqꝫ p que confessum eē otritū uel attritū
nosce expediat· Quinto qualiter pniaꝝ uel satisfactio
nē debite iniungat·Sexto quō rite a peccatis et a sen
tenciis absoluat·Septimo quomodo circa infirmos
caute se teneat·⁊ de celatione cōfessionis· ¶ Ca·i·

Quo ad primū ante confessionem et circa eius ex
ordiuz·xii. sequentes regulas attendat· Prima
ut auctoritatē super ofitentem habeat seu iurisdictio
nē is qui alicuius vult cōfessionē audire ·puta pape
epi·plebani uel ut sit presentatus epo rite·si est de or
dine mendicantium frater·potest tamē subditus in oc
to casibus alteri qꝫ proprio sacerdoti confiteri· vel al
teri qꝫ qui prius fuit eius sacerdos proprius·primo
quando proprius sacerdos est omnino indiscretus ꝛ
inscius·et ab eo est licentia petita·licet non obtenta ꝑ
debet saltem a superiori proprii confessoris seu sa/
cerdotis licentia peti si haberi potest· Secundo quā
do prochianus trāstulit domiciliū suū·tūc ille ē subdi
tus illius sacerdotis ad cuiꝰ prochiā se trāstulit· Ter/
cio quando quis est vagabundus ¶ Quarto quando
quis querit domicilium quo se conferat quia sine do
micilio est·Quinto si est in studio de licentia prelato/
rum suoꝝ·Sexto si est peregrinus qui recipit perā et
baculū a ꝓprio sacerdote·aut eiꝰ vicario·ꝑ licentiā ꝑ
si est mercator aut viator·et recepit licentiā a proprio
sacerdote·Secus autez si peregrinus aut mercator ꝑ vi
ator prefata nō fecit·Septimo qñ·s·ut sanctus Tho
dicit·subditus scit propriuz sacerdotem eē hereticum
aut sollicitatorem ad malum·aut fragilē quo ad pec/
catū qđ quis ofiteꝫ·aut ad reuelādū ofessionē pronū
ꝑ si probabiliter estimatꝫ reuelator ofessionis·ꝑ si pec/
catū de quo quis ofiteri debet sit otra illuz cōmissuz
In his enī casibꝰ et similibus in quibus probabiliter
timet penitens ex confessione facta periculum sibi uel
sacerdoti immunere· debet recurrere ad superiorem

ꝝ petere licentiã alteri cõfitendi·quẽ si habere nõ pos
sit·idem iudicium est qõ de illo qui non habet copiã
confessoris·immo potius laico in isto casu deberet cõ
fiteri· Etsi nullum aliũ alienum habet sacerdotẽ·cõfi
teat tunc ꝓprio·tacito eo de quo est periculũ·Dcta/
uo quãdo ẽ in periculo mortis ꝛ habet alienũ qꝛ tũc
ille ẽ propriꝰ quodãmõ·Secũda regula·Studeat mũ
dꝰ eẽ in scientia q purgandis aĩabꝰ ĩuigilat· Spem
quoqꝫ sui laboris ꝛ circa alios ꝓficiẽdi nõ in ꝓpria
sed in diuina uirtute ponat qꝛ iuxta apl̃m ·neqꝫ qui
plantat neqꝫ qui irrigat aliquid ẽ·sꝫ q incremẽtũ dat
deus· Preconfiteat igit cõfessor ꝛ crebro oret ẽt pro
ut corporali medico sapiẽs consulit quatenus deꝰ q
sanat omnes infirmitates opus dirigat· eiusqꝫ virtu/
te roboret ꝛ crescat· Tercia regula·caueat ne precipi/
tãter circa confitentẽz agat·aut in solo transcursu per
nolitet·sed morositate peruigili omnia plene exami/
nans et diiudicãs· Nõ interrumpat etiã si põt uerba
cõfitentis· Sed memoret dicta· Et postmodũ querat
distincte· vl̃ si memorie cõmendare non potest caute/
saltem ꝛ pulchre de singulis inuestiget· memorie quo
qꝫ confitentis q̃ dicenda imponenda ue fuerint ea dili
genti repetitione reponens infigat· Et ad ista tempus
captet sufficiens·quia eligibilius est ut dicit· Cancel/
larius in suo tractatu de confessionum audiẽtia·pau
cos audire complete·qꝫ multos ĩperfecte· cũ conscien/
tiaꝝ scrupulis nõ tã expedire qꝫ impedire· Dallem ĩ
quitaqꝫ si curatus essem multorum differre confessi
ones post pascha· Etiam vbi quidam non re/
direnꝫ qꝫ cecus cecos seducerem Dum pro vere

absolutis qui non recte absoluti sunt se gererēt. Quid enī terribiliꝰ isto dei verbo p Ezechi. dicto. Tu inqt deus fili hominis speculatorez dedi te domui israel. Audient ergo ex ore meo sermonē annunciabis eis ex me. Si me dicente ad impiuz. Impie morte morieris. non fueris loquutus ut se custodiat impius a via sua. Ipse impius in iniquitate sua morietur. Sanguinē autem eius de manu tua requirā. Si aūt annūciante te ad impium ut a viis suis conuertat non fuerit conuersus a via sua. ipe in iniquitate sua morietur porro tu animā tuam liberasti. Quarta regula. Expedit ut cō fessor obtineat pro posse a prelato subditoꝝ suā in casibꝰ reseruatis potestatē seu relaxationē pcipue. nisi sint casꝰ publici ꝛ scandalosi. Reperiunt aūt paucissimi. ut idem dicit Cancel. q nō inciderint in aliquē talium casuum. qui cōiter reseruant. Ipi vero cofessi scientes seipsos non debere remitti. deinceps ad alteruz vni libentius ꝛ citius oīa detegunt. Confessor vero similiter eos presumit libētius interrogare de singulis pleniꝰ quoqꝫ sanare simul et semel ipos absoluendo confidit. Quid enī aliud est in occultis de iudice ad iudicē penitentē remittere qꝫ afflicto afflictionē addere Et certe plures in sordibꝰ existentes ampliꝰ casualiter vel occasionaliter facere et deterius sordescere. Non sic vere fecit samaritanus. de quo sic vaticinat. Ysa. Calamum quassatum non conteret et lignū fumigans nō extinguet. In veritate educet iudicium. nō erit tristis neqꝫ turbulentus. Quinta regula secundum hūbertum. li. suo de offi. instructionibus in. c. de cfessionū audientia. Talem locum ad sedendum capiet vt a

multis videri queat ·ꝑsertim quãdo feminas audiet et ut a nullo confessio audiri valeat· Jn quo certe fa/me tã sue ꝯ confitẽtis subuenit· Est enim confessor ã/gel9 domini dei exercituũ·ut Malachias dicit· Et de ofessione et cõfitẽte xp̃us ait· Qui facit veritatem ve/nit ad lucem ut manifestent opa ei9 q2 in deo fcã sunt Sic etiã beat9 Jero·Nepocianũ informat· Omnes in quit suspitiones 7 quicquid ꝓbabiliter fingi põt ne fingat a te deuita· Ab õi specie mala abstinere man/dat·ap'lus· Pretermittẽtes autẽ hanc regulã suspitio ni circa feminas facilime subiacẽt dicẽte Job ·Oculus adulteri obseruat caliginem· Tamẽ ut dicit Hũbertus Si alique magne persone virilis sexus ofiteri volue/rit de quib9 credat ofessor ꝙ erubescant in communi auditorio confessionum videri· debet eos ducere ad alium locum magis secretũ 7 honestum· Sexta regula Auditurus feminas caueat ne dum earuz animas ibi a viciis purgat· ipe delectationib9 voluntariis sor/desca t· Nõ sit velut lixiuium quod alia lauando tur pescit sed sit sicut man9 que aliã tergẽdo nitescit· Jta ꝙ se acceptatorem personaz eẽ credat· qñ pulchras aut iuuenes libentius ꝯ vetulas ĩ confessione auscul tat· Quo contra imaginationibus bonis 7 sanctis se ꝓtuet· Primum quidẽ considerãdo se eẽ debere dei angelis 7 dei tremẽtis in iudicio vicariũ· Deinde auer sis uel clausis ad feminam oculis corporeis· anime ꝓ prie luminibus videat·animam sõlã femine ad dei in signitam imaginem leprosam seu sauciatam esse diris demonum peccatorum mortalium vulneribꝰ·uel sal/tẽ rugosam seu scabiosam delictis venialibꝰ·quibus

per xp̄i sanguinem p sacramētuz penitētie medēdū est
Crucem occulte confessor per policem impugnat pecca/
tori proprio aliquantulū pro puritate tuenda·breui
saltem deū inuocet pro tūc oratiūcula·Et a verbis si/
ne necessitate caueat dulcib9·ab ōniq3 penit9 cōfabu
latione iutili·Et sic solum dei honorē ⁊ aīe proprie ⁊
aliene salutem querere firmiter ꝓpōat·nec tñ desperet
si tēptat'·dūmō delectatōi carnis r̄nitat'· meōr verbi
xp̄i ad discipulos dicētis Si mortiferū qd biberīt nō
eis nocebit·serpētes tollēt ⁊c·Sup quo beat9 Grego/
rius Sacerdotes qui bonis suis exhortationib9 mali
ciam de cordibus alienis auferūt·serpētes tollunt·Et
dū pestiferas suasiones audiūt sz tñ ad opationē pra
uaz mīme ptrahūtur·mortiferū est qō bibūt sz nō eis
nocebit·Cōsulat' pari mō idē ī suo pastorali·uersi·sic
dicit·Fit plerūq3 ut dū rcōrū aīm9 aliena tēptamenta
cognoscit·auditis tēptationib9 etiā ipe pulsatur·sed
hec neq̄ q3 pastori timēda sunt·qz tāto facilius a sua
eripit'·q3to misericordi9 aliena tēptatione fatigat'·cu
ius ēt rōnem manifestās sanctus Thomas in·iiii·ita
dicit·Gratia q̄ ī sacramēto dat' restaurat·si qua incli
natio ad peccatū ex circōstanti cogitatione·s·carnali
um necessario dictorum proueniat vel in confitente ℓ
in confessore· Septima regula·confessor vultuz pe
nitentis maxime non respiciat·ne confitens erubescat
et ne a femina animus vulneretur spiritualis cirolo/
gi quia iuxta illud Abbacuc·Facies eius ventus v/
rens·Vnde glosa super illud Genesis· Vidit mulier
lignum quod esset delectabile visu dicit·ne lubrica in
cogitatione versent'·nō debemus ītueri quod nō licet

concupiſci. vt enim munda mens in cogitatione ſeruetur a laſciuia voluptatis ſue. reprimendi ſunt oculi quaſi quidam raptores a culpa. non enim Eua lignū contigiſſet niſi prius incaute reſpexiſſet. penſandū ergo eſt quantū ab illicitis debeamꝰ reſtringere q̄ mortaliter viuimꝰ. ſi mater viuentium per oculos ad mortē venit. Octaua regula. Caueat ſummopere cōfeſſore in principio ofeſſionis potiſſime. nec in eius proſecutione ſit triſtis aut auſterus aut rigidus. maxime raro confitentibus vel timidis vel ſimplicibus. mox enim clauderet os peccatoris obterriti. Sed benignus ⁊ mitis ſit more prudentis medici et affabilis. Vnde anteq̄ quis cōfiteri incipiat qui ofiteri non eſt aſſuetus. multum puta verecundus ⁊ ſimilis dicere poteſt ad confeſſionem impertinentia etſi res ita exigit quere de patria ſua et ſimilia quouſq̄ confiteri volens audaciam ſumat dicendi quia quedam perſone ex verecundia in p̄ncipio perdūt omnē memoriā de ofitendis. ſpecialiter iuuenes et femine raro confitentes. deinde procedat ad alias doctrinas que ſequūtur. Iſtē dic iſta iſte cuiꝰ vicem gerit ofeſſor xp̄us q̄n ait. Nō eſt opus valentibus medicus ſed male habentibus. Sic idem egit qui peccatrices ī ciuitate et publicanos non horruit. ſed ad penitenciam vocauit. Non inquit venit vocare filius hominis iuſtos ſed peccatores. circa feminas tamen dicit Hūbertus non multum immoretur. niſi quantum neceſſitas confeſſionis exigit. Illas vero que begute vocantur. et que frequenter volunt confiteri temperet ab huiuſmodi et quaſi frequētatione iutili. Et certū eis tēpus ad ofitendū aſſignꝰ

extra quod tempus eas non audiat·nec in aliis collo
cutionib9 frequẽtibus vnq̃ se exponat· Semp quoq̃
potius duris uerbis utatur et rigidis q̃ mollibus. q2
vt Bonauẽtura venerabilis dicit tales et eis similes
Femine nescientes etiam se et sacerdotes incredibiliter
inficiunt absq̃ iactura temporis quam incidunt cum
preciosissimũ tẽp9 nimis perdũt· De predicto uerbo
rũ rigore cristus docuit quãdo matri sue sanctissime
ait·quid mihi et tibi mulier·nõdũ venit hora mea·tñ
prefatam benignitatem ad peccatores habendam mi
ris auctoritatib9 psuadet beatus Dyonisi9 ĩ epistola
la ad Demophilũ allegãdo Moysen viroz̃ mitissi
mũ·Dauid mãsuetissimũ·deũ q de natura sua ẽ benig
nissim9·xp̃m pastorẽ qui relictis·xcix·ĩ·deserto ouez̃
perditam lete portauit in humeris·dragmam centesi
mã quesiuit sollicite et filium prodigum· quem pater
suscepit cum muneribus clementissime· Dona regu
la est· Prealleget confessor raro confitentibus et vere
cundis q̃ malum vicium sit ꝛ Fatuum celare peccata
scienter in confessione· Ex qua quis incurrit noua ma
la plurima·Nã talis nouũ peccatum incurrit ypocri
sis quam cristus maxime persequutus est in phariseis
mentitur cum se ostendit innocentẽ qui nocẽs est·Sup
bit quia videri vult bonus et minus malus ubi non
est qui nullum fructum confessionis recipit·quia nul
la est quã oportet omnino repetere· Sacramentum in
honorat penitẽcie quod diuidit et scindere nititur·se
ip̃m fallit non sacerdotẽ decipit·propter q̃ meli9 esz̃
nõ ofiteri q̃ confessionẽ fingere·de quib9 dicit·Psal·
dñs dissipauit ossa eoz̃ q̃ hõib9 placent Cõfusi sunt

quoniam ſpreuit eos deus q̃ omnia loca habebũt in die iudicii quãdo omnia et ſingula peccata non uni homini ſed toti mundo patebũt cum damnatione p/petua·de hoc etiam veritas dicit· Qui me·i·veritatez erubeſcerit corã hominib9·hũc erubeſcet filiꝰ hoīs cuz venerit in maieſtate ſua et gloria ſanctoz¶ Decima regula eſt·poterit ei dicere qui vult ꝺficeri fructus et utilitates quas de pura confeſſione recipiet ſi dolet de preteritis ⁊ cauere intendit de futuris· ¶Primo re/miſſionem peccatorum omnium. ¶Iuxta illud· dixi confitebor aduerſum me iniuſticiã meã domino ·⁊ tu remiſiſti iniquitatem peccati mei· ¶Secundo nouã gra/tiã ſacramentalẽ et virtutis gratiam uꝫ eiꝰ augmentũ recipit per meritum paſſionis xp̃i·quod i ſacramẽtis operat᷑· ¶Tercio vnionẽ dei cũ aĩa recipiet nouã ꝑ maiorem q̃ antea·quia tunc deus diligitur ⁊ ſermo eius ſeruat᷑ ac ꝑ oñs ad cõfitentẽ talẽ venit pater et filius et ſpiritꝰ ſanctus mãſionẽ facturꝰ ¶Quarto ornatus aĩe nouꝰ uel ſaltem diſpoſitio aliq̃ boni habitus ĩprimitur· qz ſm ℣Sal·¶Confeſſio ⁊ pulchritudo tunc in ꝺſpectu eiꝰ ſcĩmonia et magnificentia tal᷑ eſt in ſanc/tificatione dei·¶Quinto pena inferni infinito tpe ꝺura tura pro peccato mortali in penam finitã ſed duram quando quis ꝺteritur ante ꝺfeſſionez mutat᷑ vi ſacramenti confeſſionis recipiendo·ſed qñ actu quis ꝺfitetur·prefata finita pena vi ſacramẽti ꝓporcionata viribus ꝺfitentis efficitur ⁊ minor· Vñ in qualibet confeſſione indulgentia certa ꝺat᷑ deo nota quãta· Et iõ ſi qs ꝺtritus poſt mortalia actu ſacramentũ pnĩe re/cipit et ſtatiz morit᷑·citius a purgatorio liberat᷑ q̃ in

similib9 precise peccatis moriens. q cõtritus solo vo
to recipit sacramentum. Sexto aptat' quis ut rite reci
pere valeat 7 fructuose alia sacramenta. s. eucharistie
olei sacri. matrimoni etiã que p9 peccatũ mortale sus/
cipere nõ vebz nisi pconfess9. Septio. iocũditatẽ ossãe
parit 7 optimũ remediũ otra; mortez subitaneã. Nam
qui confessus est 7 otrit9 si in istanti moritur omnino
saluat' licet p ignem 7 sic male non morit'. Qui aũt nõ
otritus nec cofessus moritur. etiam si sic mille ãnis vi
ueret et taliter moreret' male moritur 7 subitanee. qz
dãnand9 decederet. Undecia regula ẽ. deuitet ofessor
acceptionem personarum que est iiusticia qua psona
prefert' psone ꝓpter causam idebitam. vñ non horre
at paupertatẽ. deformitatẽ. aut insipiẽtiã. nec ecõtra/
rio acceptet diuitias pulchritudinẽ. aut sapiẽtiam ni/
si forte maiores inde fructus 7 honores apud deum
qnis sperare debeat. q principaliter querere debet iste
qui iudex ẽ animaꝝ. nõ autem fauorẽ lucrũ aut amici
tiã. Gratis iquit xp̃us primis cõfessoribz accepistis
gratis date. Ita domin9 p Moysen clamat i deutro.
Audite ait illos 7 quod iustum est iudicate. siue ciuis
sit ille siue peregrinus. nulla erit distantia personarũ.
Ita paruz audiatis vt magnum. nec accipietis cuius
q̃ personã qz iudicium dei est. Et iteruz nõ accipias
personã nec munera. quia munera excecãt oculos sapi
entum. 7 mutant verba iustoruz. Tercio et obseruatio
huius regule cordis ferrei homines attrahere solet si
cut magnes. Duodecima regula. si in ipsa confessio
ne q̃tumcunq̃ enormia crimina audire contingat pec
catorem propterea non despiciat. nec inclementer

iudicet sed pacienter cū ꝯpassione audiat. Exemplum beati Ambro. qui similia audiendo tm̄ ex compassione flere cepit. ut confitentes secum lacrimari faceret. Sic etiaz cristus virginis filius innocentissimus accusationē luxurioſe mulieris in adulterio deprehēse tā diu tāꝙ patiēter audiuit quousqꝫ vnꝰ post reliquum exiret. Qui inquit vestrum est sine peccato primus in eam lapidem mittat. Gracia enim dei est ꝑm. Augusti nū. li. de virginitate q dei dono. deputandum quicqd non feciſti quod peccando facere potuiſti.

¶ Capitulum secundum.

Secundo cōfessor videat que ab ipso cōfitente generaliter q̄rere habeat. Būt enī. vii q secundū eadem eū informare circa que aliqñ inuestigare congruit iuxta qualitatē personarum. tamen minus et plꝰ ꝑ ut vnctio docuerit. Primo querat ꝑm Io. fribur. in suo confessionali q̄ diu nō est confessus qui iam vult confiteri. q prius sibi non est confessꝰ. Si respōdz q a diu non. ita q discernere nescit inter peccata facta ante vltimam cōfessionem q ea que fecit postmodum. tūc confessor iubeat confessionē generalem facere de ōnibus et peccatis singulis. Si autē scit discernere iter ea que vltima confessione perpetrauit. sic non oportet iterare prius confessa. nisi eēt casus propter quem iterare oporteret priorem confessionem. Secundo inquirat An confitens sit irretitus in aliquo casu in quo confessio necessario est uel probabiliter iteranda. quorum sunt quatuor uel quinqꝫ. Primus est quādo confessor propter suam culpam non potuit absoluere ut qz nō fuit sacerdos. uel qz potuit in aliquibꝰ sz nō in

omnibus ⁊ in eisdem reū ad superiorē non misit quia sic adhuc ad superiorē ire tenet pro absolutione nisi ignorantia ofitentē excusaret aliquādo. Secundo qñ confitens propter suā culpam absolui non potuit. ut puta quia excōmunicato erat. nec ofessor absolvit ab excōmunicatione. uel si conabat hoc facere. tamen auctoritatē non habuit. Nullus enī a peccatis secundū sanctū Tho. absolui potest ab excōmunicatiōe maiori nō preabsolutus. Tercius ē qñ quis scienter ⁊ ex verecundia. ypocrisi uł ex simili cā peccatum qđ necessario fuit confitendū celauit. nisi postmodū confessori priori. prius confessa aliqualiter saltem memorati notabiliter fictionē suaz confiteretur expresse. ⁊ q nō est ofesso etiā explicite ⁊ alia prius confessa iplicite. Cōfessionē tñ nō diuidit quādo cū maioribo peccatis superiorez querit. Aut qñ bona fides simpliciū seu ignorantia excusat. Aut ubi cōfessor aut confitens scandalizat. ꝓut dictum est in secunda regula in. vii. casu primi capituli. Quartus si penitentiam facere contempsit vel obmisit. nec recordat de ea. multi tamē (licet non sit tutio) dicunt ⁊ pe. pa. in iiii. ꝙ tunc non est necesse ofiteri. nec etiam secundū quosdam tūc quādo ofitēs solum est attritus. vel nō contritus. ⁊ tñ absolut. Debet tamē postea suā non contritionē confiteri. Verū tñ fictus dicitur vel fictio in confessione fit secundum Cancel. quādo aliquis scienter celat aliquid. aut in ꝓposito peccādi perseverat. aut scit ⁊ scire debet ꝙ a tali non potest absolui. Et taliter fictus iterare tenetur confessionē secundū probabiliorē opinionē. ⁊ ille est quito casu. dēt tñ ut postea dicet glibet ēt non otrito

omnia peccata confiteri propter plura que sequuntur
Similiter vt dicit pe·pa·non oportet istam confessio
nem iterare qui nõ putauit aliquid esse peccatũ ul' ue
niale quod mortale fuit·7 ideo de hoc non est ofess9
quia de hoc non habuit conscientiam·sed postea ha/
bet· licet tutius esset iterare· ¶Preterea qui est oblitus
de aliquo peccato in confessione·non oportet q9 oĩa
repetat postmodũ siue precedẽti confiteat' siue nouo·
sed oblitionem et oblitum solum tenet' ofiteri·quãuis
in precedenti casu sit ignorantia iuris·et in isto caũ ig
norantia facti· ¶Tercio inquirat et laboret presertim
circa iuuenes et peruulos·vt oportunitatẽ habeat ab
eis faciẽdi generalẽ cõfessionez q2 ut ¶Can·di·vix aut
nunq3 integre confitentur·nisi forte p̃docti a tali ofes/
sore qualis hic describit'·immo illud etiam esset vtile
apud grãdeuos rurales simplices et feminas ¶Etsi nõ
possunt leuiter induci ad hoc possunt fieri ab eis iter
rogationes tales·¶Est ne tibi facta oscientia de talib9
peccatis et de talibus 7 de tali etate·de tali societate
ac sodalibus talibus· ¶Et secundum responsionem po
terit animaduertere confessor si plena fuerit alias fac
ta confessio ¶Et si nõ·tũc inducatur eã perficere· ¶Quar/
to si inquirendo uel confessionez otinuando percipit
ofitentẽ de aliquibus peccatis non confiteri·vt fit se/
pe de amore carnali·de odio fraterno·de nolẽdo resti
tuere vel similibus·¶Et propterea ut pure confitendo
non velit peccator desistere·hortetur ut omnino pure
confiteatur de omnibus non obstante sua duritia·q2
licet absolui talis non debeat·ad multa tamen valet
talis cõfessio prout docet'·extra de pene·et re· ¶Quod

quidez valet inq̃ ad multa ſm Alber·in·iiii·di·xvii·
Primo ad facilius gratiã obtinendũ·quod quia Sa
ul nõ fecit·Adam ꝛ Eua·poſt ſua peccata maxime pu
niti ſunt· Secundo quia eſt opus de genere bonorum
et ad virtutes habilitat·puta ad humilitatẽ obedien
tiam·Et ſicut alia opera bona extra gratiaz facta de
genere bonorũ irremunerata non deus relinquit· Ter
cio quia per hoc pro tanto preceptum eccleſie ſoluit
quo quis ſingulis annis confiteri tenet̃ et a debito cõ
fitendi deobligatur·Quarto ſecundũ eundez et Tho·
valz ofeſſio talis·q̃ ſuperueniẽte cõtritione vera nõ
eſt confeſſio talis de neceſſitate ſalutis iteranda dum
mõ poſtea ſuã impenitentiã cõfiteat̃ ꝛ abſoluat̃· Qui
to querat confeſſor a confitentibus aliquibus vtrum
purgari velint a criminibus omnib9 cito et velociter
Si ſic dicat q̃ ſe iuuent·rñdendo veritatẽ puraz·hoc
enim melius et celerius dicit·Cancel · nequit fieri q̃ ſi
ad interrogata plenam veritatem quis reſpõdeat·nec
mentiat̃·ex humilitate ſe commiſiſſe q̃ non commiſit·
nec ex verecundia que fecit dicere obmittat·Si autem
deprehenditur· velle menturi et ſe celare vt ſepe fit per
diſcretum confeſſorem tales redarguãtur vehementer
ꝛ acriter· Et cõpellant̃ veniã ſtatim querere ab hmõi
mẽdacio·Quod poſtq̃ fecerit rurſus blãde moneãtur
ꝛ leniter nihil deiceps mentiri aut celare· Si vero bis
uel ter mentiti fuerit poterũt remitti ꝛ differri uſq̃ ad
tempus alteruz·iniungendo ut ſibi melius prouideãt
Et ſepe in altera confeſſione aperiũt oia dum putant
mẽdacia priora magis ĩputanda eis quo ad inadver
tentiam q̃ ad maliciam· Sexto notat Gul· gloſator

Nay·q̄ penitentiarius non debet eē nimis scrupulosꝰ si forte aliquā de interrogationibꝰ istis·s· que a doc/ toribus ponunt̄ propter occupationem·aut propter obliuionem·aut propter simplicitatem obmittat· dū tamen non laboret crassa ignorantia·uel supina· aut negligentia dissoluta· vix enīz contingit aut nunq̄ꝫ·q̄ penitentiarius quantūcunq̄ discretus obseruet oīa scz de septem peccatorum capitaliū circunstantiis ꝛ eoꝝ filiabꝰ singulis et de octo circūstantiis illiꝰ uersꝰ· qs quid ubi per quos quotiens cur quō quando· Ac de singulorū etiam generalium statibus ac eoꝝ propriis peccatis interroget· Idcirco etiam ꝯsolatorie di·Bo/ nauēctura·Nō fiat explicita interrogatio· nisi de istis de quibꝰ oībus manifestū est q̄ sunt peccata vt sunt trāsgressiones preceptorū decalogi cōmissio·vii· mor talium·abusio·v·sensuū. de istis ē ōnino ĩterrogāduꝫ p ꝯfessorē·quādo videt ꝯfitentē negligentē aut igno rantē. hec ille·Dicit āt sic Hūber·Peccator saltē inqui rēdus est de his quinq̄·De odiō vtrū aliquem odio habeat propter factum uel dictū suū·De peccato lux urie·De iniuria proximi·s·furto rapina uel alteri illa ta iniuria·De ĩobedientia ul' fractione pnīe·ul' nō ob ſuatione solemnitatuꝫ uel alio modo·Et de peccatis oris vt ouiciis detractionibus·maledictionibus·pra uis cōsiliis. Ista quinq̄ saltem debet inquirere a pec catore qui audit confessiones quando per occupatio nem querere plura nō pōt·hec ille· Tutior tn̄ via aper ta est in tercia regula primi capituli· Septimo infor/ met rudes confitētes si indigent tūc· uel in ꝯfessionis principio que ꝛ quot confiteri teneātur· Primo ōnia

peccata mortalia que memoria quis habet· ⁊ que sibi apparent esse talia·nec solū talia·sz etiā circunstantias peccatorz in aliam speciem peccati mortalis trabētes id est q̄ sunt cōtra spāle preceptū· Et circūstantias ꝑm quosdā aggrauantes notabiliter vt si subtraxit uel lesit multū et q̄tum lesit·immo etiā omnia que dubitat probabiliter an sint mortalia· Insup quotas mortalium ⁊ prefatorum oim·seu vices si memorare pōt nec crimina detegat aliorz nominādo eos·uł signis certis notificando· nisi forte peccata talia sint q̄ nullo mō possunt aliter aperiri vt si sororez vnicā male cognouerit aut vir uxorem·aut in incestu cū matre·nisi sic dicat et apud talē que reuelatio debeat prodesse nō obesse eis qui detegunt·Quo casū nibilominus· magna cautela requiritur ad confitentē et ofessorē ne zelo ꝓficiendi indiscreto fallant·Quando aūt nominatio seu expressio obeē posset·et circunstantia in aliā speciem trahit tunc de licentia proprii confessoris querat alium qui nec noscit personam nec noscitur9 sit verisimiliter· Et si talem confessorem omnino habere non posset et imminet casus necessitatis ut si se putat statī moriturum tūc dicit Tho·debet famā ꝓximi custodire q̄tum pōt·sz magis debet suam ꝺscientiā purgare Et si confessor audit cōfitentem nominare· uł notare psonā aliā sine necessitate vbi malū ꝑsertiz seq posset· acriter reprehendat· ⁊ iubeat culpā istam confiteri specialiter ⁊ cauere in futurum· Ecce vi·habes secundum que est confitenduz·vnde Augusti·⁊ ponit ī·iiii·li·di·xvi·Cōsideret·s·peccator qualitatē crimis i loco i tpe

in perseuerantia in varietate personarum. Super quo Sco. in. iiii. di. xvii. Saltem istas dico aggrauãtes circũstantias necessario confitendas. q̃ speciali prohibitione ꝛ precepto prohibẽt. uerbi gratia. alienũ accipere est illicitum. sz spãli prohibitione prohibet accipere de loco sacro. et iõ speciale peccatũ sacrilegi p hãc circũstantiã ostituit. Sikiter ẽ illicitũ nõ suã cognoscere sz si sit propinqua spãli ꝓhibitione prohibet. ꝛ iõ spãle pctm. s. incestus p hãc circũstantiã ostituit. ꝛ frequẽtia etiã non est dubium et circũstantia simpliciter ponens ad peccatũ. qz qualibet vice nouũ peccatũ cõmittit. Et de similib9 simile habeat iudiciũ. hec Sco. Ex his patet q̃ confessor distincte querere debet uel informare cõfitentẽ. ut dicat locũ sacrũ si in eo notabile peccatum cõmisit. Item personam in genere non in specie cum qua notabiliter peccauit. ut si sit monialis. votiua in sacris. propinqua seu attinens sibi cum qua luxuriatus est aliquis. pater aut mater si pcussit et sic de aliis. Item tempus sacrum in quo notabiliter peccauit quia plus frangit secundum sanctum. Tho. ꝑceptum de sanctificatione sabbati qui in dominica uł simili die mortaliter peccat. q̃ qui in arte mechanica tunc laborat. Item dicat quotam seu vicem peccatorum mortalium certam si sit. Si nesciat. dicat verisimilem bona fide. puta centies viciesies vel circiter prout apparet. Et hanc quotam potest discere confessor et confitens ex continuatione peccati per annum uel per mensem vel per diem continuati. vt quotiens in anno feciſti. Querat quotiens in ebdomoda feciſti. Quotiens in die. Item si iniuriam fecit

Furto uel rapina uel ī lesione corporis notabiliter di/
cat bona fide pro quanto·puta an mutilauerit· occi/
derit centum·xx·an circiter abstulerit· Similiter dicat
si talia damna intulit diuiti uel pauperi qui alias cū
suis modicuꝫ habuit·nec solum mortalia confiteatur
sed etiam omnia que apparēt sibi venialia·ne forte ut
sepe contingit talia in re sunt mortalia que confessor
iudicare habet·dicit aūt sanctus· Thomas·in·iiii·di·
xix·q in īterrogationibꝰ faciēdis tria sunt attēdenda
¶Primo ut quilibet peccator interrogetur que cōsueue
runt in hominibus illius cōditionis habundare·Hō
eniꝫ oportet q a milite queratur de peccato clericorū
aut religiosorum aut econuerso· Secundo ut non fiat
explicita īterrogatio de peccatis·nisi de illis q̄ ōmbꝰ
maīfesta sunt·de aliis āt adiuentionibꝰ peccatorū ita
debꝫ a lōginquo fieri īterrogatō·ut si omisit dicꝫ ꝫ si
nō omisit nō addiscat·Tercio de peccatis p̄cipue car/
nalibus non descendat nimis ad particulares circun/
stātias q2 hmōi delectabilia quāto magis ī spāli cō
siderant·magis ocupiscētiā nata sunt mouere·ut dici
tur ī iii·ethicoꝝ· Et iō potest ōtīgere ut cōfessor talia
q̄rens et sibi ꝫ cōfitēti noceat·hec Tho·ocordat Ray

Tercio spāliter Cuō de peccatis aliquibꝰ p̄ßtim
luxurie cōfessor rimari habeat· Notandum ßm
Hūbertum q sunt q̄dam uitia de quibꝰ nō est cautꝫ
multum querere licet aliqui magnaꝫ vim faciāt· puta
de fide·nisi in casu quo ista persona suspecta esset de
fide·Querere tn̄ debꝫ·an·xii·articulos fidei apl'oꝝ sci
at·orationeꝫ dominicā·salutationē angelicā ꝫ decalo
gum·et de superstitionibꝰ ōtra fidem· Alia sunt pcta

certis officiis hominū magis cōia vel sexui aut etati. ꝙ secundum hoc etiam querere studeat ꝓut habes in aliis tractatib9 doctorū. Alia aūt sunt peccata occulta et non ꝺsueta vt peccata ꝺtra naturam. ꝙ de speciebus aliis luxurie de quibus notāde sunt sequētes Cā cel. regule Circa quas tamē ita caute te lector habeas ꝓut ꝺclaratur ī fine hui9 capituli in secundo dubio Regula igit' prima est Humberti partim qui ꝺicit de peccatis luxurie et ꝺtra naturam specialiter actis. nō est inquirendum nisi caute ne aliquid manifestet' simplicibus qō ipsi prius nesciuerunt quod eis posset eē peccandi occasio. Hic eniz cōiter tenent doctores. Hz Cancel. addit. sic accidit aliquando licet rarissimū sic apud certū circūspectū et confessorē ꝓuidū. ꝙ aperiūtur q̄daz species peccatorū carnis aut quedā circūstātie viles quarum peccator non esset conscius aut culpabilis et hic forte scandalisabitur uel docebitur deinceps agere similia. licet pro certo nō videam9 illud esse timendū quēadmodū aliqui tradunt. Nec enī tm̄ timenduz est ꝙ propter hoc debeat obmitti diligens inquisitio peccatorum. Vtinaz mala a pueris et aliis tam diligenter confiterentur q̄tum sciuntur et aguntꝫ ab eis. nec inquirenda esse iudicamus quasi nesciant sed quia forte non tam grauia esse credūt q̄ sunt. Aut quia aliter nolunt manifestare ea. Attamē in hoc casu debet cum summa attestatione peccatum tale damnari quasi non caderet etiam in hominibus tale quid agere. Sed ꝺicere debet ꝙ illud ꝺicebatur ad exponē dū ꝺiscretioni peccatoris an sciret ꝺestinguere īter ea que fecisset. Sunt enim quidam male respondentes

affirmatiue ad omnia q̃ confessor interrogat· Secun
da regula. Coniecturet prius confessor post ītrroga
tiones q̃sdaz preãbulas super etate·statu·conditione
studio uel officio confitentis· vtrum ipse verecundus
sit et nimio pudore detentus· quia forte puer est aut
femina aut exilis cplexionis· ⁊ apud tales pre ceteris
psuadendū est primitus·et figenduz in aīo quō cōfes
sio sinceriſſima est·⁊ omni scienti deo magis fit q̃ ho
mini· Et cp confessores ⁊ litterati sciunt ex libris plu/
ra peccata q̃ confitēs unq̃ possit facere uel scire·veri
similiter ⁊ cp non ad reuelandum uel accusandum que
runt̄ peccata sed ad emendandum et absoluendū ⁊ p
petuo quitādū· Et cp mallet cfessor mori·q̃ aliquod
dicendū detegere· Tollet igitur omnē talē suspitionem
et ostendet cp tales postmodū tanq̃ filios suos caris
simos diliget qui se totos sue fidei cōmiserunt Ter/
cia regula·pergat confessor postmodum a generalib⁹
ad specialiora vt de turpibus ad turpia ⁊ querat a
causis generalibus ad effect⁹ earum speciales· vt ha/
bito cp aliquis conatus fuerit se aut alium attrectare
querat q̃diu et q̃ sepe luxurioſe·⁊ cuz quot accidit et
a quãto tempore in tota vita· Etsi aliqua erat de suo
genere ⁊ finaliter in qua pte corporis completa est li
bido·uel altera demū ad alteram illius speciē poterit
successiue inquisitio ptransire· Ido sit tñ confessor cu/
riosꝰ pticulares peccatoꝝ modos seu circūstantias in
uestigare que non multum augeāt l' variēt grauitatez
in eis qm̄ nascerēt inde aliqñ ul' temptatio periculosa
uel turpitudo nimia· aut suspicio retardatiua confi/
tendi· Nibilominus iudicamus vtile pro serenatione

conſcientiarum illoꝝ qui ꝺſicent᷑ ut pleniꝰ explicent
ōnia ꝗcum et quouſcꝗ confeſſor iudicauerit expedire
&uia forte poſtmoduꝫ grauioribꝰ vrgerent᷑ ſtimulis
quaſi non bene integre peccata ſua confeſſi fuiſſent.
¶ Quarta regula· quia peccatum carnis a quibuſdam
cum ſumma ꝺifficultate poteſt extorqueri preſertim a
femineo ſexu et puerilibus·qui vltra ꝗ credi bene po
teſt verecundi ſunt cōmuniter· ¶ Ideo aliquādo primo
ꝓcedat pedetentī a talibus generalibus q̄ nullā aut
paucā videntur includere culpam·qꝛ ſi peccator vult
mentiri aut fugere·ſepe ꝺeprehendit᷑ per talia que na
turaliter accidunt ōnibus·aut rariſſime reperitur op/
poſitū·qualia ſi ſtatim neget·conſtat eum dicere gran/
ꝺiora·¶ Generalitates autem exempli gracia ſecunduꝫ
hūbertū ille uel ſimiles ſunt·poteſt queri utrū inſultꝰ
carnis aliquando patiat᷑·¶ Si rn̄det ꝙ ſic·pōt q̄ri vtrū
illa titillatio ꝺucat euꝫ ad aliquid faciendum ¶ Et ſi ſic
quid eſt illud·¶ Sic enī ei nihil manifeſtatur ·ſed ꝺatur
ei occaſio manifeſtandi ſe· ¶ Item ſecundum eundem ſi
qs peccatū carnale perpetrauit·pōt queri ab eo vtrū
vigillando abſcꝗ naturali vſu mulierū ſimilē ꝺelecta
tionem ūcꝗ habuit ¶ Et ſi ſic·q̄ritur qd faciebat·ſi vero
nō ꝓpetrauit poteſt q̄ri ab eo vtrū ꝺormiēdo ꝺe mu
liere aliqd ſomniauerit·¶ Et ſi ſic· utrum aliquam ꝺelec
tationē habuit·¶ qd tūc faciebat·¶ Aliq tamen q̄runt v
trū vigillando ſemen effuꝺerit abſcꝗ naturali uſu mu
lierum. ¶ Et ſi reſpondeat᷑ ꝙ ſic· ¶ Gueratur q̄ occaſione
accidit ei·¶ Qꝫ inexperti opus carnale nō intelligerent
quꝺ eſſet effuſio ſeminis. ¶ Hec Humbertus immo
vt ꝺicit ¶ Albertus in libro ꝺe animalibus·femine

plures nunq̃ semin̄at uel ad extra polluũtur preserti
nigre. Sed Cancellari⁹ dicit q̄ generalitates secundū
quas querendum est sint ille et similes. Fuisti unq̃ in
tpe ī quo cognouisti te in societatib⁹ famulo⁹ aut so
ciorū. specialiter in lecto. Si sic. audiuisti unq̃ malū
de ipudicitia et mulierib⁹. Si sic ⁊ loquebaris. Si sic
male desiderabas. Si sic. utruz voluerit unq̃ alter q̄
tangeres eū inhoneste uel inepte. Si sic. fiat processus
ulterior sub velamine q̄ intelligat an cōmissa fuerit
ibi mollicies siue pollutio. quia hoc peccatum cōmit/
titur bene ante pubertatis annos immo semper impu
tatur in vigilia dū complete transit cogitatio ⁊ delec/
tatio. etiā pollutione non existente. His modis iquit
Cancella idem. Noui plures fuisse deprehensos q̄ in
terrogati negabāt se unq̃ passos mēbri pudendi cale
factionem uel pruritum uel erectionem qualemcunq̃
uel temptationem aut cogitationem malam de mulie
re quacūq̃. Et dū uicti fuerūt de hoc mendacio. q̄re
batur. nūquid illud erat turpe sic dimittere. quid age
bas tu. Et sepe respondebāt id qđ querebatur creden
tes ex mō loquēdi ofessoris q̄ illud non reputaretur
ad culpam sed ad laudem. Quinta regula est Cōgruit
put expertus sum q̄ puuli et adolescentes masculi in
terrogentur modis dictis de cohabitatione socio⁹ ⁊
famulo⁹ tāq̃ de his q̄ prīa facie min⁹ horrēt q⁹ mi/
n⁹ insolita sunt. postmodū querat de cohabitatione
mulierū. ⁊ primo si unq̃ in etate. v. l. vi. ānoz ul' eo
circa iacuerunt cū ancillis sicut mos est puero⁹. Si sic
Inquiratur conformiter ad predicta. et certe reperien
tur horrenda. Consequenter nō solum de ancillis. sed

in genere ꝓximiore ad qualia non descẽdatur·nisi q̃si subito et latenter dicẽdo sine mutatione vultꝰ· ☞ bo/ ne video tu simpliciter egisti cũ talibus ꝫ talibꝰ ꝫ sic heu et sepe · ☞ priusq̃ dearticulet̃ practicet̃· Sexta regula quid amplius fiat. Sexta tñ regula ẽ· poterit confessor dñ ihoneste loquẽdũ fuerit dicer̃ sic· Amice nõ cures si loquar turpiter qꝛ oportꝫ oĩa in ꝺfessione dicere·longe aliter dicerẽ aut silerem extra ꝺfessionem ꝫ dicantur talia satis cõstanter ꝫ quasi ꝑsciantur aut nõ reputẽtur ita grauia·Dec aspiciat̃ fixe vultus pec catoris·ſꝫ diuertat confessor vultum quasi non curãs aut forte narrans fabulaꝫ dicendo· Ego bene video tu feciſti ſic ꝫ ſic cõiter·Dic ergo totũ ĩ nomĩe domini ego tibi indulgeo ſi nõ alias feceris ꝫ ſi diceres õnia mala mũdi non inde peius haberes·dic audacter·im mo queri põt ſi uelit ut ſup õnibus diligenter interro getur·Et ſi ſic·Subinferatur ꝙ ergo dicat in omnibus veritatem· Septima regula eſt· Applaudat confeſſor aliquando dicentibus veritatem ſuper delictis ſuis· quanto magis criminoſiſſima ꝫ abbominanda vide/ buntur ꝫ collaudentur de veritate·de religione·de ti/ more dei·de zelo proprie ſalutis. de confidentia ad ſacerdotem ꝫ ſimilibus·et ꝙ audacter pergãt ad alia nihil heſitantes·Fit aliquando inutilius queſtio cir/ ca tales pro tũc ſi fuerint alias etiã de talibꝰ confeſſi Et ſi non·qualiter amplius nunc letari debent ꝫ deo gratias agere ꝙ talem eis tribuit voluntatẽ et opor tunitatem·Expedit enim quandoq̃ per confeſſionez principaliter gratias agere·moneat poſtea ut tendat ad alta·Et ſic poſtmodũ ſuadeat̃ ꝓ bono ſuo velle

dicere circūſtātias ſuas ōnes in particulari·ſicut de an
cillis ꝑdixi ut tactum eſt ī·iiii·ꝛ·v·regulis addens ꝙ
pudor ille ad magnum meritum ſibi cedet·futurā ope
rabit᷑ tranquillitatem conſcientie ex quo nunq᷒ alteri
deinceps reuelare compellet᷑· Eſtimo autē ꝙ feminis
conuerſo ordine interrogationes faciende ſunt q᷒ dic
tum eſt in quarta regula prius videlicꝫ de cohabita/
tione mutua ſecuꝫ poſtea cum viris ꝛ paruulis ꝑm ꝙ
videbit᷑· Circa predictas regulas mouet idez Cancel·
duo dubia et ſoluit·¶Primum reprehenſibile videtur
et nimie audacitatis in confeſſore ꝙ talia preſumat a
perire qualia premiſſa ſunt· que vix certe credibilia
ſunt et fere incogitabilia niſi ab expertis aut a ſeduc/
tis aut aliunde doctis· Sed ſentiat alius quod volu
erit· Ego tamen deo fateor me plures talib9 induxiſſe
medius ad confeſſionem qui fatebantur nunq᷒ etiā in
lecto mortis talia fuiſſe dicturos cuiq᷒ et laudabant
deum totis viribus gratias agentes ꝙ ſeſe ita aperu
erunt· Quidam et pauciſſimi retroire voluerunt ali/
quando· Sed tandem redierunt fatētes illuſionem et
demonis qui claudere os apertuꝫ ſemel rurſus ſatage
bat· Alii iam confeſſi propter obmiſſionem huiuſmōi
interrogationis rurſus ad confitendum inducti mihi
Fecerunt indicium q᷒ neceſſaria ſit huiuſmodi inquiſi/
tio· Aliud dubium· Dubitabit aliquis ſe talia ul᷑ neſci
re uel nolle inquirere· quia forte eſt ut cirurgicus timi/
dus et inexpertus palleſcens aut ſpaſmū patiens ī ꝺ
ſpectu fed᷑ arum dirarumq᷒ mulierum· Reſ· Fateor cau
telam eē neceſſariam et non leuiter fieri deſcenſum ad
iſta abhominanda· niſi confeſſa precedentia videant

veluti inferre talem conclusionem. Q; si quis nesciat vti cautela dimittat oſulo. ne et sibi noceat. et pc̃or si sibi semel negauerit neq; deprehensus fuerit scandalizetur et vix in futurum conuinci queat.

Capitulum quartum.

QVarto videndū est circa finē ofessionis de dubus videlicet quō confessus corrigi debet ꝛ informari et probari. Paz confessione rite peracta. primo reprehendat confessor reum acriter et peccata sua enormia postq; illa plene cognouerit. et ostendat ei q̃ta punitione peccator dignus existit. attamen cauēdum est ne peccator rursus confugere possit ad negādum iam confessa. sicut pluries repertum est fieri etiam post completam prius confessionem. Ideoq; peccatorum explicatio habeat certissima. Deinde quicquid i confessione dixerit confessor. sit tamen ipse in fine mānsuetus atq; benignus vt sit velut samaritanus bonus vulneribus sauciati vinum increpationis et oleum ocompassionis ac bone spei infundat. potest insup dicere Ex quo talia et talia confessus es que sunt grauissima. noli deinceps aliqua celare sed omnia dic adhuc vt te simul expedias. Ita augustinꝰ li. de penitentia vbi dicit. Cognitis peccatis assit confessor beniuolus paratus erigere et onus secum portare. habeat dulcedinē in affectione. pietatem in alterius crimine. adiuuet confitentem in orando. elemosynas faciendo ꝛ cetera bona pro eo. et cum opus fuerit etiam increpando. Deinde secundo quando cōfessor sentit confessuꝫ se non posse absoluere ab omnibus mortalibus sed ab aliquibus. tunc ſm Thomā. debet primo ofitens

simpliciter omnia peccata mortalia confiteri ei q̃ habz in memoria·et ab his debet eum confessor a quibus potest absoluere sub forma sequẽti statim·c·explicanda·atqz sic ad superiorẽ pro ulteriori absolutione dirigere·cui·s·superiori debet reseruatos etiam cõfiteri casus·Si tñ superior talis est q̃ põt inferiori suã auctoritatem cõmittere et ofitentem uult remittere confitendum inferiori·tunc inferior põt absoluere· immo pe·de pa·in·iiii·dis·xvii·dicit· & ecõuerso superior potest primo a maioribus peccatis absoluere mortalibus ꝛ eundez remittere potest ad inferiorem ut a minoribꝫ peccatis mortalibus absoluat· Et quidẽ ecclesia romana ut idẽ dicit hoc facit ꝛ sic utit̃·Et ita supponendũ ẽ q̃ ita fieri possit·Et sic econtra fieri potest nec est dimidiatio sacramenti·quia ex duabus absolutionibus unum sacramentũ integratur· Postremo ꝛ tercio notet confessor·Si confitens habet aliquos casus intricatos·puta de ctractibus·si sint liciti uel usurarii· Si bona iniusto titulo ꝛ quesita et possessa uel si est inuolutus aliquo casu matrimoniali·uel interfuit bellis iniustis·si se inuoluit collationibus aut possessionibus beneficiorꝫ ecclesiasticorum uel sententiis excõmunicationis·suspensionis aut interdicti uel quibuscunqz symonie contractibus aut similibus· Si de bis ofessor se nescit expedire tunc si omode põt debz facere confitentem expectare et recurrere ad libros uel reqrere peritiores se· Si ãt cõmode fieri non põt·tũc enumerez sibi diligenter hos casus de quibus dubitat ꝛ ponat ei ut postea reuertatur ad se dum fuerit melius consultus uel uadat ad aliquẽ peritũ et ꝑm consilium

illi9 se regat ne periclitet. Hic etiã de restitutione faciẽ da si dubitat faciendum ẽ puta in homicidio vulne/ ratione detractione. ctumelia. furto. rapina. et tractu ad peccata aliorum hominum ꝛ similium faciendũ est De secundo vero viz de probatione ꝯfitenti fienda ꝑ experienda an confessus sit ctritus ꝛ absoluendus. confessor de emendatione non requirat iuramentuz. ꝑ votum vel aliam obligationem ꝙ abstineat a morta li peccato. nisi eẽt excõicat9 ꝑsertim de iniectione ma/ nus violente in cleruz. ꝛ satisfactio alicui esset prestã da. sz sufficit dicit hũbertus ꝙ habeat bonũ ꝓposi/ tum ꝛ bonam voluntatem abstinendi ab õni mortali peccato saltem in genere ꝛ ꝙ preterea sibi displiceant Cancellarius dicit sic Cuerat ꝯfessor a confessõ an ꝓ ponit abstinere cum auxilio dei deinceps a peccatis Guil. parisiensis tractatu suo spãli de pnĩa ca. penul. gratiosius adhuc docet quõ etiam ante confessionem inchoatã per eũ qui venit ad confessorem gratia con fitẽdi fieri debet probatio. Si inquit hoc proposito venit ad confessorem scilicz ut committat et tradat se beneplacito dei et hoc ex amore eius. Si se totuz pa ratus est dare et tradere miserationi dei et hac de cau sa non eius offensaz incurrat ut in amorẽ ei9 et grati/ am redeat mortu9. in se vĩcula dirupta eẽ cognoscat. Si tm̃ sui amorem est ei largitus clementissimus deus vt de se toto studio beneplacitum eius paratus sit fa cere pro consilio sacerdotis cui anima eius curanda ꝛ regenda a deo commissa est. nullatenus de salute eius dubitet. Quis enim dubitet deum hmõi penitentem plenissime possidere. hec ille. Si igit ꝯfessor secũdũ

istū ante confessionis initium taliter dispositum cōso
lari debet prout late docet idem. Quid de eo sentien/
dū est qui post cōfessionem se beniuolū ostēdit. pe. de
pa. sup. iiii. di. xvii. dicit. ℞ penitente requirat' si peni
tet. Et si dolor eius insufficiens est. an vellet dolorem
sufficientem habere. ⁊ si non habet si hocipsuz sibi dis
plicet. et hoc sufficit. ꝓm illud. Concupiuit anima mea
desi. iustifi. tu. in omni tpe. Et ꝓm illud ꝓ Patris qui ha
buit coram xp̄o filium a demone possessum dicentis
Credo domine. adiuua domine incredibilitatem meā
Tamen secundum prefatos doctores etiā exigitur ꝙ
careat odio mortalis peccati contra alium. Item occa
siones peccatorum mortalium certas et proximas vi
tare proponat vt cubinā de domo quā ībabitat ei
ciat publicam. vel adulteram quā habet similiter. Item
nulli inungat' penitentia qui habet officium qō secū/
dū scientiam suam facere nō potest sine peccato mor
tali nisi deserat illud officiuz. Item si habeat aliquaz
aliam occasionez peccandi. et verisimile est. ꝙ nō pos/
sit sibi cauere a mortali peccato nisi eā a se remoueat
vt est cohabitatio mulieris suspecte cum qua peccare
consueuit. nō det' ei penitencia nisi occasionem istaz a se
remoueat. Item videat ut operā dare proponat effica
cē ad discendum si nescit orationē dominicā. simbolū
apostolorz. ⁊ decalogū. Item vt velit ille satisfacere pro
posse de iniuriis. et alijs restitutōib9 debitis qñ tenet'
de quo videndi sunt tractatus diuersorum doctorū
Item dicimus dicit Cancel. de reuocatione seductorū
malis consiliis. et morib9 per eum et de diffamatis in
iuste et similibus. non requirendo tamen vltra illud

quod verisimiliter fieri potest talia repetendo. Si aũt dicit se nolle uel nõ posse abstinere ab aliquo morta li tunc nõ est ei iniungenda penitentia tanq̃ ĩ sacramẽ to. Sed significanduz est ei q̃ si decederet in statu tali damnaretur. et q̃ in tali statu nõ cõicet. alias mortali nouo se inuolueret. Et q̃ nullus sacerdos etiaz papa eum absoluere posset in tali impenitentia. Etsi sacer/ dos absolutionem tali daret. mortaliter peccare pos/ set. Et q̃ istam confessionem tenet̃ iterare nisi statim peniteret uel in breui. Consule eũ tamen dicendo sibi utilitates consequentes suam confessionem que tacte sunt ca. ii. iiii. puncto. Iniungatq̃ ei aliqualem peni/ tentiam in ieunando. orando. elemosyna. peregrina/ tione et similib9 ut deus illũ illustret sua gratia Nul tum pro tunc valent exhortationes cõfessoris facte tali impenitenti viz de igne inferni et penis eiusdẽ de gaudiis celi. de periculo mortis et similibus ĩmo dicit Bonauen. Qui accedit ad confessionem et absolutio nem plenariam habens de commisso sic q̃ nollet non commisisse uł dimittere uel non vult restituere alienum quando posset vel non dimittere rancorẽ tunc peccat mortaliter quia quantum in se est sacramentum irritũ facit. dicit enim Sco. Qui iniũctam sibi penitentiam et a sacerdote receptam voluntarie et sine causa abiice ret. nolens adimplere. talis inobedientia mortale pec catum eẽt quia transgressio precepti ecclesie esset et xp̃i vicarii. Vltimo caueat ne vnq̃ q̃tum potest peccato rem implacatum ire permittat Jubeat eum potius re dire ad se et reuerti ut denuo cura saucii attemptet.

et

Capitulum. v.

Vinto quō penitencia sit iniungenda. dicit. hū bertus. Videat confessor ut paruas iniungat penitencias quia melius est per puam penitentiā ponere hominem in purgatorium q̄ cum magna in infernum Proinde consideret penitencis diuitias. paupertatez senium. deuotionem dictū et similes circunstancias. et secundum easdem confitenti salubrem penitentiam in oratione. in elemosyna. ieiunio. peregrinatione. uel in uno uel in pluribus eoz faciendā ꝓponat. Et nullā imponat nisi quā voluntarie confitens suscipere vult Et q̄uis penitentie omnes ut dictum est sint arbitra/rie. i. ad arbitriū confessoris posite. debz tamē hoc arbitriū fulcitū eē ratione et arte. ut quantū pōt cfessor peccatis obuiet ex proposito per opa virtutū. Ꝺpti/ma aūt penitēcia ē si fieret. quā xp̄us iniūxit adultere dicens vade et āplius noli peccare. Bona pn̄a est debita rez restituendarū redditio. Quādo uero penitē ti numerum orationū et aliaruz penitentiaz iniungit dicit hū. Dicat ei et illud intendat q̄ si aliquādo nō dixerit nō ei ad culpam īputet ad minꝰ mortalez. Caueat iterū ne ei iniungat pn̄az vnde sequat scandalū sicut accidit qn̄ adolescētul' q̄ viros habēt zelotipos aliquid iniungit vnde suspicio virozz contra eas roboretur. vt est ieiunare in pane et aqua in flagellādo se et similibus. nec iniungat per quod alteri p̄iudiciū fieri possit ut non reddendo debitum. In sequestran/do se a thoro cōiugis ad tempus. Item dicat q̄ non dat ei tantā penitentiā q̄tam meruit. Quia regulari/ter pro vno mortali pct̄o septēnis pn̄a iiungēda cēt

Item dicat ei q̄ iniungit et dat ei penitentiã oĩm pec
catorum suoꝝ·ista quinq̄ scilicꝫ õnia bona que fecerit
omnia mala que sustinuerit ·omnia bona que alii pro
eo fecerint·et labores omnes quos bene tulerit·et idul
gentias quas acquisierit· Item det potestatem q̄tum
valet cuicũq̄ qui postmodũ ofiteri voluerit ut relax
are sibi possit de pnĩa ei iniũcta·si forte sibi videbitur
expedire· Itez inducat ad frequenter ofitendum et p̄/
dicationes libenter andiendum· ad opa mĩe exercen/
da·ut visitare hospitalia·leprosoria ꝛc̄·ꝛ iniungat ta
lia si videbit̄ expedire· Itẽ instruat ut redeat quoti/
ens peccatuꝫ oblitum in confessione memorie postea
occurrit ut confiteat̄· Sui añt firmuꝫ propositum ab/
stinendi in penitente reperit ꝑm quinq̄ regulas se ha
bere debet uel alium cui penitentiaꝫ iniungit· Primo
ꝑm Cassianũ· Illi vitio ad quod ãplius iclinat̄ et qđ
maius est obuiet speciali conatu·orãdo·ieiunãdo·ele/
mosynas dãdo ꝛ huiusmodi cõtra ipsuꝫ· Et si placet
petat ut in penitentiam iniungãtur ista Secunda ctra
tale vitiuꝫ firmiter statuat si reciduet ĩ futurum tunc
velit per tres dies immediate sequẽtes sic penitere· q̄
in prima ieiunet in pane et aqua uel aliter· In secũda
die orare numeruꝫ certuꝫ psalmoꝝ· In tercio vero die
uelit dare ĩ elemosynam aliquid sibi carum uel certaꝫ
pecuniam· Tercia regula·proponat firmiter quotiens
cunq̄ reciduabit infra triduum postea statim cõfiteri
Quarta regula ꝓposito firmo aut voto aut alia ob/
ligatione ad tempus se obliget q̄ in casu quo eũ tam
vehementer tẽptari ctingeret sic q̄ pctm̃ ppetrare ꝓ
ponerꝫ nihilominꝰ añ ppetracõeꝫ uelit pus dicere· vii

psalmos uel flectere genua aliquotiens uel intrare ec/
cesiam aliquam ꝙ ibi añ ymaginem crucifixi uel virgi
nis uel sancti alicuius aliquid orare · quia sic forte iu
uabit Quita hō talis assuefaciat ut qñ cēptatio nota
bilis peccati appropiquat · ymaginari tunc fortiter in
cipiat aliqđ terribile ut xpi passionē · mortē ꝓpriam
ignē iferni ꝙ sic silia ut saltem sic resipiscat a malo faci
lius Hec Cancel · Itē qđ dctm ē ꝙ ofessor penitentiaz
non aliā debz iniūgere qz de ofensu peccatoris ꝙ de q
speret implecionem addit sic Cancel · nisi forte peccata
essent publica et scandalosa pro quibus ad reproba/
tionem cogi debet inuitus · Cetez dicit idez pōt aliqñ
penitentia dari de non peccando tali ꝙ tali crimine p
certū tempus futuruz sub aliqua pena pecuniaria uel
corporali soluenda efficaciter añ riciduū et post etiā
si recidiuat aut sub debito redeundi ad ofessionē ifra
triduū ul' biduū p9 ppetrationem delicti aut aliquid
hmōi · Cōmoneat tñ ofess9 ipe ne pniaz hāc aut aliaz
quālibet acceptet · si nō ꝓponit se eam firmiter ipleꝝ
rū · agnoueritqz se grauiꝰ i purgatorio qz in hoc mūdo
soluturū omnia · Postremo de nō manifestādo pniaz
suā et ea q̄ in ofessione dicta sunt et fuerūt acta · Et de
non respōdendo curiose desup interrogantib9 mone/
atur · quia secundum pe · de pa · et Can · Omnia ad con
fessionē pertinentia ut penitentia iniuncta · ꝙ iterroga
tiones facte ꝙ cetera nō iducentia ad maluz sunt de o
fessionis secreto propter quod peccant · ꝙ nō excusat
eos ignorantia qui penitentias suas ꝙ ea q̄ sacerdos
eis dixit passim dicunt · Et qui etiam super hoc inqui
runt quia talia per indirectuz causant aliqñ irrisionē

sacerdotis aut confessi culpam.

Capitulum vi.

Sexto circa formā absolutionis notet confessor primo an confitens sit innodatus aliquo vinculo excōmunicationis maioris aut etiā minoris. Si minoris tunc eum sub ista forma ab eodem absoluat. Ego te absoluo a vinculo excōmunicationis minoris In noīe p.ꝝ.fi.ꝝ s.s.Amē. Vel per singula uerba equipollentia. Si dubitat se incidisse ofitēs minorem excōmunicationē.etiā semp tutius est dicere Ego te absoluo a vinculo excōicationis minoris si ligaris et restituo te sacramentis ecclesie. In nomine pa.ꝝ fi.ꝝ.s.s. Et secundum quosdam expediret hoc facere in principio confessionis. Si quis incidit maiorem excōmunicationē ubi est publicū ꝝ cōfessor scit extra ofessionez sacramentalē.tūc si confessor habz auctoritatem p̄ aliꝫ qui idē habz.excōicatū debet absoluere ī loco aliquo honesto reū exp oliatuz.uł humiliatū aliter. Cū psal. Miserere mei deꝰ vapulādo reū iterī cū virga aliquotiens et cuz oratione dominica ac collecta ꝓ peccatis oibꝰ premissis pretermittendo ofiteor.et ī casu quo p cussit clericū iurando ut dicit in summis de stādo iudicio ecclesie.id est absoluētis.et postea inungat sibi ꝙ de cetero simile nō faciet. Vltimo aūt cōcludat formā absolutionis. Auctoritate qua fungor absoluo te a vinculis excōicationis ꝝ specialiter ab excōmunicatione qua ligatus es pro hoc uel hoc fctō et restituo te sacramētis ecclesie. In nomine p.ꝝf.ꝝ.s.s. Si aūt excōicatio maior sit occulta si cōfessor habet auctoritatem absoluendi caueat ne in publico reū ut premittit

absoluat nisi de licentia eius si in secreto confessus est ꝛ in loco secreto eum absoluat. Et ꝑm Cancellarium Forma absolutionis ab excõmunicatione ẽ ista que debet primo .i. añ absolutionẽ ꝓ peccatis fieri .Ego absoluo te a sentencia excõmunicationis et restituo te sacramẽtis ecclesie. ℣n no.pa.ℨ.fi.et.s.s. Deĩde sequat absolutio pro peccatis si cũ excõmunicatione pctm̃ i cludit necessario confitendũ sacramentaliter .Ego absoluo te a peccatis tuis. ℣n noĩe pa.et fi.et.s.s. ℟men Cutiusꝙ est istis formis nihil ĩmiscere hec ille. Est igitur forma absolutionis pro peccatis ꝑsupposita bõa intentione sufficiens in omni casu ista. Dñs nr̃ ℣hesꝰ xp̃s te absoluat et ego te absoluo a peccatis tuis ℣n nomine pa.et.fi.et.s.s. ℟mẽ. Hec oportet addere õnibus quia sufficienter subintelligitur ab oĩbꝰ a quibꝰ põt. Et si tutius ambulare vult.ne forte vĩculo minoris excõicationis sit innodatꝰ dicat. Dñs nr̃ ℣hesus xp̃us te absoluat et ego te absoluo a sñia minoris excõicationis si ligaris.ℨ a peccatis tuis. ℣n.n.p.et.fi.ℨ s.s.. ℟mẽ. Valet tamẽ si cõfitentibꝰ dicat ut dicãt primo suũ. Confiteor generale . Deinde propter reuerentiam sacramenti dicat sacerdos. Miserea tui ℨc. absolutionẽ et remissionẽꝫ ℨc. Deinde formas prefatas necessarias ad formã ꝑut casꝰ exigunt. Vltimo põt addere sic meritũ domini nostri ℣hũ xp̃i beatissime virginis ℨ õnium sanctorum merita.oĩa bona q̃ feceris et mala que sustinueris.labores tui boni.et bona que alii ꝓ te fecerit ac indulgentie si quas acquisieris.sint tibi in remissionẽ peccatorum tuorum õniuꝫ.et ĩ augmẽtũ vite eterne. ℟men.quia ex ista additione dicunt

doctores q̄ ōnia in tali additione inclusa maiorē effi
caciaz habebunt satisfaciendi pro peccatis·quia non
solum ex genere operis bona erunt·uel ex radice cari/
tatis·sz etiam efficaciā spālem habebunt ex sacramen
to penitentie seu ex clauibus ecclesie per confessorem
applicatis· Quia uero aliqui non solū tenent vinculis
seu sententiis·sz etiam suspensionis ꝛ interdicti·et in/
digent dispensatione sup irregularitate vna uel pluri
bus contractis· Si epūs uel legatus alicui confessori
dat auctoritatē talium super aliquo in casib9 in q̄b9
saltem prefatus prelatus dare pōt oībus ꝛ singulis·ꝑ
si est in religione aliqua ubi ordinis priuilegia ad p̄
missa extendunt se tunc sub illa forma pōt absoluere
Dñs nr̄ Jhesꝰ xp̄us te absoluat et ego auctoritate q̄
fungor absoluo te a vinculis excōicationis suspēsio/
nis ꝛ interdicti si indiges·et dispenso tecū sup irregu/
laritate uel irregularitatibus·si quā uel quas cōtrax/
isti in nomine p·ꝛ·fi·ꝛ s·s· Solet aūt dominus papa a
liquando quibusdam tantā gratiā facere ut simplici/
ter·ab ōnib9 cēsuris et penis iuris ꝛ hominis possint
absolui in foro saltem ꝺscie· Et tūc confessor pōt ista
forma uti. quā a curia romana recepi et usus suz sepe
viz· De plenitudine potestatis apostolice cui9 aucto
ritatē pro p̄nti gero· Absoluo te ab omnibus censuris
ecl'asticis sentēciis vīculis excōicationū·suspēsionū ꝛ ī
terdicti tā a iure q̄z ab hoīe latis necnō et ab ōnibus
negligentiis et defectibus commissis in administrati/
one sacramentorum officiis et actibus tuis uel noīe
tuo factis· Supplendo de solita apostolice sedis cle
mentia·omnes defectus eorūdem aboleo etiam omnē

maculam infamie ⁊ inabilitatis vndecunq; cõtractis
Dispensoq; tecum super omni irregularitate· simonia
in ordine et beneficio actiue ℓ passiue quacunq; occa/
sione uℓ causa circa te in collatione ordinum et alioꝝ
sacramentorum contractis·seu cõmissis Restituo te ⁊
abilito te ad status·famam·honores·executiones of
ficiorum ecclesiasticorum quorumcunq;·ac ad omnes
gradus dignitatum et honorũ ad beneficia ecclesiasti
ca habita et habẽda· Et tibi de his que habes de no
uo prouideo relaxando tibi fructus quos male perce
pisti seu lesa conscientia ex eisdem· Et alia que ĩ ludo
ex successione ac alias ad te peruenerunt q̃ subiacent
restitutioni vage in forma plenissima in·n·p·⁊ fi·⁊s·s
Item de locis tuis et rebus sacris omnia ĩterdicta et
alias inabilitates tollo acĩ domino relaxo·populum
ac personas ad tuam curã pertinentes a premissis cen
suris ecclesiasticis a iure uel homine latis inueteratis
quas nullus prosequitur absoluo·et interdicta tol/
lo et relaxo·Dispensationes·absolutiones et indulta
eisdem concessa et inpensa ratifico supplendo oẽs de/
fectus si qui interuenerĩt in eisdez· Et hec õnia de ple
nitudine potestatis aplice mihi pro pñti sup perso/
nã tuam ocesse facio·ac robur habere volo dispensa
tionibus apostolicis·nõ obstantibus quibuscunq; in
otrariũ faciẽtib9·Qui ãt qs dubitat an pro istis spãlis
exigit forma absoluendi necessaria qui a sede aplica
bñt priuilegiũ q; ĩ articulo mortis dũtaxat semel pos
sint habere plenã remissionẽ oĩm suorũ peccaminuz·i·
a pena et culpa vt alii exprimunt·Res·ßm q; a mag/
nis tam in ocilio constantiensi q; basi·audiui q; nõ sz

sufficit ꝙ ea omnia et singula faciant pro quibus in dulgentia prefata dat' prout in bullis uel priuilegiis ciuz exprimitur. Nec putet aliquis ꝙ qñ semel quis in articulo mortis fuit et usus est ꝙ postea in alio ar/ ticulo mortis uti ualeat. nisi papa latiorez auctorita tem daret q̄ dat quando ponit ꝙ in articulo mortis dumtaxat semel. Et ita responderunt in concilio con/ stantiensi litteratissimi uiri plures de hoc requisici nec mirū qz priuilegium de indulgentiis tm̄ dat quantuz sonat non autem extendi debet ultra.

Capitulum. vii.

Septimo videat confessor. si confitēs ē infirm9 ī periculo mortis querat ab eo ofessor si sit ipli/ catus uīculo excōicationis maioris uno ul' pluribus Et si sic. satisfaciat et ꝑ absoluere potēti mittat. ꝛ hoc si non sit periculuz in mora. Si aūt periculum ē in mo ra recipiat confessor cautionem sup premissis ab infir mo si ualuerit. ꝙ faciat emendā ꝛ se citi9 quo potue rit cōponat cum leso. Et ꝙ heredes ꝑmittant silia. si infirm9 decesserit. Et absoluere se pmittat ab habente auctoritatē sup tali excōicatione. Deide absoluat eū ī mortis articulo qz ī isto hz auctoritatē sup oēs sen/ tencias et oīa pcta. nec opz fieri absolutionē nisi sicut dctm̄ ē ī pcedēti ca. īformet āt eū ut si ualuerit a suo iudice citius quo possit pmittat se absoluere ab excō municatione alias de nouo īcidz eandē. Similiter de pctis r̄ßuati ad supiorz auctoritatē se trāsferat cū po terit Si vo restituīr bēat de usura. ꝺtractu malo. de bit' ꝑ alius qbuscūqz ꝓpō at illud facer̄ ꝛ coopet' q̄tū poterit ut heredes illud faciāt qđ ipse moriturꝰ negt

facere· Sic etiam de votis realib9·ut si vouit dare·x· florenos in ecclesia aliqua distante uel propiqua·da re tenent heredes·x· florenos illuc· Ita si moriturus vouit ire ad aliquem sanctuz cū x·personis oducēdis heredes·x·personas mittant·quia reale votum tange re videt ille casus·vt dicit·pe·pa· Secus est de perso/ nalibus votis morituri q̄ de realibus Hortet mori/ turum ut testamentum quantum potest ordinet· sic vt eo mortuo executio fiat·7 non lites inter heredes· Itē mortuo eo hortet confessor heredes uel filiū aut ami cos mortui ut executio fiat debitorum prefatorū Itē si moriturus debitis obligatur uel votis perficiendis ad sanctos uel ad peregrinationes ista de consensu 7 licentia speciali confessor ordinet scripto mandari ut expediantur post mortem ·Non debet autem confes sor tale morituro iniūgere sed innotescere pñiam nisi forte aliquid modice orationis uel gestus deuoti pos sit facere competenter· Addat confessor informando moriturum·vt si conualuerit penitentiam taxataz ip semet faciat siue sit parua siue magna· Et ut eandem penitentiam si amicos aliquos habet 7 ipse moriatur velint satisfacere·eandem penitentiam super se recipi endo in pte saltem uel in toto·Qui q̄to eēnt deuotio/ res tanto meliores pro satisfactione· Vltio dicit hū bertus sit confessor secretus ne vnq̄ directe uł indirec te de longe uel de prope ī genere ł in particulari pos sit aliquid percipi de ore uel scripto eius·aut nutu·ri su·uel gestu q̄ aliquā notā habeat de aliqua reuelati one quantumcūq̄ leui·Vnde caueat ne vnq̄ dicat in sermone uel in priuata collatione· Ego audiui hmōi

casus in confessione · quia simplices credunt q̄ sit re/
uelatio· Nec unq̄ debet dicere· In illa abbatia uel in
illo capitulo ·ciuitate uel villa in quibus audiuit con
fessiones sunt multa mala·ul' hm̄oi ·nec deberet etiam
in speciali laudare aliquem cuiꝰ confessionez audiuit
de virginitate uel innocentia et hm̄oi·ne apud sapien
tes cū de alio oriret' verbuz quē etiaz audiuisset ꝛ nō
ita laudaret posset oriri suspicio q̄ idem bonum non
esset in illo· Nec vnq̄ deberet propter aliquod genus
peccati confitenti ostendere minorem familiaritatem l'
signa dilectionis minoris· Insuper multum caueat ne
de eo qui sibi confessus est·dicat eiusdem modum cō
fitendi intricatum·scrupulosum·et inordinatum·eius
proteruiaz·inobedientiam uel aliam confitentis circū
stantiam in confessione solum perceptam per quaz cō
fessus erubesceret si manifestaret'· alias ibi periculum
est grauis peccati ut multi doctores expresse dicunt·
Quando uero confessor aliquid de auditis solum in
confessione·extra confessionez dicere petit'·tunc extra
confessionem prius recipiat a confitente distincte licē
tiam de quibus possit loqui extra confessionez et de
quibus non·quibꝰ psonis·et quibus non·ꝛ exprimat
ista confitens per seip̄m confessori extra cōfessionem·

Tercia pars·Capitulum primum·

Tercia pars erit de confessionem sequentibus vi
delicet de restituendi debito· Nam circa peccata
per que quis damnificauit proximū iniuste non suf/
ficit contritio uel dolor de preteritis et cōfessio ac ab
solutio·immo nec propositum non damnificandi in
futuro·nisi fiat ut oportet restitutio· Idcirco de resti

tutione videndū est. Sunt autē.iiii.secundum q̄ ōtin
git necessario fieri restitutionē videlicz diuitie tpales
fama. seu honores.lesiones corpales.et virtutes mo/
rales.de quib9 per singula uidendū erit.Quo ad pri/
mū uidēda sunt septē.s.an restituto sit faciēda.Quis
teneat restituere.Quid ⁊ q̄tū tenet restituere.quando
vbi.seu cui.quomodo.⁊ per quē.Quo ad primū scien
dum q̄ de re aliena ablata iniuste inuito dño restitu/
tio facienda est regulariter.nisi rationabilis excusatio
locum habeat.Primū patz p illud Luce.xix.Ecce dimidiū bonoz meoz do pauperibus.et si qd
aliquez fraudaui.reddo quadrupluz.Cui Jhesus ait
Hodie salus domui huic facta est.Ergo priusq̄ vo/
luntatez reddendi haberet non erat ei salus.ergo p re
stitutionē defraudati fit sal9 Itē Luce secūdo.⁊ Ma
thei.xxii.ait Xpristo. Reddite q̄ sunt cesaris cesari.⁊
que sunt dei deo.Ibi glosa.Tributum et pecuniā red
dite cesari decimas et victimas reddite deo. Item ad
Romanos.xiii.Reddite omnibus debita.cui tributū
tributū.cui vectigal vectigal.cui honorē honorē.Itē
Jacobi quīto. Ecce merces operariorz qui messuerūt
regiones vestras q̄ fraudata est a vobis clamat.et cla
mor eius in aures dñi sabaoth introiuit.Item alienū
retinere est contra preceptum dei. Deu.v.Non furtuz
facies Non concupisces rem proximi tui Idem
Dicunt tam leges ecclesiastice q̄ ciuiles ymmo lex di
uina vetus et noua.euangelice et naturalis ratio que
dictat.Quod tibi non vis fieri alteri non feceris.
Secundum videlicet q̄ aliquando excusatur quis a
restitutione patet in.v.casibus di pe.de pa.in.iiii.di.

xv. primus propter impossibilitatez. videlicet quia non habet vnde restituat et est moriturus statim. Se/cundus propter creditorum remissionem. nisi in duo/bus casibus. vnus est. si non potest creditor donare. puta quia non habet administrationem talis rei. Alio quando in iure cautum est. q remissio non valet tunc nō excusat sicut in iudicante delegato qui ĩdebite mu nera et expensas recipiens uel extorquēs tenetur red dere. Nulla ei partiuz remissione ꝓfutura. de resccip tis c. Statutum. li. vi. Itez de visitante iure ordinario recipiente munus. ad cuio duplum restituendum tene atur. nec prodest remissio de censi. capi. Exigit. Tercio excusat recōpensatio. Nam si mihi teneris decem. et ego tibi alia decem neuter tenet alteri soluere sed pōt vterq compensare. sicut de omnibus aliis ĩmo in fo/ro contēcioso. si res debitoris ad me peruenit sine do lo. possum eam retinere per modū pignoris quousq mihi satisfecerit. Sic et hic sed non cum dolo. Quar/to excusat prescriptio si iusto titulo et bona fide res aliena est a me possessa non vitio furti aut violentie affecta quia completa prescriptio iuris auctoritatem potestatis tribuit. extra de prescrip. c. vigilanti. Quin to excusat amissio seu perditio rei. sed sub distinctio ne. nam quando fur uel raptor obtulit domino loco et tempore congruo. et dominus noluit accipere. In isto casu non teneret de casu fortuito. alias tenet. qz fur est in mora restituendi et illicite tenet non suū. ĩmo si res fuisset eodē mō apud dominū peritura. adhuc tenet. quia mora trahit ad se periculū propter iniuriā factā proximo. Idē est si depositario l' cōmodatario

que a principio licite accepit ·domino repetenti inde bite negauit·

¶ Capitulum·ii·

Quo ad secūdu3 qs restituere teneat· De hoc sunt regule ꝑm Tho·7 Sco·¶ Prima generalis· Omnis qui dat causam totius damni id est sine quo nō fieret damnum illud tenetur in solidum·hoc est tenet ad totum damnum restituendum ·Si aute3 dat aliquo mō causam damno tenetur ad restitutionem pro q̄to dedit causam· Secunda regula· Quicūq3 aufert aut detinet rem aliqua3 7 hoc facit uel ut cā pricipal' uel ꝓxima l' coadiuuās ul' iducēs l' non impediēs·qñ em̄ eēt ad bonū reipublice et sine periculo persone impedire posset vno tm̄ restituente oēs alii liberant' a debito i ꝯpatione ad illū damnificatum· alii vero tenent' pro rata portionis que eos ꝯtingit illi q pro ōnib9 satisfecit· ¶ Tercia regula sequet' ex p̄missis q̄ nouē differētie hoīnū tenent' ad restituendū ꝯprehēse in versib9· Iussio consilium ꝯsensus palpo recursus· ¶ Participās mutŋ nō obstans nō manifestans· ¶ Prima aūt ista3 regula3·p3·Ro·i Qui talia agunt·s·que premisit puta iniquitatem· maliciā· auariciā·doluz·ꝛc·digni sunt morte nō solū q faciunt·sz etiā q ꝯsentiunt facientib9 ubi glosa· Consentire est tacere cū possis redarguere·uel errorem adulando fouere· Itē exodi·xxi·precipit' reddi iniuste ablatum 7 addit' pena· Qui furatus fuerit bouem et vendiderit eū·quicq9 noxe·morte moriatur Et rōnez assignat mgr̄ in·c·iiii·di·xv·p uerba· Augus· ad Macedonium in epla dicentis· Q3 diu res ꝓpter quā peccatum est non reddit'·si reddi pōt· penitentia non agitur·sed fingitur· Idem· Non dimittitur inquit

Augustinus in epistola prefata peccatū nisi restituat ablatum. Sunt itaq; ut generaliter numeremus eos q ad restitutionez tenent semp uel sepe. hi videlicet raptores. lusores. defraudatores aiaz i suffragiis ul' testamentis. fines agroz per terminos extendentes latiores. fructuum in arboribus aut ortorū spoliatores inuenta non restituentes. Clerici ꝛ religiosi bona ecclesie male expendentes. mendici et questores falsi et deceptores. Mutuatā pecuniā uel rem retinentes inuito domino. Dolosi mercatores ꝛ cāpsores. venditores ꝛ emptores fraudulenti. Testamenta exequi male tardātes. Monetam malam loco bone tradentes. monetam nouam in damnū aliorum cudentes. Alienarum reruz mala fide emptores. Ad terminum carius q̄ pro parata pecunia venditores. reddituū iniustorum receptores. Bladi et vini auari cumulatores. restitutionem debitam fieri tardantes. Redditus uel alia pro nimis modico procurantes. locatis rebus ultra debitum abutentes. Similiter de oductis et similibz vltra pactuz vtentes. Virginū ꝛ puellaz seductores. Vxores maritis notabiliter bona subtrahentes. famuli ꝛ famule dominos eoz dānificantes. pro opere carnali ab bis qui sua alienare non possunt recipientes. Segetes uel grana uel alia bona destruentes aliorum. Usuram exercētes nihil nisi iniuste acquisita habētes dona recipientes. in pignoribus aliquid ultra sortem recipientes ex illegittima p̄scriptione aliquid recipiētes Decimas et oblationes non soluentes. theolonea male ip̄onentes. theolonea recipientes ꝛ terrā non defendētes. theolonea iusta subtrabētes. Tallias iustas extorq̄ntes

Justicias non dantes. Aut domini latrones non exter
minantes. Adonetam nouam ex auaricia cudentes uel
Falsam. Adonasteria 7 ecclesias indebite grauantes.
Bellantes iniuste quando non fit pro rebꝰ repetēdis
aut patria tuenda damnificantes. Incendiarii locorū
sacrorum uel aliozuiniuste. In necessitate extrema indi
genti non subuenientes. Diuites superflua status habē
tes et pauperibus non subueniētes Judices. aduocati
procuratores et testes falsi uel mali. mercedem laborā
ti procrastinantes. Debita non soluentes. Sic etiam
dolosi laboratores inutiliter laborantes. uel nimis de
precio recipientes ut medici. notarii. scriptores. cancel
larii. cirurgici. apotecarii. symoniam committētes. de
quibus omnibus habes in summis distinctius vbi fi
eri oportet restitutionem uel nō. Declarantur autem p
fati uersus secunduz. Tho. hlb. Vlr. 7 Sco. sic. Jussio
id est quando quis probabiliter credit ex sua iussiōe
secutam eē rei ablationem. uel nomine suo factam ra/
tam habuit. talis tenetur in solidum alias non. Con/
silium ut quando ex consilio sequitur ablatio uel dā
num uel probabiliter secutum creditᷣ tenetur in solidū
alias non. Consensus. i. vbi effectus in ope cooperati
onis ostenditᷣ. talis si tantuz cooperatur ꝙ sine eo dā
num non posset fieri. tenetur in solidum. Si autem si /
ne eo fieret. restituat quantum nocuit siue per se siue p
familiam suam siue per suos. Aut quantum de rebus
illis habuit uel expendit. Vnde dicit petrus de pa.
ꝙ aduocatus tenetur etiam si ignorabat iustam cau/
sam propter errorem iuris. Palpo id est adulator lau
dans. scz raptorem. quasi strennuum 7 bmōi. hic si ex

hoc secutum est damnū tenetur in solidū·alias nō·Illud per oppositum intelligas de detractore uel vituperatore·Recursus uel receptans·i quando aliquis ē receptor latronum uł furum seu predonum ⁊ tenz eos ne cogantur restituere uel dolo malo celat rem raptaz uel furtiuam·Ita ꝙ ex hoc impeditur restitutio tenet in solidum·Participās scilicet in crimine latrocinii·i· qui malefactoribus huiusmōi se sociat ad spoliandū Talis si sine tali associatione non fuisset rapina facta uel furtum tenetur in solidum·Si autem participat in crimine latronibus se ad spoliandum associando·at tamen ꝙ sine eo spolium fuisset factum talis non tenetur nisi quantum ad eum peruenit uel quantum nocet casualiter uł occasionaliter·Si uero participauit in re rapta emendo scienter raptum uł accipiendo. illud tenetur restituere·Secus si ignoranter emit ł recipit·Mutus·i·qui videt furtum fieri. et dolose tacet cuz sine periculo suo solo uerbo posset impedire et non facit qñ ex officio ad hoc tenet vtreclamet tenet in solidum· Secus si non ex officio teneretur impedire et non īpediret· Non obstans id est qui facto posset resistere sine suo periculo ⁊ non facit quando ex officio tenetur obstare si sic latrones ītalescunt·sicut sunt principes qui ex officio suo tenentur iusticiam conseruare quia redditus quos habent ad hoc instituti sunt·tenentur restituere·Secus qui non ex officio tenent obstare qz ad restitutionē non tenent·Non manifestans id est q scit ubi res rapta ł furtiua ē·⁊ nō indicat cū hoc ſgrit ⁊ qñ ad hoc ex officio tēt ad rstitutionē tenet·Secus

si solum scit ubi est et non indicat cum de hoc requirit quia tunc quamuis peccet tamen ad restitutionem nō tenet. Unde iudex quia de ea re de qua cognoscit ꝑ/ nūciare debet et manifestare ius partiū si non facit te netur ad restitutionem. Ex premissis etiam liquet ꝙ quilibet heres siue filius siue extraneus nō distincto utrum raptoris uel alterius. tenetur iure canonico ad omnia debita defuncti persoluenda siue fuerint ex cō tractu uel quasi siue ex maleficio uel quasi. siue peruel nerit res ista pro qua debitum fuit contractuz ad eū siue non. siue lis fuerit contestata cū defuncto siue nō Est autem ctractus. ut emptio. venditio. locatio cō/ ductio. mutuum et similia. Quasi contractus est ut tu tela uel negociorum alienorum gestio. maleficiū est fur tum rapina. Quasi maleficium est ut cuz iudex per im periciam iudicat uel cum de domo alicuius aliquid ē iectum uel effusum quod nocuit transeuntibus.

Capitulum. iii.

Quid autem et quantum quis teneatur restituere notandi sunt ex premissis gradus quidam vel differentie. presertim circa rapinam et furtum. Prim9 si aliqui vadunt cum raptoribus et non cooperantur eis ad aliquod damnum faciendum. nec aliquid rece perunt de ablatis rebus. tales non tenentur restituere. Secundus qui nec adiuuant nec i aliquo consentiunt ꝫ dat eis aliquid de rapina uel furto et scienter acci/ piūt aut comedunt inde. uel induunt aut in alios usus ponunt. tenent ad restitutionem de talibus. tamē qui dono aliqd accepissent ꝙ sumpsissent añ̄ intelligerēt

rei veritatem restituere nō tenētur. ¶ Similiter excipitur quando quis agit causam spoliatorum·monēdo et ī/ ducendo pro posse ipm raptorem ad restitutionē fa ciendam·presertim si habetur spes ꝓbabilis de corec/ tione spoliatoruz et quando non efficit propter tali/ um ꝯsumptionem predo impotens ad restituenduz ī toto uł in magna pte. ¶ Ammonitores itaq; qui instant cōtinue hmōi oportunitati ut predo restituat·cōsum pta restituere non tenētur. ¶ Sub secundo etiam casu cō tinentur qui sciunt uel probabiliter credunt ꝙ ꝓpter ipsorum sequelam seu associationem cum raptoribus vel ꝯsilium·adulationem uel detractionem non plus fecerunt ipsi raptores ꝙ alias eēnt facturi ꝛ tamen de raptis aliquid habuerūt ꝛ expenderunt· tales tenent de eisdem restituere habitis uel expensis ꝛ etiam de ō ni damno quod ipsi uel aliqui de familia sua fecerūt directe uel occasionaliter. ¶ Tercius quando plures faci unt damnum simul et tamen unus sine alio uel plures sine isto feciſſent ·talis tenetur soluere pro rata·i· pro portione sua·hoc est quantum contingit eum de dam no uniuerso· si non pōt distingui damnum quod ipe intulit ab eo quod alii intulerunt·in hoc tamen existi matio habenda est ut q strennuior est·ꝛ qui maiorem timorez incussit hostib9·etiā plus teneat. ¶ Similiter in casu quando aliqui associant raptorib9 ꝛ credūt ꝙ e tiaz sine suo adiutorio ł instigatione damnū feciſſent sz nō tm tenentur ad illud qđ probabiliter credūt eos feciſſe propter suam instigationē uł adiutoriū. ¶ Quar tus si q associant raptoribus ꝛ nō cooperātur eis ad

aliquod damnum faciendum·sunt tamen omnino pa
rati defendere si forsan illi spoliãdi res suas a predo
nibus defendere voluissent·et propter suam pñtiam ⁊
sociorum eius non audebant resistere spoliantibus·ℓ
domos suas incendentibus·Et si sic se quis associauit
non potest eẽ liber a restitutione. immo si aliqui ami/
mo pacificandi vadunt cũ raptoribus nõ excusantur
nisi hoc significẽt aduersariis quia alias aduersarii ti
more eoꝝ nõ audent res suas defendere· vnde idem ẽ
ac si adiuuarent· Secus si intimauerũt aduersariis qz
tunc videntur esse in primo casu· Quintus qui fit cau
sa totius damni tenetur in solidu3 id est de toto dam
no· Similiter casu quo plures fuerunt raptores quo/
rum nullus induxit alium ad eundu3·nec erat aliquis
dominus alterius·sed quilibet pro se· ut dicit Ray·si
vadunt insimul·quasi sit vnꝰ exercitus·quilibet tenet
in solidum·quia in tali casu quilibet iuuat alios et fa
cit eos fortiores et omnes sunt cooperatores·alias si
non iuerunt simul sed quilibet separatim pro se facie/
bat damnum·quilibet tenetur pro eo quod fecit·In/
tellige secundum Vlricum·quod iam dictum est·quã
do vnus sine alio non auderet uel non posset dam/
num facere quod dictum est·Alias quilibet tenetur tã
tum pro parte damni quod intulit·Nota etiaz ꝙ res
furtiua ℓ rapta restitui debet·cum oĩbus fructibꝰ ⁊ lu
cris q̃ percepta sunt ⁊ pcipi potuissent qz tenẽtur ad
interesse ⁊ ad oĩa damna·nec excusatur si res apud eũ
pereat·qz fuit in mora restituẽdi·Si tñ dño obtuliss3
et ille noluit acceptare excusat·ꝑterea de q̃cũq3 dãnifi
catiõe ubi restituto faciẽda ẽ·ꝙ dãnificãs nõ tñ tenet

ad restituendum rem ⁊ etiam tenetur de interesse id ē de vitatione damni. et ad fructum perceptuz de re si res erat fructifera. Non tamen ad fructum qui proue nit ex industria ei9 qui vtitur illa re. Vnde vsurarius vel alius dānificans alium prestando vsuras et pau per coactus est vendere minus bladum suum. Vel si aliquis perdiderit lucratori uel mercatori lucruz quo viuebat cum esset operarius expensas medicorū. dam na operarum et similiter. tenetur de interesse nisi roga/ tu damnificantis damnificat9 volūtarie libere remit/ tat. Non tamen tenet vsurarius pecunias uel acquisi tum per pecuniam fenebrem restituere sed fenus seu pe cuniam quam per vsuram ipsam habuit. Inde etiam dicit. Vlricus q9 qui semina agri alicuius effodit uel qui alteri infert damnum per hoc q9 nō soluit debitū suo tempore. quamuis non quidem tenetur ad restitu endum damnū totuz. quia dubium in his est qualiter fructus agri ꝓfeciſſent. ⁊ an mercator damnum uł lu crum in mercatione habuisset sed restituet tantuz quā tum fructus agri in illo dubio vendi potuissent uel pro quanto mercator in illo dubio lucrum suum ven didisset. Tenet igit̄ ꝑm eundem Vl. ad restitutionem iste q aliquē impedit a consecutione cuiuscunq3 mune ris quod honeste reciperet ab alio. Itē ꝑm Tho. Qui impedit aliquem a ꝺsecutiōe beneficii iniuste uł ꝓpter odium uel vindictam. aut aliquid hmōi. Si impedit ne prebenda detur digno consulens q9 non detur an/ teq3 firmatum sit q9 ei detur tenetur non quidem ad e quale. quia illud non fuit adeptus ⁊ poterat multipli citer impediri. sed tenetur ad aliquam recompensationē

pensatis conditionibus psonarum ⁊ negotiorum ꝑm arbitrium sapientis. Si uero iam firmatum sit ꝙ alicui detur prebenda tenet ad restitutionem equalis tamē ꝑm suam facultatem. Addit Sco. ꝙ si quis tantūmō proprie utilitati intendebat prouidere impediendo directe uel indirecte alium in prebenda uel simili ⁊ sic ꝓcurat sibi non intentione damnificandi aliū uel ex inuidia. licet alius preter intentionem damnificet. tal ad nihilum restituendum tenet. Quādo uero in bello dominorum a subditis aliqua rapiunt quō ibi sit re/ stituendum. Notandū ꝙ ad hoc ꝙ belluz sit iustū. v. requirunt. Persona. s. secularis nō ecclesiastica. Causa .i. ut propter necessitatem ⁊ ut pax habeat pugnet. Animus ut non fiat ex odio inuidia ultione uel cupidi/ tate sed propter caritatem. iusticiam. et obedientiam Auctoritas ecclesie uł prīcipis. Et res. i. ut sit ꝓ rebus repetēdis ł pro defensione patrie. Quāuis ergo dicit Guil. in glosa Bellum sit iustū ī quatuor primis. si tñ res subsit quia pro rebꝰ repetēdis factū est nō tenetur qui mouit bellum restituere quod ibi cepit nisi ceperit uel damnificauerit aduersarium suū ultra ꝙ̄ habuerat ille de suo iniuste aut damnificauerat eū. ⁊ hoc dico se cundū iudiciū fori penitētialis. Concor. Vlri ī summa

Capitulum. iiii.

Quando uero seu quo tempore ⁊ ad ꝙ̄ statim te neat quis restituere notāde sunt tres regule Sco ti. Prima non licet aliquo tempore detinere alienum domino inuito id est nolente et secundum rectam ra tionem nolle debente. et per consequens regulariter statim facienda ē restitutio eadem ratione qua statim

ceſſandum eſt ab actu peccati mortalis·nō tamē actu exteriori ſed interiori· ¶Deo leuitici·xix·Non morabi tur opus mercenarii apud te uſq; mane· ¶Itē alia ratio ne·quia ſi retineo rem tuam· plus ipedio te in uſu eiꝰ q̄ ſi frequenter eā ſubtraherem· ¶Secunda regula·Qui cunq; detinet uel accipit rem alienam inuito domino tenet affectu ſtatim reſtituere·i·tenetur habere propoſitum ſi vult eē otritus reſtituendi pro poſſe cū circū/ſtantiis oportunis· ¶Tercia regula· ¶In caſibus multis licet differre reſtitutionem exteriorem· poſita tamē iā interiori voluntate reſtituendi·cum ſcilicet concurrūt circunſtantie oportune· ¶Illi autem caſus continentur vniuerſaliter in hac maxima licet rem detinere alienā quando ille debet velle rationabiliter detineri ab alio de facto·poſita iam tamen voluntate reſtituendi cum circunſtantiis oportunis· ¶Et hoc contingit i quī q̄ caſibus· ¶Primus quando detinens non poteſt reſtituere propter paupertatem·quia tunc non tenetur ſed cum venerit ad pīguiorem fortunam· debet tamen petere interim dilationem a domino rei· ſi haberi pōt ¶Secundꝰ caſus ē quando reſtitutio ſtatim facta cederet in preiudicium communitatis. uel etiam eius cui fieri poſſet ut furioſo gladius reſtitui non debet quia aut ſe aut cōmunitatē lederet uł dominum rei·¶Terciꝰ quando reſtitutio ſtatim facta cederet propter occultā ablationē i infamiā reſtituentis·nō emꝫ tūc ſtatī ſe ipe dāmificās tenet leſo ꝓdere ſꝫ p aliū ꝓ loco ⁊ tpe rſtituer dꝫ qr magis dꝫ qs uelle famā ꝓxī q̄ illd omodū ſuū modicū·q̄rtꝰ qñ rſtitutō ſtatī fcā i nł̄lū aut modicū cederꝫ omodū eiꝰ cui dēt ⁊ iacturā ſeu notabile

damnum debitoris. Unde quando quis agit ī remo/
tis ptibus cui facienda esset restitutio tunc non ē ma
ior sumpt9 ponendus in missione ꝙ valeat id qnod
mittit' sed expectanda est pñtia persone si quãdo cre/
datur haberi uel si non credat' haberi. ⁊ nec nunci9 sup
ueniat sine nimiis sumptibus tradendum est parenti/
bus. qui si non affint dandum est pauperibus. Simili
ter si nescit' ubi sint nec sperat' ꝙ de facili sciri possit
det' pauperibus. Si autē scit' et p̄fata non obstãt mit
tat' ei fideliter et secure. Quod intellige faciendum esse
quãdo commode fieri potest. quia in tali casu pēsan
de sunt circunstantie sc3 quantitas rei debite. remotio
loci expēse q̄ fierent pro mittendo. ⁊ pauptas uł diui
tie illius cui facienda est restitutio. q2 tam modica pos
set eē rei restituende summa. et tante expense que fierēt
in mittēdo. et tã diues ille cui facienda est restitutio ꝙ
nullo mō deberet velle pro re tam modica proximu3
tantum grauare et tunc non oportet ꝙ mittatur. Et in
talibus ad arbitrium boni viri recurrendum ē. Quic9
casus ē secundum Henri. de gan. quodlib. vi. q. xxiiii.
vbi dicit. quãdo expectat quis maiorem oportunita
tem restituendi. aut licitum ē non statim restituere ut
si ille cui facienda ē restitutio ignoret debitum. Sco/
tus etiam dicit. Quando quis voluntatez habet resti
tuendi pro tempore oportuno. ex tunc tenet domino
volente. et si non actu illicito. tamē actu debito. quia
dñs debz uelle ꝙ q suū habz teneat quousq3 possit red
dere oportune. Circa tempus restituendi quo ad usu
rarios manifestos et raptores publicos sunt duo spe
cialia dicit. pe. de pa. Debent enim usurarii manifesti

restituere· vel ydonee cauere de restituendo ante con/
fessionem et eucharistiam et oblationē ad altare· quia
vsurariorum manifestorum non est confessio admittē
da· quousq; satiffecerint· Cum tamen aliorum furum
et aliorum raptorum sufficiat ꝓpositum· uel verbal'
promissio· Extra de usuris· c· vlti· An̄ sepulturam· qr
non debent sepeliri q̄uis penituerint anteq̄ satiffece/
rint· De raptoribus etiam publicis ꝛ violatoribus ec
clesiarum est aliud speciale· quia in vita non sunt ad/
mittendi ad penitentiam quousq; satiffecerint ul' secu
ritatem dederint· Hec aliter in morte quia etiam data
imortalitate quando in sanitate noluerint sepultura
quidem conceditur sed clericus interesse prohibet' sub
pena depositionis et prohibet' oblationem recipere
Extra de raptoribus· ca· ii· sit·

Capitulum quintum·

Nunc vbi seu cui sit facienda restitutio docet· pe·
de pa· dicens ꝙ regulariter illi cui ablata est res
que restitutioni subiacet restitui debet· Fallit tñ hoc
in casib9 viii· Primo qñ ꝛ ipe cuiꝰ res fuit peccauit ī
ludo ꝛ symonia ꝛ quōcūq; ob turpē causaz qr ī pari
cā turpitudinis melior ē ditio possidētis· De ludo
tñ alee· i· q· virtutibus fortune īmitit'· dicit idem pe· q/
dam dicūt ꝙ ludere ad taxillos ītellige pro notabili
re est pctm̄ mortale laycis ꝛ clericis· Vnde Bernardꝰ
Ego te acquisiui manib9 cruci affixis ꝛ tu te cōsumis
manibus vitiis dedicatis· nec hanc opinionem· pe· ī/
probat· Qz an iste qui lucratur teneatur ad restitutio
nē distinguendum est quia aut lucratus est ab eo qui
rem suā alienare nō potest sicut sunt minores ꝛ furiosi

monachi uel clerici et similes·aut ab eo quē traxit ad ludendum· Dicitur aūt trahere alium in proposito se cundum·Io·in summa·qui per vim uel nimiā iportu nitatez·alium ad ludum ponit·uel secundū Barth·de pis·Quicunq; uerbis uel factis inducit alium cū alias nō eēt lusurus·Induxit inq; siue ī principio siue ī me/ dio ludi aut lucratus est ab eo cum quo fraudulenter lusit p falsos tesseres·iact9 et similia· Et isti tres mōi ludēdi sunt ꝓhibiti·ure etiā diuīo ſm Tho·ii·ii·q· xxxii·ar·vii·Et qlibz hoz triuz tenet restituere lucrū dño principali rei male obtēte ſm oēs doctores com muniter· Aut lucratus est ab eo qui lucrantē traxerat ad ludendū·Et ī isto casu dicit sanct9 Tho·sic Ille q amisit nō est dign9 recipere·nec pōt licite retinere vbi ius positiuū ſuat de rstituēdo·s·vñ dēt de hoc elemo synā facere· Aut lucratus est ab aliquo vbi volūtari9 cū uolūtario sine fraude lusit perdēte ad sua bñte po testatē alienādi·ꝛ tūc q̄uis ſm tutiorē ꝛ cōiorē opīo/ nē debeat lucrū ī elemosynā pauperib9 dare ꝛ retine re nō dēat·tñ ſm multos famosos retinere pōt sine pi culo aīe·Ad hoc sunt doctores quoz opionē referūt tā Mdonald9 q̄ Astaxan9 ī summis suis Itē ut videt s·Tho·tā ī·iiii·di·xv·q̄·ii·ii·q·ubi s quē ad hoc As· allegat vbi saltē nō seruāt leges aut osuetudo restitue re nō iubet Itē Allexāder āglic9· Itē. Rich·de me·vil tenet idē eē vez ꝛ ꝓbabile di·xv·Itē·Io·ā·ex·de vi ꝛ ho·cle·allegādo roborat eādē opionē· Itē idē fran· de zab·di·Posset inquit defendi q̄ non omnino tene tur talis pauperibus ristituere·quia consuetudo po/ tuit dominū perdētis īnocentē transferre·Si qs āt cm

perdidit q̄tuz est lucratus ꝑ plus·an teneat restituere
Quidam dicūt q̄ sic·alii q̄ non· Ide pecunia āt symo
niace accepta·Nota ꝑm Ray·7·Guil·q̄ tripliciter cō
tingit hoc·Aut datur pro religione·aut pro beneficio
aut pro ordine·Si pro religione·aut intrauit religio
nem et sic non potest manere in ea sed ibit ad artiorē
vel saltem nō manebit ī eodem monasterio·sz intrabit
aliud monasterium 7 illi assignabitur illa pecunia ne
sit ei onerosus aut remansit dans in seculo aut post ī
troitum rediit ad seculum uel mortuus est tunc nō red
detur sibi illa pecunia·Sed nunquid monasterium re
tinebit eaz·Resp· aut abbas cum collegio fuit conscius
criminis sic non remanebit in monasterio sed auctori
tate superiorum debz dari pauperibus·Aut solus con
scius fuit uel aliqui de collegio·Sed non ōnes sic pe/
cunia manebit apud monasteriū· illis excluſis ab usu
pecunie si potest fieri bono modo·Si aūt secundo mō
datur pecunia· ſ. pro bñficio habendo·aut ergo dat
pecunia collegio seculari ꝓ p̄benda aut priuate pſone
Si collegio seculari 7 collegū fuit conscū criminis sic
non remanebit eis pecunia. Si aūt solū quidā de colle
gio fuerūt conscii sic remanebit eis·illis tñ q fuerūt cō
scii excluſis· Si uero dat priuate pſone pecunia symo
niaca·ſ·patrono ꝑ īſtitutori sic pecūia debz conuerti ī u
tilitatē illiꝰ bñficii q̄ ꝺ emere uoluit ipo a bñficio amo
to·Si uero tercio mō dat ꝓ bñdo ordie aut ergo ille
q dedit pecuniā nō habebat eccīasticū bñficiū et tunc
sic pecunia cōuertit ad utilitatē cathedralis eccie· aut
habebat beneficiū ad cuiꝰ titulū gratis ordinari de/
buit sic pecunia ptim cōuerteret ī utilitatē cathedralis

eccleſie ⁊ partim in vtilitatem ſui beneficii·quia in utri uſq; iniuriam data eſt. Similiter ſi habuit beneficium vnum et pro altero dedit pecuniam·illa pecunia con uerti poteſt ad vtilitatem vtriuſq; beneficii· ſecundo redeundo ad propoſitū fallit ſcilicz q̄ res non debet dari ei cui ſublata eſt quando videlicet non expedit ei·ut furioſo gladius non eſt dandus·nec pupillo au rum·ſed tutori uel curatori eius dari debz. Tercio·qñ incertum eſt cuius res ſit·et tunc facta diligenti inqui/ ſitione ſi dominus non reperitur danda ē pauperib9 Quarto quando dominus rei mortuus eſt et tunc dā dum eſt heredibus·ſaltem tunc di·Guil·quando ſpo liatus fecit teſtamentum ⁊ certam ſummam retinuit q̄ voluit eſſe contentus. Si autem mandauit in teſtamen to diſtribui p executores quicquid ad ipſum ſpectal/ bit de mobilibus ⁊ debitis·tūc facienda eſt reſtitutio executoribus eius pro rata et liberis eius pro rata et vxori·de quo et alius vide ſummas. Quinto quando dominus abſens eſt mittendum eſt ſibi·⁊ imputet ſibi q̄ alibi aſportauit. Vnde forte ſecus ē quando dñs ſe abſentauit·vide de hoc quartum caſum ī precedēti c. Sexto quādo ille cuius res fuit eſt dilapidator·tūc enim procuratori non domino reſtituendum eſt. Vt ſi religioſus uel clericus bona monaſterii uł eccleſie de derit uel luſerit·reddantur non ſibi ſed eccleſie. Septi/ mo quando quis pecuniam vſurariam vſurario vel raptam rem raptori uel ſimiliter ⁊ iniuſte abſtulit tūc enim dicit Vlricus ⁊ pe·p a. Non vſurario uel rapto ri reſtituere debet·ſed domino vero rei. Et tunc ei a quo abſtulit iniuſte reſtitutionem factam eſſe debet

per se siue per alium sine detectione sue persone noti/
ficare·alias esset cum damno usurarii uel raptoris si
postea restitueret prius restitutum.

Capitulum sextum.

De mõ vero et forma restituendi. Notandum est
q̃ fieri debet cum tribus circunstantiis.s. caritati/
tiue·caute et pure · Primo caritatiue ut videlicet fiat
cum reconciliatione offensi quia iniurians spoliator
vel cõplices eoꝝ semper debent humiliter postulare
veniam ab his quos offenderunt ne illi maneant in
rancore seu mala voluntate domino hec mandante ·
Mat·v·Si offers munus tuum ad altare et recorda/
tus fueris quia frater tuus habet aliquod aduersum
te·relinque ibi munus tuum et vade reconciliari pri?
fratri tuo·Secũdo fiat hoc caute ut si offensa est ma/
nifesta et offensus tirannus uel mala sequi de eo pos
sent notabilia fiat per interpositam personam ydone
am·Similiter si est offensa occulta fiat per ydoneam
personam aut per confessorem· Sed queris quid si cõ
fessor restituendum recipit et nihil restituit nunquid
omittens liberatur·Ref·Bern. clarimõtis super quod
libeto·ii. q·xxvi· Hen·de gan·Talis est immunis regu
lariter non solum a peccato ut Hen·de gan·dicit. sed
etiam a debito restituendi· Tuꝝ quia què ecclesia tole/
rat in spirituali maiori officio·debet quis committere
in minori de restituendo temporalia· Tum etiã ei cui
confidit de anima propria· põt cõfidere de tẽporali
substantia·Si aũt esset confessor persona leuis· ꝛ quã
haberet suspectaꝝ q̃ non restitueret fideliter· non esset
liberatus tradendo ei nec a peccato·nec a debito· ubi

autem nec persona leuis credit' nec suspitio habetur ⁊ tradit' ei quod restituendum ẽ. si nõ restituat ⁊ tradẽs credat sicut habet credere q restituit. liberatus ẽ secundum deũ. quia fecit quod in eo fuit. ℚ Si aũt veniret ad noticiam suam q confessor non restituerit de quo nocta infidelitatis non habetur ut premittitur. tunc tenet' restituere. uel procurare q confessor caute restitueret. ℚ Tercio fieri debet pure ne sit ibi palliatio mala ꝑ fraudulenta. ℚ Forma igitur restituendi canonica secundu doctores ẽ illa. aut habet debitor unde soluat aut simpliciter nõ habet vnde soluat. aut habet vnde soluat ꝛ hoc non potest facere sine magno periculo suo ⁊ sue familie. ℚ Si põt bene soluat ĩtegre modis tactis supra ℚ Si uero non põt simpliciter. tunc põt recte agere penitenciam licet non restituat. dũ tamen doleat. et proponat restituere q̃ cito poterit. ℚ Si ãt potest. sed non sine magna iactura sui et suoꝝ. tunc secundum Ray. studeat confessor rectificare voluntatem debitoris q uelit restituere ad arbitrium boni viri uel confessoris et sic satisfacere mõ sequenti. ℚ Petat igitur debitor remissionẽ debiti apud eũ cui tenet' ⁊ si ille remiserit libere solutus est. si enim spoliati misericorditer totum ꝑ partem remiserint dummõ debitor sine fraude petuerit ⁊ quãtitatẽ debiti si potest exprimat põt debitor remissuꝫ in ecclesiam recipere ⁊ pro debitoribus exorare uel aliter beniuolus eẽ. uel petat dilationem a spoliatis uel assignet eis certam partem de redditibus suis amicabiliter de qua eis satisfaciat successiue et de hoc faciat eis bonã cautionem. ℚ Si uero õnes sibi denegent dilationẽ ⁊ postulẽt q ipe cedat bonis suis tũc tenet' hoc

ſine dilatione facere. quia fur et raptor ſemper ſunt in mora ⁊ ex conſequenti ſemper arguent peccatum. ℊ Ēp igitur debent facere poſſe ſuuz ſecundum ℭuil. etiam uſq; ad venditionē hereditatis et omniū bonorū etiā ſi oporteat ipſum et familiam ſuam mendicare. ℊ Quia ſecundum Vlricum ſemper facultas reſtituendi adeſt q̄diu ipſe debitor habet per quod ſatiſfacere poteſt niſi in extrema neceſſitate i qua etiaz ſine omni culpa accipit vite neceſſaria. Et hec de forma quando ſcitur cui reſtituendum eſt. Si autem eſſet vaga reſtitutio id eſt neſcitur cui res reſtituenda foret tunc in tercio caſu ſcilicet quando poteſt reſtituere ſed nō ſine magna iac tura ſui et ſuoz ℌm Ray. ſimpliciter et abſq; pacto et conditione debet totum quod habet reſignare in ma nus ep̄i uł penitentiarii diſcreti. Et tunc ipſe ſi viderit eum pauperem et egentem det ſibi ptem ł etiā totuz ſi tantā neceſſitatem uiderit in eo ⁊ ſuis. Et ſi quid reſi/ dui fuerit pauperibus aliis diſtribuat. Et ille qui reſ/ tituere non potuerit ꝓut premittitur elemoſynaz reci pit. oratione et aliis bonis pro dominis quibus reſti tuere debeat recompenſet ꝓut congruit. Et ſi poſtea aliqua potuerit lucrari iuxta poſſibilitatem ſuam. ero get in uſ9 pauperum ꝓ animabus eoz. ℊlo. tñ ℭuil. dicit q̄ non ē neceſſe ut fiat hmōi reſignatio in manus penitentiarii. duz tamē alias paratus ſit. ad arbitriū eius uel alterius boni viri ſatiſfacere. Et in omni tali caſu paupertatis ep̄us qui deſponſator eſt pauperuz dilationem det uel ptem remittat uel etiam totum ꝓ ut viderit expedire ſicut et alteri pauperi ſemper geſti endo vt fideliter agat negocium eius cui deberetur

de iure dari si sciretur·quatenus orationes ꝛ opa satisfactoria fiāt ꝑ eo uł pietatis alia exercitia·imo dicit glo·Guil de materia decimarum· ꝙ si quis scienter decimas ecclesie multo tempore abstulerit qui diues est uel potens si penitet·pōt ei epūs gratis remittere uel ī toto uel in parte·ex quo in posterum vult cessare et ecclesiam iuri suo restituere·quia propter vtilitatē illud facit· Ex premissis patet ꝙ tria sunt genera hominuꝫ que non sunt in statu salutis quia ficte restitutionē faciunt· Primo qui resignāt omnia bona sua in manus penitentiarii promittentes ꝙ tantum faciant damnificatis ꝙ tenebunt se pacatos quia putant ꝙ pro modico quitabunt eos quia totum credunt se emisse Secundo illi qui si uellēt dimittere superfluas expēsas possent rapta restituere· Tercio illi qui non resignarent in manus penitentiarii nisi crederent ꝙ penitentiarius restitueret eis pro toto uel pro parte quando nesciť cui facienda est restitutio· Tales non sunt in statu saluandorum quia oportet ꝙ bona fide et sine fraude faciat raptor quicquid pōt ut damnificatis satisfaciat si nouit eos aut pauperibus eroget si non nouit eos·alias nō est absoluendus a penitentiario si constiterit ei de eꝰ īpenitētia uł praua intentione ꝛc· Qꝫ queriť qd faciendum sit quando quis dubitat an uel quantū alteri teneať· Ref· Jo· Fribur·ī suo cōfessionali· Quādo fit satisfactio ꝑ aliquo dāno dubio uel cuius quantitas non est certa penitēs tm̄ offerat ꝙtum probabiliter putat damnum illatuꝫ fuisse· Et tunc dicat īpe ꝑ media persona pro eo tm̄ damnū vobis factuꝫ est ut credit probabiliter homo ille·si sciret plus vobis de

beri satiſfaceret. Si ergo minus est remittatis residu/
um si amplius est. vos de bona sua voluntate habea
tis. Sic etiam quando aliqua debita sunt dubia pura
sortes tenebatur alicui ex mutuo vl' ex alia causa .x. so
lidos. Sed dubitat an soluerit ei uel non. Consulo q̄
semper ad voluntatem creditoris uel per arbitriuꝫ sa
tiſfaciat. tunc enī ille in quē cōpromittitur considera/
bit orationem ⁊ qualitatem dubii et secundum q̄ plꝰ
ad vnaꝫ partem q̄ ad aliaꝫ uel ad neutrā plus in sua
conscientia declinat secundum hoc plus uel minus l'
medietatem dari iubebit. Et sic de dubio facit certitu
dinem.

Capitulum. vii.

Vltimo preterea videndū est per quē possit fieri
restitutio. Quidam dicunt q̄ debet fieri per epis
copum vaga restitutio. Et licet satis cōmuniter hoc
dicant. Tamen sanctus Thomas nihil dicit de aucto
ritate ep̄i. Scotꝰ i. iiii. di. xv. dicit. Nō inuenit' inquit
quis necessario sit determinatus mediator in distribu
endo ista pauperibus. Dicit vnus doctor q̄ cōfessor
uel aliquis de cuius fidelitate credat. Videtur mihi q̄
per seipsum consilio tamen alicuiꝰ potest illud distri
buere pauperibus quia tali mediatori posset dare ut
restitueret de cuius fidelitate presumeret ⁊ tamen iste si
bi applicaret uel aliis usibus q̄ deberet. vnde ubi lex
diuina uel ecclesiastica non ligat personam sequenda
est ratio naturalis. Ista autem dictat q̄ persona que
tenetur magis restituat per seipsam q̄ per aliam. licet
non excludendo consilium boni viri sed includendo
Nec Scotꝰ. ꝑe. de pa. dicit q̄ quia presumebatur olī
q̄ ep̄i melius ⁊ fidelius dispensarent. Ideo doctores

quidam dixerunt q̄ per ep̄m fieri deberet. Vbi ergo presumitur contrarium scilicet q̄ sibiipsi imburset ꝛ in malos usus expendat potius debet dispensari per alium. Dominus Guido archidiaconus bonensis xiiii. q.i.c.i. probat multipliciter q̄ ipse raptor met bona ī certa que debentur pauperibus dare p̄ōt sine licentia ep̄i uel alicuius iudicis. Vnde non dubito quin ep̄us nō habet se intromittere de talibus nisi in defectu. Vbi autem certa persona a testatore deputata esset ista exequi debet. Archi. etiā li. vi. de testa. ꝛ Jo. an. in nouella ī decretali dicta religios9 dicūt. q̄ vtraq; opinio hab3 equitatē ꝛ p̄b3 archi. vbi supra satis clare q̄ nō pertineat ad ep̄m nisi in defectu alio3. s. quando nulli esset omissa. Vnde concludit q̄ iste qui tenetur restituere p̄ōt per se dispensare p̄ de consilio discreti cōfessoris p̄ alteri omittere in vita uel p9 mortē. Jdē rñd3 dominus By. de manilla cap. pape et auditor dñi portuensis. Sed queritᷣ quid faciet cfessor generaliter loquendo circa raptores alios et aliis debitis īuolutos Res. Ray. secundum q̄ maior uel minor fuerit violentia. uel fraus. uel dolus. maior uel minor debet eē discretio iudicantis Item ubi maior contritio est ibi maior venia. et quia fere totus mundus inuolutus est rapinis sic pro posse tuo curre per medium ne nimia seueritas uel remissio perire faciat quos discreta poterat equitas reuocare.

Cap. viii.

Secundo principaliter videndū est quō restituē de sunt fame et honores. et reconciliatio offensi quō sit facienda. q3 recōciliatio q̄dā videtᷣ restitutio de quibus dicentᷣ plura videlicet. Cur sit de his resti/

tutio facienda. Quis ad hoc teneat. quantū. quō ꝛ qñ
De primo notandū ꝙ ledere alium in fama indebite.
est valde graue. primo quia plus nocet qui aufert fa/
mā ꝙꝫ qui aufert diuitias multas. melius est enim no
mẽ bonum ꝙꝫ diuitie multe. vt dicit̃ puer. xxii. Secū/
do diuitie multe ablate pñt restitui. sed fama vix. qz
forte non crederetur illi qui post lesionem uellz excusa
re. pōt etiam iam uerbum eẽ delatum ad tot. ꝙ quasi
impossibile est ad tot deuenire excusationẽ. Ideo be/
ne dicit̃ in glosa sup Lucā. Famam esse rem lubricaz
quia sicut aliqua res lubrica de facili effundit̃ sz qua
si impossibile est eam recolligi. ita ꝛ fama. Tercio quia
ledens famā alterius. non solum illum ledit cui detra/
hit. sicut fur illum solum cui furat̃ sed omnes illos co
ram quibus loquitur. sicut ille qui mouet lutum. ledit
per fetorem omnes coram quibus mouet Vnde Aug.
de verbis domini. peccat in vos frater si vobis scien
tibus peccat quia ꝗtum in eo est vos exemplo cor/
rumpit. Ex quo patet ꝙ audire peccatuz alterius no
cuum est audienti. propter prefata dicit Ambrosius.
Tolerabiliores sunt fures qui vestes ꝛ alia bona nos
tra diripiunt ꝙꝫ fures qui famaz nostram lacerāt. No
tandum secundo ꝙ inter omnia genera lesionum. lesio
que infertur per linguam ut frequenter est grauior. pri
mo enim quidam sunt qui nocent in rebus vt raptores
et incendiarii. Sed grauius nocent sagittarii qui infi/
gunt sagittas in personas. Et sic facit lingua mala q̄
nō solū ī rebꝰ sz etiā ī psoā nocz. Ideo dicit̃. Ihe. vii.
Sagitta vulnerās līgua eoꝝ. Secūdo qz sunt qdam

qui nocent in persona per verbera· ſz non profundat̃
interdum lesio usq; ad interiora· sed non sic de lingua
immo lesio eius pertingit usq; ad ossa virtutum· ofrī
gens eas Eccle· xxviii· Flagelli plaga liuorē facit· pla
ga autem lingue cōminuet ossa· Tercio quia sunt aliq̃
nocumenta quibus resisti pōt per scutum ⁊ huiusmōi
protectoria· sed vix inuenitur aliquis adeo armatus
patientia qui non saucietur lingua· Exemplū de Job
qui non fuit motus ad damna rerū uel corporis fla
gellum ⁊ tamen videtur motus a lingua uxoris dicēs
ei· Quasi una de stultis mulieribus locuta es· Eiusdez
ii· Psal· Filii hominum dentes eoruz arma ⁊ sagitte ⁊
lingua eorū gladius acutus· quasi diceret· Sicut istis
congregatis nō potest resisti ita nec lingue male· Cum
igitur iuxta dicta in tractatu pñti· ca· xii· et preceden
tibus iniuste auferens uel detinens rem temporalem ī
uito domino teneatur ad restitutionem· a fortiori te/
nebitur detractor uel contumelioſus ad restitutionem
fame quā detractor occulte· cōtumelioſus uero aufert
in faciem publice· Quis vero satiſfacere teneatur pro
isto· Notandum q; detractio et receptio fame potest
fieri multipliciter· nā fieri pōt sex modis ut dicit san·
Tho· ii· ii· q· lxxii· ar· iii· Primo scitum falsum dicen/
do ſ ignoranter· Secundo scitum malum proximi au
gendo ultra q; sit· Tercio occultuz malum reuelando
Quarto bñfactum in malū interpretando seu peruertē
do· Quinto bonum proximi negando· Sexto tacēdo
cū quis audit proximo falsuz uel ihonestum imponi·
Itē fit lesio fame ꝓximi qñq; planis uerbis qñq; arti
ficiosis per cantilēas uel dictaīa qñq; nutib9 ⁊ signis

quandoq; scriptis etiam qui appellant libelli famosi vt cum aliquis scribit cartam in iniuriam ul' in ifamiã alterius et proicit eam occulte in ecclesiam uel in pla/ team uel domum ut illa inuenta ꝛ lecta alius infamet Item sicut dupliciter recipitur res tpalis inuito domi no videlicet occulte ꝛ vocatur furtum·ec publice tunc vocatur rapina· Sic fama dupliciter recipitur ꝓxio videlicet occulte et dicitur detractio que est denigra/ tio fame aliene occulte facta· Si aũt manifeste in faci em alicuius fit sic dicitur ctumelia et est grauius pec/ catum quia plus ibi proximus ctemnitur q̃ in detra ctione·Omnes qui predictis modis famam proximi iniuste ledũt tenent restituere· Vnde beat9 Aug·i regu la·Quicunq; cõuicio uel maledicto ul' etiam criminis obiectu aliquez leserit meminerit Satisfactione q̃to ci ius curare qđ fecerit·Sup quib9 Hũbertus dicit Ho tandum inquit q9 cõuiciũ ꝓut proprie accipitur di/ cit exprobratio alicui9 vilis conditionis que potest eẽ sine peccato sicut cum aliquis vocat fili9 meretricis et similia·Sic conuiciatus est Saul filio suo Ionathe ii·Re·ii·Et filii mulieris ultro recipientis virum·Ma ledictum vero est imprecatio alicuius mali alteri sicut faciebat Tolias·Dauid de quo dicit·i·Re·xvii·Ma ledixit Philisthe9 Dauid in diis suis·Obiectio uero criminis est imposicio alicui9 facti culpabilis sicut ac cidit corã Salomone·iii·Re·iii·litigantib9 duab9 me retricibus quarum vna falsi imponebat alii oppressio nem filii sui·et neganti dicebat·mentiris·Vix autez in uenitur aliquod genus verborum per qđ litigantes se ledant qđ reduci non possit ad aliquod isto2·Est

ergo sensus verborum. Aug. quicunq; iudicio ꝛc̃. i. qui cunq; aliquo genere uerbi mali. quia ꝓ̃t omnia mala reduci ad aliquod istorum. leserit aliquem. quod. s. ge nus lesionis est valde graue. meminerit. i. nō obmittat sicut faciunt obliuiosi qui ex obliuione obmittunt sen tire quod debent. Sūt ā̃t tres ordīe boīm inter eos qui ex ira uel inuidia ꝓximi in fama ledūt uel alias tur/ bant. Quidaq; enim facile irascuntur ꝛ cito veniā petūt et hi sunt aqua que cito calefit et cito frigescit et hoc minus malum. Quidam facile irascuntur et tardius in clinantur ad veniam petendam. Hi sunt sicut ferrum ignitum quod tardiꝰ calescit et tardiꝰ frigescit. ꝛ hoc peius. Quidam autem sunt qui nunq̃ volūt veniā pe tere ꝛ hi sunt sicut lapis albescon qui accensꝰ nūq̃ ex/ tinguit̄. sicut ait beatꝰ Aug. in li. de ciui. dei. ꝛ hoc pes simum. Vnde Augu. in regula. melior est aūt qui q̃uis ira sepe temptet̄ tñ impetrare festinat ut sibi dimittat cui se feciſſe agnoscit iniuriam. q̃ qui tardus irascit̄ et ad veniam petendam tardius inclinat̄. Qui aūt nūq̃ vult petere veniam sine causa est in monasterio etiam si inde non proiciatur. Sed queritur utrum quilibet homo qui proximum offendit verbo. teneat̄ ad recō ciliationem uꝑ veme petitionez. Respōdz beatꝰ Aug. in regula q̃ non. quia prelati ab hoc excusant̄ respec/ tu subditorum nisi quando infamarent male subditū Vnde dicit sic ad prelatos. Quando autez necessitas disciplīe in moribꝰ cohercendis dicere vos dura ver ba cōpellit. si etiam ipsi modum in uos excessisse senti tis. nō a vobis exigitur ut a uestris subditis ueniam postuletis. Et causam subiungit dicens. ne apud eos

quos oportet esse subiectos dū nimiū seruat' hūilitas regendi frangatur auctoritas. Quando enim quis se humiliat vtputa vltra q̄ deceat statum suum. nimia est ista humilitas Vnde Eccle. xix. est iustus qui nimium se submittit multa humilitate. Et sic facit prelat9 qui propter excessum in duro modo loquendi petit veniam a subdito suo. Verū quia hoc non est necessitatis. ideo dicit beat9 Aug. Nō a nobis exigit'. Secūdo ergo querit' cū hoc possit fieri 7 nō fieri qd erit melio. Resp. Hū. pōt dici q̄ ꝑm diuersas conditiones eoꝝ a quibus petuntur hmōi venie 7 assistentiuz pōt hoc iudicari. Si enim tales ex hoc magis in bonum ꝓficiunt p̄t hec fieri. Si aūt inde abutunt' in superbiam ut cum quis ex hoc putat se minus reum uel prelatuz culpabilem. uel fit audatior ad culpas perpetrandas et similia melius est non fiere. Non enim dominus pharisei scandalisatis in eius dictis uel factis unq̄ satisfecit. Siquidem cum omni regimini annexa debet esse auctoritas et ex minoratione ei9 multa mala sequant' et per humiliationem nimiam ad subditos eneruetur Ideo dicit Augustin9. dum nimium seruat' humilitas regendi frangitur auctoritas.

Capitulum nonum.

Quāuis āt dictū sit q̄ ledens iniuste seu offendēs debeat petere veniam a leso. queritur vtrū lesus teneatur alteri veniam petenti dimittere. Respōdz. q̄ sic. Tum primo. quia illi qui non remittit hominibus nec deus dimittit sua peccata. teste xpō dicente. Ma. vi. Si non dimiseritis hominibus. nec pater vester dimittet vobis peccata vestra. Tū secundo qz qđ peius

est ·dimissa nisi dimiserimus repetit ut patet in exem/
plo· Mat·xviii. de seruo cui paterfamilias dimiserat
x·milia talenta que repetiit·quia non dimiserat conser
uo suo· Tum tercio·quia quod magis timendum est
cū graui pena extorsit tradens eū tortoribus sicut ibi
dem dicit·Et subditur·Sic ꝙ pater meus celestis faci
et vobis· si non dimiseritis vnusquisq; fratri suo de
cordib9 vestris· Queritur secundo quib9 ex causis ve
niat ꝙ non petit veniam a leso· Residem ꝙ a tribus
hoc prouenire solet· Una est cordis cecitas· Ira enim
obscurat animum ut non cognoscat quis interdum se
culpam habere ubi habet culpam·Et quia nō cognos
cit culpam non petit veniam· Unde ℔sal·Supcecidit
ignis ꝙ non viderunt solem veritatis·s·Alia est simu/
lata iusticia·ut quis dicit nō expedit illi ut ego me si/
bi humiliem·quia inde esset superbior et similia· Sed
si hec ratio bona esset·non debuit se xp̄us humiliasse
quia eius humilitas multis fuit in ruinam· Alia ē sup
ba duricia cordis·cor autez durū male habebit in no
uissimo die· ℣sa·ii· Queritur tercio utrum lesus tene/
at̄ dimittere offendenti impenitenti·nec satisfacienti
cū deus cuius misericordia excedit humanā in ifinitu3
nūq; dimittat ipenitēti·Residez ꝙ sic q;tū ad remissi
onē intrinseca3 cordis quo ad rancorē ℣ irā nō rōne il
lius quo impenitēs·ʒ ratione sui ipsius·ne peccet· Et
ideo nō est simile quia ipe non habet irā hmōi in qua
posset esse peccatū·Et si obicit Lu·xvii·dicit· Si sep
cies in die peccauerit frater tuus in te·ꝙ septies in die
conuersus fuerit ad te dicens· penitet me·dimitte illi
ergo · In contrario sensu videtur ꝙ si non penitet

non est illi dimittendū·quod uidet' dicit glo·interline aris·d·De nimis remissa sit indulgentia· Et glo·mar gīalis·Nō iubemur passim peccāti sed penitentiā agē ti dimittere. Ref· Impenitenti peccanti otra nos non tenemur peccata dimittere dimissione exteriori ·et sic ī telligitur glo ·interlinearis·ul' non tenemur ī foro pe nitentiali dimittere· et sic loquitur glo·margīalis· Et hec non sunt contra illa que dicta sunt de remissione interiori facienda offendenti fratri· Quarto queritur quid sit ista dimissio exterior qua dimittit offens9 of fendenti·nō enī pōt dimittere culpaz offendētis·Itez satisfactionē nō dimittit ei q2 istā soluit iam ex quo satisfecit ei plenarie Ref·p̄t dici q̄ hmōi remissio nō ē aliud q̄z acceptatio satisfactionis uel indicatio recon ciationis uerbo ul' facto expressa ut cum offensus of fendentē flectentē genua eleuat ul' dicit domin9 pcat vobis pco uobis uel satisfactū est mihi et silia· Que rit'·v·an p9 hmōi satisfactionē l' etiā āte facta dīssio ne ītrīseca licitū sit signa rācoris retinere Ref· q̄daz sig noz hmōi sunt ꝓpiq̄ q̄dā remota ꝓpiq̄ q̄ ī gerūt no tabilē suspitionē de rācore·ut cū aliquis nūq̄z uult loq et toruo vultu eū semp respicit ꝫ silia·et ista nulli licz retinere q2 ab oī spē mala abstinendū ē ꝑm apl'· prīa ad thes·v·Vñ sicut Eleazar9 ꝫ Mathathias abstinu erūt a carnib9 porcinis ne viderent' ꝺmedēr porcinas ꝫ sic scādalisarent'·Ita nō debz illa signa facere ꝑ q̄ ꝓ babiliter credit' ēt in odio Signa remota sunt que nō ingerunt argumentum de odio·licet odium subsequat' vt sunt subtractio familiaritatis et seruiciorū aliquo rū et similia·Et ista licet retinere ōnibus dūmodo nō

Fiat malo animo·immo ĩterdum põt eẽ meritoriũ cuz fit propter bonum alteriꝰ·Quod ergo dicitur ĩterduz notatꝯ ꝙ hoc nõ debent facere pfecti· si intelligatur ꝙ hoc non est pfectionis· verũ est·aliter non videt esse vezz·Queritꝯ vi·vtrum iniuriatus teneatꝯ querere recõ ciliationez ĩuriantis ipso non penitente·Respondetꝯ regulariter ꝙ nõ·Vnde beatꝰ Aug super illum locuz Si frater tuꝰ habz aliquid aduersum te·sic dicit·id est si tu eum offendisti nam nos habemus aduersus euz si ipe nos lesit·vbi nõ est opus pgere ad reconciliãdũ tamen posset ad hoc teneri ratione fraterne caritatis ĩ casu·ſ·si crederetꝯ probabiliter ꝙ per hoc liberet am/ mam eius a mortali odio ꝛ non eẽt occasio mali·uel ĩ aliis hmõi excellens·Si vero Dauid hoc fecit respec tu Saul si p·quia·i. re·xxiiii·ꝛ xxvi·ꝛ similiter quidã sancti opera fecerunt perfectionis·Queritur·vii·vtrũ non precedente reconciliatione teneatꝯ aliqs nõ solum diligere affectu iniuriantem sed etiã ei benefacere·Resꝙ sic·oẽs tã pfecti ꝙꝫ ĩperfecti·qz illud uerbuz benefa cite bis q vos oderũt·dixit dñs nõ solũ discipulis in monte·Mat·v·sz etiam turbis ĩ sermone in plão·Lu· vi·Dicamẽ quia p̃cepta affirmatiua nõ obligãt nisi in casu·plures possent esse casus in quibus tenetur quis magis benefacere amicis ꝙꝫ inimicis quia forte nõ te/ netur inimicis nisi in casu necessitatis·

Sequitur Capi·x·

Nomõ aũt ꝛ sub qua forma exequi debeat sa/ tisfactionem ꝛ teneatꝯ ille qui lesit alium verbo· docet Humbertus in expositione regule·ca·cxlix·di/ cens ꝙ triplex põt eẽ huiꝰ satisfactio·vna ẽ p verba

vt cum quis petit veniam de offensa ab offenso. Sic faciebat Aug. scribens. Ihe. dicēs. Obsecro te per mā suetudinem Ihū xpi si lesi te ignosce mihi. Alia est per corporis humiliationez. sic fecit Semei Dauid cui maledixit. ii. Re. xix. Semei prostratꝰ corā rege dixit ad eum. ne reputes mihi domine ad iniquitatem. neqꝫ memineris iniuriam serui tui. Tercia est per obsequia. sicut Iacob muneribus voluit placare fratrē suū. Esau Ro. xii. Si esurierit inimicus tuꝰ ciba illum. si sitit potum da illi. q. d. per hoc placabis eum et redibit amicitia. Sed circa hoc queritᵉ. Primo nūquid tenetᵉ quilibet offendens ad omnes huiusmodi satisfactiones Resꝑ non quia sicut ledens alium in rebus non tenetur nisi ad certam quantitatem rei restituende. Ita et offendens verbo nō tenetur ad omnes satisfactiones sed ad certam secundum quantitatem offense. Ꝫ si offensus petat nimis. potest sufficere offendenti satisfacere secundum arbitrium boni viri. ꝙuis laudabile esset plus debito pro pace fratris facere in hoc casu. Secundo queritur nunquid prelatus in religione pōt remittere huiusmodi satisfactionem faciendam subdito suo pro offensa sibi facta. cum de iure naturali esse videatur ut ei satisfaciat. in quo modo pōt dispensare Res. pōt dici ꝙ sic. sicut et potest remittere debitum pecunie. quia sicut bona sibi debita sunt in potestate plati ita ꝛ psona sua. nec relaxat ī hoc ius naturale qz reputat in hoc casu subdito fieri quod fit prelato. Tercio queritur. Esto ꝙ aliquis offendat alium verbo in secreto. et petit offensus satisfactionem in publico. nunquid tenetur ad huiusmodi satisfactionem

offendens uel econuerso offendit aliquis aliquem in publico vult satisfacere in secreto tantum · nunquid sufficit ei · Responsio ad primum · non tenetur nisi forte quod factuz fuit in secreto publicatum fuisset sicut fur quod latenter accipit non tenetur publice restituere · Ad secundum dicendū q̄ nō sufficit · Et est argumentum ad hoc · Actu · xviii · de Paulo cui publice condēnato ad carcerem non sufficit occulte liberari sed publice · Quarto queritur · aliquis imposuit culpam alteri et lesus non vult recipere satisfactionem a ledente nisi dicat se mentitum fuisse nunquid tenetur ad hoc ledens · Resp · si offendēs scit se dixisse veruz nullo modo debet otrarium dicere nec hoc debet ab eo requiri · Si aūt scit uel credit se dixisse falsum uel dubiuz · sz q̄ in conscientia est · restituere tenet quis rem ablatam cum damno rei sue · pōt tamen dare aliqua alleuiantia culpam suam videlicet q̄ ex animi perturbatione illud dixit uel q̄ ita audierat uel credebat tunc licet non reputet falsuz · Ad hoc autem q̄ dicat se mentitum fuisse non tenetur quia per hoc reuelaret secretuz mentis sue peccatum quod sibi multum noceret et alii nō prodesset quia ita restauratur fama alii · per hoc q̄ recognoscit se falsum dixisse · sicut si diceret se mentitum fuisse · Deinde sciendum q̄ si aliquis facit quod in se est pro habenda pace alterius licet non possit habere · sufficit hoc ipsi quo ad deum · propter quod dicit · Apostol9 Ro · xii · Si fieri potest quod in vobis est cū omnibus hominib9 pacē habentes · Hec de Hū.

Cap · xi ·

QVantū āt qs teneat restituer famā elicit ex san · Tho · ii · ii · q · lxii · 7 · ex Sco ī · iiii · distinctione · xv ·

ſecunduz quos. Notandū quod fama cōtingit alicui recipi quintupliciter·primo uez crimē ꝛ iuſte aliquod manifeſtando ·ut cū quis maliciā alterius manifeſtat ei qui corrigere habet. aut ſi eſt incorrigibilis ſecundū euangeliuz manifeſtat ī ɔſpectu eccleſie bona intētio/ ne ſcz ut ɔfuſus a peccato deſiſtat·ꝑ ſaltē ut alii diſce/ dāt ab eius ɔſortio ifectiuo ꝛ corruptiuo· ſeruato tm̄ ordine iuris et fraterne correctionis. Vnd̄ ꝑm· De· de car·m·iiii· di·xxi· quando aliquis ɔfitens non poteſt ſuū peccatum ſufficienter notificare ſine notificatione alterius perſone·ut ſi cognouit ſororem ꝑ ſimile·ſi nō imminet periculum aliquod alteri ex tali notificatio/ ne tunc poteſt notificare·Et Ray·di·Si exprimit ɔfi tens talem alienam perſonam penitentiario bona in/ tentione q penitentiarius ē pſona q pōt ꝓdeſſe ꝛ nō obeſſe·non ut ɔfitens ꝓdat ipm̄ peccatorem·ſz ut pe nitentiarius oret ꝓ eo aut ſecreto laboret ad correcti onē eius·non peccat ſz potius meret̄ Similiter ſi penī tentiarius īquirat de illa pſona bona fide·ut oret pro ea aut dirigat eā ī occulto·dūmō nō cogat ɔfitentem ad hoc dicēdū nō credo di·Ray·q̄ peccet· Itē ꝑm Au· qñ quis ſcit de ꝓxio religioſo crimē aliqd̄ ꝑmiſſa uni ca ſecreta oratione ſeu āmonitione ſi ſe nō emendaue rit reus·pōt bono ſuo prelato manifeſtari·dicit enim ſic Aug· Anteq̄ aliis demonſtret̄ per quos reus conuī cendus eſt·ſi negauerit prius ꝓpoſito debet oſtendi ſi āmonitus neglexerit corrigi ne forte poſſit ſecretiꝰ cor rectꝰ nō īnoteſcere ceteriſ·ubi Hū·di·Nota q̄ illā ſecū dā correctionē quā dominꝰ docet faciendā corā uno ꝙ duobꝰ· Ada·xviii·hic reſtrīgit ī religioſis q nō ſunt

plene sui iuris ad prelatuz tãcꝫ ad illũ de quo magis põt presumi ꝙ possit ꝑdesse et nõ obeẽ· vñ idẽ hũ· c·lxxxvi·querit vtruz liceat culpam fratris indicare prelato uel fratribus aliquibus uel ĩ capitulo procla mare publice nõ premissa secreta ãmonitiõe· Res· Aut peccata sunt manifesta et hec quecũcꝫ sunt·siue pua si ue magna nõ requirũt secretaz ãmonitionez sz publice sunt corrigenda· Vñ prime· Thio· v· Peccantẽ coram oĩbꝫ argue ut et ceteri timorez habeãt· Ulo·peccantes qui manifesti sunt·aut sunt occulta· Et hoꝛz quedam sunt modica infamiã nõ inducẽtia· ad hec nõ oportz ãmonitionẽ precedere sz ĩ capitulo pñt ꝑclamari·siue sint manifesta siue occulta· Alia sunt occulta·sed maio ra que habẽt infamiã et uerecundiã·ꝛ hmõi qñcꝫ sunt venialia et quandocꝫ mortalia ut ĩ ebriatione et hu/ iusmõi· Et in istis contingit interdũ ꝙ creditᷤ proba/ biliter ꝙ per secretã correctionẽ prouideatᷤ saluti delĩ quẽtis ꝛ statui siue religionis· Exẽpluz de bono viro pro semel inebriato et tunc seruandus ẽ ordo fraterne correctionis ut primo secrete ãmoneatur· Aliquando vero contingit propter alias circunstancias ꝙ creditᷤ probabiliter ꝙ per huiusmodi secretam ammonitio/ nem non sufficienter prouideatur saluti delinquentis uel statui religionis sue·et tunc potest obmitti secreta ammonitio et potest ꝛ debet indicari prelato uꝫ aliis bonis qui possunt prodesse et non obesse uel etiã po/ test de eorum consilio fieri proclamatio in capitulo si potest culpa probari · Aliquando vero contingit ꝙ creditur ꝙ delinquens est tante peruersitatis·ꝙ si cor rigeretur secreto incurreret odium erga corrigentez uel

mala machinaret contra eū·uel ex hoc dabit operam ad defendendum uel cooperiendum culpam suam· et tunc non debet fieri quia extreme dementie esset nihil preter odium querere et frustra niti· Sed tamen plato ⁊ aliis viris bonis secundum modū predictum est in dicendum· Hec de hiis· Dictum est autem notanter· seruato ordine iuris et fraterne correctionis· Vnde fures et latrones et malefici qui per iura publicantur ut ceteri timorem habeant peccandi·possunt publicari ī infamibus talibus delictis bona et recta intentione· Similiter ubi seruatur ordo debitus fraterne corecti onis de quo alibi videndum est· Et in premissis casi/ bus licet infamatio aliqua sequatur· tamē nihil opor tet restituere Secūdo contingit q aliquis damnificat proximum suū in fama et hoc uerum de eo dicendo ſz modo iniusto·ut cum aliquis occultum crimen alteri⁹ prodit contra debitum ordinem· Seu cum uerum cri/ men alterius sed occultum non seruato ordine iuris contra eum publice proponit· talis ut dicit Sanctus Tho·tenet illi dāmifico in fama sua restituere famam q̄tum potest· Sine mendacio tamen ut q dicat se ma le dixisse uel q inuste eum damnificauerit uł alio ta li congruo modo· Et si non potest sibi famam restitu ere debet sibi illud damnum suum aliter recōpensare prout de aliis damnis supra dictum est· Scot⁹ etiam dicit q talis non tenetur retractare verbum suum qđ proposuit in publico quia sic faciendo mentiret· Sed tenetur alio modo licito famam reddere ut per huiusmodi verba non credatis eum talem· Male enim dixi et false dixi C·Et illud dictum suum tunc est verum

quia non ſeruato ordine iuris in publico dixit fatue
et male in hoc faciendo· Itē dicere poteſt non repute/
tis eum eē talem ſz bonum quia quilibet preſumēdus
eſt bonus donec probet̄ ctrarium· Tercio cōtingit q̄
quis alium infamat uel damnificat in fama iniuſte et
hoc falſum crimen ſibi imponendo·ſic q̄ falſe euz corā
aliis accuſat de crimine de quo nō eſt reus· talis tene
tur ſic reſtituere famam q̄ verbuz ſuum retractet abſo
lute apud omnes ad qnos per eum puenit dūmō ſci/
at ꝛ poſſit· Debet enī ſm ſanctum Thomam ꝛ Scotū
apud omnes confiteri ſe falſum dixiſſe in hoc de iſto
Et hoc facere debet ita publice ſicut ſibi impoſuit· qz
alias non ſeruaret iuſticiaz in reddendo proximo qđ
ſuum eſt· Unde Ray·dicit· Reſtitutio fiet hoc modo
ſiue ſcriptis ſiue uerbis quis aliuz leſerit in fama inde
licet ut ubi publice dixit uerbum uel cantilenam per ſe
vel per alium · Vel etiam ubi proiecit libellum famo/
ſum necnon etiam in aliis locis ubi ītelligeret illum cō
tra quem hec acta ſunt infamatum occaſione dicti ſui
facti ul' ſigni publici ſimpliciter recognoſcat errorem
ſuum et culpam·et pro poſſe remoueat·uel ſaltem al/
leuiet ſic infamiam· Addit Hoſti· niſi ex tali publica
recognitione ille infamatus plus infamaretur· Guilh·
addit· Et ſi audet infamator hoc facere propter potē
tiam aduerſarii uel crudelitatem· Tenetur inſuper in/
famator cum infamato componere de iniuria ·et hu/
militer nihilominus veniam poſtulare· in propria q
dem perſona ſi audet·ſi nō audet·ſaltem per interpo
ſitam perſonam poſtulet tacito nomine· Quarto con/
tingit aliquem infamare proximum ſuum·ſic q̄ non ei·

imponit crimen in publico illud de eo asserendo .sed murmurat ꝙ incaute ac indiscrete loquitur uꝰ alicui coram pluribus loquitur.et narrat hmõi nõ tanq̃ certũ sibi. sed dicit se audiuisse. ñ talis teneatur illi famaz restituere. Ref Scotꝰ. Rara fides quia multi multa loquũtur.et ideo sic murmurans aut incaute loquens de alio falsum crimen.s.dicendo apud alios forte ille fecit hoc. Certe potest eẽ quod fecerit. ñ ut dicẽdo Ego audiui ꝙ ille fecerit hoc et hoc nisi talis ostendat aliquam certitudinem maiorem q̃ ex relatione.quoniam non aufert ex natura actus illi in opinione illorũ audientium.quia si illi firmiter concipiant et credant ex hoc illum de quo est sermo criminosum eẽ leues sunt. quia qui cito credit leuis est corde. ¶ Verumtamen qz a scandalo pusillorũ oportz cauere. Juxta illud Pauli prime ad Cor.viii. Si esca scandalisat fratrem meũ non manducabo carnes ineternum.et multi sunt tales pusilli leues ad credendum mala. ¶ Ideo periculosum est coram ipsis talia audita ex relatu referre. Et si hoc fiat intentione mala.s.animo et intentione ledendi famam illius de quo est sermo tunc non est facile excusare quia fit contra caritatez et per ons peccatuz mortale. Si autem fiat coram talibus pusillis et leuibus ad credendũ mala.et fiat ex ĩconsideratione.durũ est dicere ꝙ exeat genus peccati venialis.quia lingua in lubrico posita est. Et qui non ostendit uerbo hic pfectꝰ ẽ vir. Jac.iii. Et dicunt aliqui ꝙ si quis ex alicuius tali relatione notam infamie incurrisset apud illos apud quos sic loquutus est tenetur ille sibi restituere famaz et dicere apud eos se falsum in hoc de isto audisse

et minus caute fuisse locutū uel qꝫ sibi non fuit creden dū cum tale contra proximum dixit qm̄ illud ꝓtulit cōtra bonum proximi de quo nullam certitudinē ha/ buit uel alio ꝺsimili modo restituat proximo famaz prout melius poterit. ¶ Quinto modo contingit quem dāmificare alium in fama·scz dez crimen sz occultū si/ bi impositū negando·nā eū qui sibi crimen ꝟponit os tendit in hoc mendacē et notat eū de calūnia·i·de fal/ sa crimins impositione. ¶ De isto dicit Scotus qꝫ ille sic negans non tenet retractare negationē suaz qua ne gauit in publico uerū crimen sibi impositum· quia nō tenetur in publico statiz quicunqꝫ in iudicio confiteri se reum·non statim conuictus. ¶ Tenet tamen per q̄daz verba sobria ut dictum fuit in secundo mēbro restitu ere famam illi accusato quē indirecte notauit de calū nia·s·dicendo nō habeatis eū pro calumniatore quia credo qꝫ habuit intentionem bonam proponendo·uꝫ forte ipse credidit se posse probare intentum suum·et deceptus est. ¶ Ex quibus patet qꝫ periculosum est quē infamia notare. ¶ Unde sup illo·¶Prouer·xxiiii·Cuz de tractoribꝫ ne miscearis dicit glo·hoc specialiter vicio periclitatur totum genus humanum·

¶ Capitulum·xii·

¶ Postremo quando restitutio fame sit fienda·Sci endū qꝫ ad hoc tenet ledēs cito faciendaz· quia sicut in restitutionibus ꝛpalium rerum qꝫ si sine die de bet statiz debetur·¶ Ita et hic. ¶ Unde ¶Eph·iiii·Sol nō occidat super iracundiam uestram·¶ Et in vitis patrū· ¶Abbas ¶Agaton dicit·¶ Hunqꝫ dormiui nec litem habē tem mecum dormire permisi qꝫtum ad virtutez meam

pertinuit nisi prius in pace reuerteret cū eo. Similiter vbi supra. Augus. dicit. Quicunq; conuicio ul' maledic tōe uel ex criminis obiectu aliquem leserit memineric satisfactione q̄to citius curare quod fecit. Vbi Hum bertus super verbo q̄to citius id ē sine mora quia de bitum est et nō potest propria auctoritate prolonga ri. Satisfactione inquit curare quod fecit id est tali sa tisfactione que sit curatiua plage illate. de quo plus est curandum q̄ de gratia uel amicitia fratris ul' aliis hmiusmodi. Id etiam veritas. Mar. v. innuit. Si fra/ ter tuus habet aliquid aduersum te vade prius recon ciliari fratri tuo et tunc offers munus tuum. Circa qō queritur vtrum offendens teneatur ad reconciliandū fratrem statim anteq̄ accedat ad offerendu3 domino in altari aliquid cum hoc videatur dominus manda re. Respondet idem. Aut offensus est absens aut pre/ sens Si absens sufficit offendenti propositum satisfa ciendi sine mora cum poterit sicut in restitutionibus. Nec oportz q̄ vadat ī hoc casu pedib9. sed sufficit q̄ animo secundum Augustinu3. Si uero est presens aut fuit leuis offensa ita q̄ creditur non fortiter offensus turbat9 uel grauis. Si leuis potest differri satisfactio usq; ad tempus moderatum. ¶ Si uero grauis debet sine mora satisfieri. tum ratione debiti quod omni die debetur. tum ratione caritatis fraterne que debz dare operā q̄ ira fratris nō crescat. imo sedet. Hec hū. uezz q2 beat9 Tho. ii. ii. q. lxxiii. ar. ii. dicit sic. Tenet aliqs ad restitutionē fame sicut etiā ad restitutionē cuiusli bz rei subtracte. eo mō quo s dctm̄ ē cū de restitutiōe

rerum temporalium·s·ageretur· Ideo eadē sunt appli
canda presentibus prout recta ratio dictauerit·

Capitulum·xiii·

Tercium principale huius tractatus est videre de
restitutione fienda circa lesiones corporis· Vol/
tandum q̄ damnum corporale est quintuplex· Unuz
est vltimū sculicz vite ablatio· Secunduz est citra mor
tem et irremediabile et est enormis lesio·ut in mutilati
one enormi que impedit ex toto actum aliquem hu/
manū qui opereret hōi secundū istā partem amputatā
ut in manu dextre amputatione ubi aufert ōnis actu
humanus natus competere secundum illam manū Ter
cium damnum est etiam citra mortem et remediabile l
saltem non enorme·i·non impediens actum humanuz
ut amputatio digiti uel alicuius partis digiti· Quar/
tum damnum est ut cum quis sine talibus vulneratur
vel percutitur q̄ medicorum auxilio indiget et ope/
ras suas negligit· Quintum est cum quis alium percu
tit·perfundit·ul aliquod hmōi iniuste facit·iaciendo
incarcerando·uel capiendo·uel ligando·ubi nullaz in
eo habet iurisdictionem· De primo dicit Sco·q̄ tripli
citer potest satisfacere·primo penam talionis sustinen
do ubi lex ciuilis istam statuit·ut·s·occidens iuste oc
cidatur Si aūt talis lex non est statuta ubi offendit·
sibi inferre mortem non licet· Secundus modus est qz
expedit occisori ut exponat vitā suam in causa iusta
utpote ꝺtra inimicos ecclesie pro restitutione faciēda
illi cuiu vitā abstulit· Et si nec tantā restitutionē vult
facere· Terciu modu ē quo tenet rēstitutionē facere spā
lem equiualentem vite quam abstulit sicut esse potest

equiualentia in talib9 videlicz in elemosinas faciẽdo pro aĩa occisi·orationes ꝑprias faciẽdo·alienas ora/ tiones procurãdo·peregrinationes similiter ⁊ hmõi· immo etiã iusticie publice cui mẽbrũ rationale abstu/ lit recompensaz faciendo·Nec hoc solum ſz si interfec tus sustentaret aliquos patrem uel matrem uel propĩ quos tenet interfector oĩbus simul ad tantam restitu tionem quantã illis abstulit p ĩterfectionẽ illi9· Et qz vix aliqs posset recõpensare digne p actiones illd qd abstulit homicida· Nõ expediret simpliciter aĩe tal' q' soluerz p passiones uolũtarias l' patiẽter susceptas ut s·occideret ꝑ hoicidio· vñ optime ꝓuidet talib9 ubi statuta est pẽa talionis Insup tenet occisor placare le sos qz illud in ôi ĩusta offensa exigitur·⁊ ĩ iiii sequẽ tib9 p ons lesionib9·De·ii·⁊·iii·lesiõib9 dicit idẽ Sco ·s·de enormi ⁊ nõ enormi ⁊ aliis viis multis reducere ad virtutẽ· Causa aũt quare oportz satisfacere ꝑ dãnificatione moris est·qz cũ virtutis bona sint maxĩa ſm Augustinum·primo retractionuz· Plus dãnificat qui in istis damnificat q̃ in quibuscũq; aliis ⁊ p ons plus secundum iusticiam tenetur ad restituendum ꝓx imo q̃tum sibi possibile est· Videant igitur in q̃to pe riculo sunt qui iuuenes a proposito bono ĩtrandi reli gionem ducunt· Qui etiã aliquos apostatare faciunt professos uel professas· Quue seducunt virgines uel puellas aut eis occasionem meretricii ministrant· Vñ Pe de pa in·iiii·di·xv·dicit·Qui alium a religione re traxit tenetur inducere ad ingressuz·uꝰ regressuz religi onis·Si autem ille nolit intrare vel redire· tenet eque ydoneum procurare·Q; si non possit tenetur pro eo

intrare. Quod fecit magister Ray. Cuius ratio est qz sicut ille qui ordinat domino inuito eius seruum sic sibi auferendo seruitiuz. tenetur dare comparem seruū uel etiam estimationem. ymmo etiaz duplum. liiii. di. Si seruus. multo magis qui abstulit deo seruum suum nouicium uel intraturum. tenetur si potest recompensare in simili. hec ille pe. Scotꝰ ubi supra sic dicit Si qs abstraxit aliquem iam obligatum ad religionem intelligo obligatione professionis tenetur agere ad restitutionem. ut scilicet iste redeat ad religionē. Sed si aliquem dispositum ad intrandū retraxit ne intraret qz interest inter habere et prope esse non tenetur ad tantam restitutionem religioni ad quantam si fuisset in religione. sed tenetur ad aliqualem restitutionem alteri us. scz ad aliqualem inductionem alteriꝰ equiualētis ad ingressum aliqualiter illiꝰ religionis. Et hoc ē intelligendum si illum retraxit intentione damnificandi religionem. Si aūt intentione consulendi. proprie utilitati sine fraude. non tenetur religioni. Sed in primo casu et in secundo tenetur persone quam retraxit ut ī psuasionibus ꝛ aliis bonis spiritualibus ad equiualē tiam bonis illis in quibus illum retrahendo damnificauit. De seducente virginē dicitur. Exodi. xxii. Qui seducit virginem et dormit cū ea. dotauit eam. Et habebit eā uxorē. aut reddet eidem iuxta modum dotis quā uirgines solēt accipere. Ecce quō dānificatio illata uirgini extra castitatē requrit restitutionē coniugal' castitat' reddēde p ea. Et nota q̄ q̄uis lex moisayca nō liget in nouo testamēto quo ad p̄cepta iudicialia sed

quia iudicialia moralibus inmicunt. tunc ligat quan
do sunt ī noua lege confirmata uel de nouo p aliquã
cõitatem assumpta pro statutis sicut de adulterio in/
terfectione puniendo etiaz alicubi lex. Et sic est extra
de iniuriis ⁊ damno dato. ca. i. et. v. sequentibus que
omnia sumunt. Exodi. xxii. ⁊ xxiii. In ecclesia nõ est
cõiter statuta pena. nisi pecuniaria. ⁊ ista debz respon
dere nõ solum de damno quod quis intulit per muti
lationem ꝓ toto tẽpore futuro quo quis vsurꝰ esset
mẽbro abscisso. sed etiã expensis appositis in curatio/
ne. ut habet extra de iniu. et dãno dato. Et ultra pla/
cationẽ lesi que requiret ẽt si nõ mutilasset. Et etiã desola
tionem ipsiꝰ afflicti. quia perpetua est sibi desolatio
de tali mutilatione. Plus etiã põderanda est mutila/
tio pauperis q̃ diuitis. ꝛz quoniaz magis egebat pte
abscisa ad victum necessariuz quia usus fuisset ista p
te ad procuranda necessaria. licet alia parte sit quedã
conditio preponderans. s. persone dignitas. Sed hoc
parum est quo ad primam desolationem. De quarta
lesione videt optime deus satisfactionem imposuisse
Exo. xxi. ubi sic dicit. Si rixati fuerit viri et percussit
alter proximum suum lapide uel pugno. et ille mortu
us non fuit. sed iacuerit in lecto. Si surrexerit et ambu
lauerit vadens super baculum suum. inocens erit qui
percussit scilicet a mortis pena sustinendo. ita tamẽ ut
operas eius quas. s. interim neglexit et ipensas eiꝰ in
medicos restituat. Cui pene addatur reconciliatio lesi
ut ꝯ. Dequinta pena fiat reconciliatio lesi et satis fiat
iniurie ꝑut sapiẽs determinabit de prefatis. v. casibꝰ
ut iiii. sanctꝰ Thomas sic dicit.

¶ Cap. xiiii

Quartū principale ⁊ ultimū ē de restitutione fien
da quo ad virtutes et res morales q̄ sunt bona
aie nō naturalia sz moralia. Bona acquisita q̄ corrū/
pūtur ꝑ sunt bona moralia acquirēda quoz acqsitio
ipeditur ꝑ peccata q̄ licz ī faciēte ea sunt adeo volun
taria ꝙ nisi essent voluntaria nō essent pcta. Et etiaz
q̄uis sola volūtate ꝓpria possit qs dāmificari ut di.
Aug. de uera religione. Dñ aliquis pōt alū dāmificare
idirecte īducēdo eū ad actꝰ uiciosos ⁊ ad pcta q̄bus
virtutes corrūpūt ⁊ vitia generant. Jsta ēt inductio
pōt fieri modis supra tactis. s. iubēdo. ꝯsulēdo. psua
dēdo ⁊ hortādo ⁊c. sicut ī uersu. Jussio. ꝯsiliū. ꝯsenſ
palpo ⁊c. Loq̄ndo igit de restitutione taliū ī genere
d. Sco. Et ꝑfato mō alicui rcipiēs bona moralia. tēt
sibi mō possibili rstituere dānū. s. īducēdo eū efficaci/
ter ad penitētiā ⁊ ad actꝰ uirtuosos Et si sola īductio
nō sufficit qz faciliꝰ ē puertere q̄ ꝯuertere tenet per se
orādo ⁊ ꝑ oratioēs alioz ꝓcuratas īpetrāt ꝯuersionē
⁊ ꝑ alias psuasiōes ⁊ ꝑ suasores efficaces. dū tm nō ꝓ
dat pctm occultū istiꝰ alteriꝰ. Ex quo pz q̄ tū piculū
ē alū sollicitare ⁊ īducer ī pctm q̄ uix pōt restituere
cū uoluntatē iā allectā ad pcta uix possit psuasiōibꝰ
Et sunt seruāda hodie sicut iura canonica nō ut in lege
moisayca de oībꝰ dānis q̄ nec ī se nec ī equalēti ꝑt fi
eri rstitutō ut ī mutilatōe mēbri. stupro ⁊ hmōi. d. Pl
ī summa ibi. satisfiet ꝑ recōpēsationē faciēdā ad arbi
triū boni uri. Idē Th. ī summa. ⁊ scripto. Et tm de ꝯ
fessoz eruditiōe sub ꝯpēdio dixisse sufficiat.

Explicit manuale ꝯfessoz uenerabil mgri Jo. Hider
sacre theologie ꝓfessoris ordinis predicatorum.
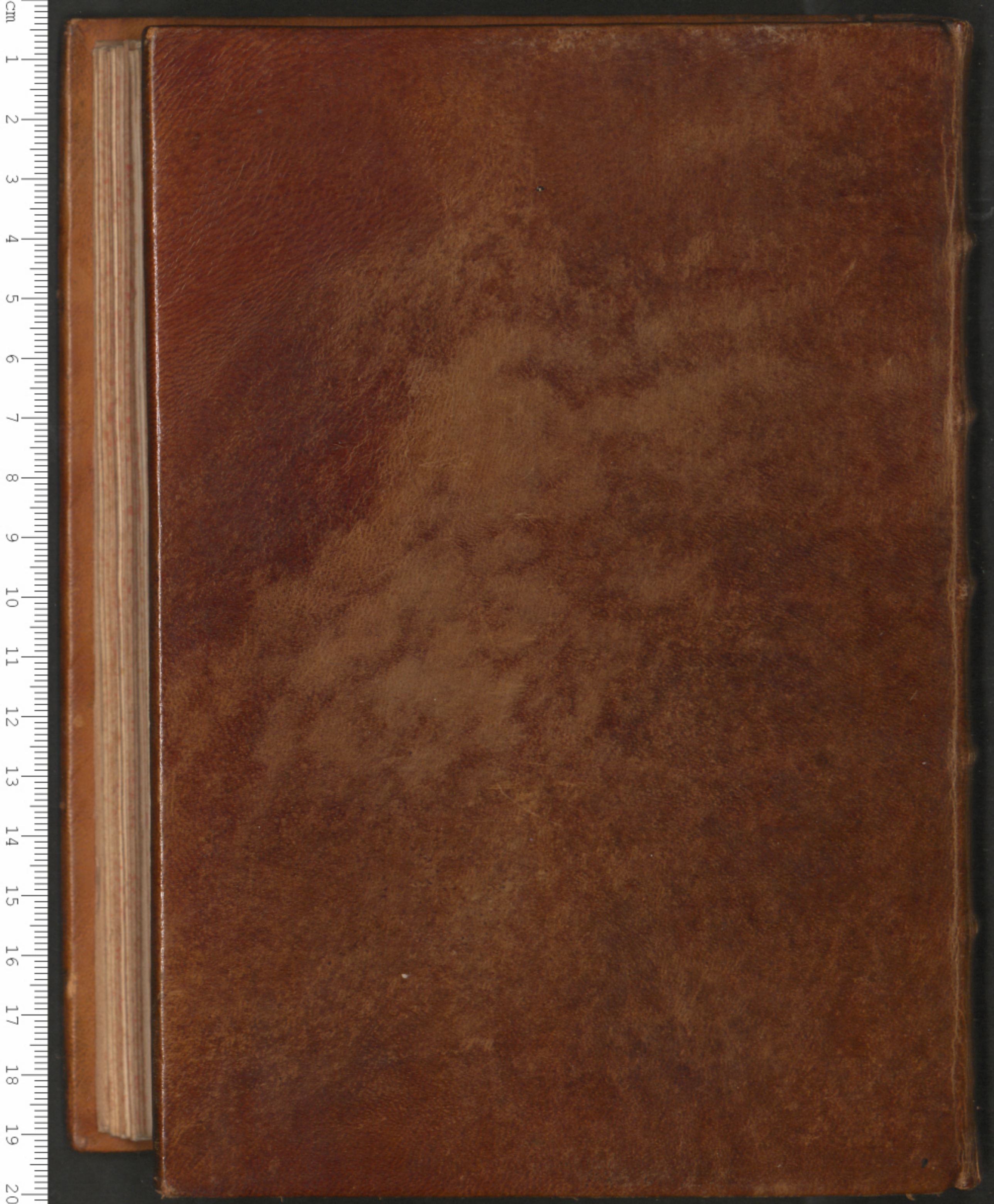
O